

Петър Бобев КАМЕННОТО ЯЙЦЕ

ПЕТЪР БОБЕВ
КАМЕННОТО ЯЙЦЕ

chitanka.info

СВЕЩЕНИЯ КРОКОДИЛ

Нямаше съмнение — в него се бе вселил зъл вещер. До вчера го смятаха добър дух, прероден далечен пралядо на племето. Помнеха го все тъй едър и силен дори най-старите хора в селото. От тях по-младите възприеха почитта към него. Защото старците знаят много, защото те са преходът между човешкото начало и божественото, защото са най-близо до тайнството, наречено „смърт“. Защото са обречени, след като умрат, и те да станат посредници с духовете.

Никой друг крокодил не смееше да се засели в близост до неговия вир, в Свещения вир на Свещения крокодил. Пазеха го и хората, не го дразнеха — той беше табу, — дори не смееха да произнесат името му. Хранеха го с онова, което заделяха нарочно за него от семейната трапеза, а понякога, когато се наложеше да изпросят свише помощ, му поднасяха в дар и живо пиле.

Той също не ги закачаше. Отдавна бяха отминали времената, когато при бедствие, при мор или глад му принасяха в жертва най-хубавата девойка. Сега властта не позволяваше това, не го позволяваше и патер Симон Чиганго. Той беше тоя, който замени човешките жертвоприношения с някаква птица, поднасяна на крокодила от самия него.

Все така — до вчера...

А днес, рано сутринта, огромното влечуго бе нападнало на брега, недалеч от вира, и отмъкнало във водата едно десетгодишно момче.

Ясно — това вече не беше Свещения крокодил. Свещения крокодил чака да му предложат приношението, а не той сам да си го вземе. Това означаваше, че в неговото тяло се бе намъкнал чужд дух, зъл дух, който се бе оказал по-могъщ.

Това беше страшна беда — да загубиш тотемното си животно, покровителя си — все едно да останеш съвсем безоръжен сред злите духове, с които гъмжи гората, та и реката, и въздухът.

С коварните вещици се борят заклинателите, които против черната им магия знаят да противопоставят своите предпазни баяния.

Но в селото вече не бяха останали заклинатели, селото беше християнско. С всичко свръхестествено трябваше да се справя патер Симон Чиганго. Той беше длъжен да срази и загнездилият се зъл магьосник със силата на своя амулет — дървения кръст, що висеше на гърдите му.

Първа изтича да го повика злочестата майка. Намери го в колибата на болния, дето от няколко дни береше душа, а все не умираше; нито умираше, нито оздравяваше. Тъкмо привършваше псалом си, който малцина разбираха, когато клетницата влетя вътре.

— Патер Симон! — изплака тя. — Спаси го!

Той се обърна. Беше едър, добре сложен мъж, със същата черна и лъскава като на селяните му кожа, само че облечен в бяло расо, по което единствено се различаваше от миряните си. Гологлав и босокрак като тях.

— Какво има, дъще? — запита той.

— Сина ми... Детето ми... Отмъкна го Свещения крокодил... За бога, помогни!

Патер Симон прибра в торбичката на пояса си Евангелието, което четеше. Лицето му се сгърчи, дебелият устни се превърнаха в решителна тясна цепнатина, челюстите му се стиснаха до счупване.

И се обърна към сина на болния:

— Бъди търпелив, чадо! Няма да умре. Бог ще го оварди.

За него не беше трудно да разбере това. Всички африкански знахари го знаят.

С едри крачки той се отправи към брега. Нагази във водата. И извади Евангелието. Прекръсти се трикратно, после зачете с висок глас тази страница, която първа се разлисти под пръстите му. Ставаше дума за възкресението на Лазар.

Чете и се кръсти, чете и се кръсти.

Край него, повече зад него, боязливо, по-далеч от реката, бяха коленичили всички, що можеха да ходят: мъже, жени, деца, старци. Кръстеха се и му пригласяха в тъжен и провлачен нестроен хор.

Но нищо!

Чудото не стана, влечугото не се появи над водата, не върна плячката си.

Друго не му оставаше. Патер Симон не биваше да допусне това, не биваше да лепостави и себе си, и религията си с такъв неуспех.

Той свали расото, махна ведно с него и дървения кръст. Остана гол, само с околобедрената си превръзка. И с окачения на врата му, скриван досега от дрехата, крокодилов зъб.

Такъв беше патер Симон Чиганго. Християнски богослужител, а едновременно с това и посредник между хората и Свещения крокодил. Такъв беше роден, единствен потомък на баща, дядо и прадеди, все знахари добротворци, заклинатели на крокодили. И такъв навярно щеше да си остане, ако преди посвещението му в мъжките тайнства, още момче, предишният мисионер не го бе харесал заради ума и схватливостта му и не бе склонил родителите му и стареите да го изпратят в богословското училище.

Ей така, без да се усети, Чиганго се превърна на патер Симон, когото на смъртното си легло старият свещеник предложи за свой заместник.

Добре си гледаше работата новият божи служител. Честно, всеотдайно, уверен, че помага на ближния. Защото освен знахарските си знания, унаследени от баща му, бе придобил и нови, в училището. Защото бе донесъл със себе си и лекарствата на гражданите: хинин, аспирин, противозмийска отрова, антисептици.

Той беше и посредник с бога, и целител. Но целител, който знае докога може той да лекува и кога трябва да изпрати болния в града, при истинските лекари.

Но баща му умря. И Свещения крокодил остана без застъпник. Ще не ще, Чиганго трябваше да се нагърби и с тая задача. Не беше копане това, не беше садене, не беше ловуване, та да го върши кой да е. И богослужението, и грижата за Свещения крокодил са все необикновени задължения, все връзка с тайнственото, непознатото, свръхестественото.

Днес патер Симон трябваше да се превъплъти отново в Чиганго, в оня, който се бе родил заклинател на крокодили. Щом като не успя като Христов приемник, оставаше му да опита като езически магьосник.

И додето той се готвеше за новия обред, наследен от деди и прадеди, огромното влечуго се подаде на повърхността. Подаде както обикновено първо очите и ноздрите си. Загледа струпаното на брега множество със студените си немигащи очи — стори им се по-жестоко от обикновено. Гледаше и сякаш им се надсмиваше.

Патер Симон беше отличен стрелец. Той би могъл да го застреля или когато излиза на брега да се препича, или и така, както бе сега, във водата. Ала нямаше право. Този не беше прост крокодил, този беше вещер, а такъв не се убива с куршум, такъв се унищожава с магическо бамбуково копие. И то само от заклинател.

Ето, един старец му донесе копието, скривано зад олтара в колибата, която служеше за църква.

Подпрян на патерицата си, до него се изправи Мулумбе, старецът на селото, единственият, който докрай отказа да приеме новата вяра — дори привидно, както повечето му съселяни.

И му рече:

— Не го погубвай! Ти си виновен, защото ти отмени човешката жертва. И той сам си взе това, що му се полага.

Патер Симон отвърна:

— Ти ли си заклинател или аз? Аз ли не знам какво значи вещер?

А се колебаеше. Наистина той замени с пиле човешките жертвоприношения, вършени тайно дълго след забраната им от властите. Но дали постъпи правилно? И в Библията пише, че Авраам се тъкмял да принесе в жертва на бога дори сина си Исаак.

Но... беше казал. А Чиганго не се отмяташе от казаната дума.

И без да погледне повече към старея, се обърна към смутените си енориаши:

— Хайде, чеда мои! Да почваме!

Множеството сякаш побесня. Хората заудряха кратуни, запляскаха с длани по водата, започнаха да хвърлят вътре камъни, градушки от камъни.

Никой крокодил не може да устои на такъв шум.

Тозчас се потопи под водата и Свещения.

Настанало му бе времето.

Отсреща, над речния бряг, се издигаше като зелена стена девствената джунгла, в която гигантски сейби и червени дървета се извишаваха над дървовидните папрати, над бананите и умозамайващата плетеница на лианите, откъдето се чуваше веселият крясък на сивите папагали жако.

А отсам, върху мястото на опожарената гора, хората бяха засадили маслени и винени палми, батати и сизал, маниока и банани.

Из въздуха пърхаха пеперуди, прелитаха папагали, тъкачи, зимородки, птици носорози и пъстроцветни нектарници.

Чиганго намаза веждите си с магически мехлем, който придава сила, та да разпознае вселилия се зъл магьосник, после се прекръсти и се хвърли във водата. Заплува точно нататък, където бе потънал Свещения.

Това не беше безразсъдство. Хората на брега бяха убедени, че знахарят е всемогъщ, че срещу него всеки крокодил е безсилен. А и самият Чиганго вярваше в своето умение. Вардеха го духовете на прадедите му заклинатели, вардеха го и ангелите на Христос.

Ето, той пое дълбоко въздух.

И се гмурна.

Знаеше, страшното влечуго потъва там, където е било застигнато от врявата. И се притаява на дъното. Стои неподвижно, преструва се на мъртво, докато трае шумотевицата.

Гмурецът скоро го достигна. И сред окръжаващия го зелен полумрак различи прилепналото върху тинята бронирано туловище, все едно потопен дънер.

Не мърдаше, не трепваше дори.

Като всяка жива твар, и крокодилът има множество уязвими места: и в устата, и в гръкляна, в очите, в ушните отвори и отстрани зад предната лапа, където тръбната броня преминава в по-меката кожа на корема.

В случая нямаше друга възможност — доста дълбоко се бе зарил в калта противникът му, закрил слабите си места.

Чиганго приближи до главата му; там прецени за миг, премери се и с размахани крака и ръце, да придаде устрем на тялото си, с един добре насочен удар заби копието в тила му, точно там, в съчленението между черепа и гръбнака, където костните плочи на гърба издребняват. Натисна с всички сили. И усети как острието хлътна, пресече гръбначния му мозък.

Човекът тозчас измъкна копието си и излетя нагоре, защото въздухът в дробовете му се свършваше, видял само предсмъртните гърчове на победения враг.

После загреба уверено към брега, вдигнал високо победоносното копие.

Там навлече расото си, нахлузи върху него дървения кръст, превърна се отново в патер Симон. И пое към колибата си, едновременно негов дом и храм.

Над конусовидния ѝ покрив от палмови листа се извисяваше стара маслена палма, отрупана с увисналите гнезда на птиците тъкачи, изплетени от нишките на палмови листа, подобни на чудновати плодове.

Патер Симон влезе в хижата си, коленичи и се отдаде на молитва. Отдавна се бореха у него тия чувства: възможно ли беше, допустимо ли бе това съчетание на заклинателя с християнския проповедник? Спрямо кого вършеше прегрешение: спрямо новата си религия или спрямо другата, останала от прадедите му? И въобще прегрешение ли беше това, или просто примиряване на двете?

В малката ниша сред олтара стоеше еднометрова статуетка от абаносово дърво, представляваща Богородицата с младенеца — то се знае, черна Богородица с черен младенец. Нима бели богове биха се загрижили особено много за черните хора?

Постепенно мъката му от това раздвоение улегна. Увереността му се върна. След като бе изпълнил повелята на дедите, след като бе поразил злия вещер, му оставаше да изпълни и дълга си към Христа, да му благодари, че не му бе отказал помощта си дори в тоя древен ритуал.

Трябваше да извърши опелото на загиналото, макар че то все още се намираще в търбуха на мъртвия крокодил.

И той излезе пред колибата. Нареди на момчето, което му служеше като клисар и което готвеше за свой заместник, да събере богомолците.

То не изчака втора покана. Прикликна до стария там-там, издълбан от цял дънер, и заудря с длани по опънатото върху него отдавна изсъхнало слонско ухо.

Вече се свечеряваше. Нажеженото слънчево кълбо бавно потъваше зад почерняващата къдравина на отсрещната джунгла. Небето неусетно приемаше неговия огън, запламтяваше като стопен метал и водната повърхност.

Хората прекъсваха работата си и почваха да се струпват на шумни групи пред колибата храм. Над главите им запрелитаха козодои и прилепи, малки и големи.

Притъмня съвсем, когато свещеникът застана пред всички с Евангелието в едната ръка и със запалена свещ в другата, за да чете това, което всъщност вече знаеше наизуст.

И подхвана свещените текстове, като постепенно четенето му премина в песен, протяжна и тъжна. Един след друг го последваха и черковниците, докато накрая запяха всички.

Те бяха християни, ала отскоро, древните вярвания и обичаи не можеха да бъдат изкоренени тъй скоро. Когато африканец запее, той не може да стои неподвижно. За него песен и танц са свързани в едно неразделно цяло. Танцът не е само забава, той е и ритуал, израз на преклонение пред висшите сили.

Внезапно, когато богомолците вече се люлееха в ритъма на песнопението си като развълнувано от лъхналия вятър сорго, нейде не много далеч проехтя страхотен грохот.

Всички се спряха, заковаха се като вцепенени.

Гръмотевица!

Но по това време няма гръмотевици, няма дъждове.

Всяко необяснимо явление буди смут, всява страх.

После от Свещената гора, на триста-четиристотин разкрача от селото, където някога младежите биваха посвещавани в древните тайнства, от гората, която все още оставаше табу за жените и децата, излетя с уплашено грухтене стадо брадавчести глигани и без да вижда, без да поглежда, профуча покрай човешкото множество, прекоси разчистената за ниви поляна и се изгуби в отсрещния гъсталак.

В притъмнелите корони на дърветата се разкряха стреснати в дрямката си маймуни. После из шубраците изскочиха няколко дребни горски антилопи и хукнаха подир свинското стадо.

Гръмотевицата се повтори. Тоя път още по-мощна, по-отблизо.

Но не, не беше гръмотевица. Беше друго — оглушителен рев, който скоро премина в някаква прегракнала кашлица. Като квакане на исполинска жаба.

С тежко топуркане се зададе стадо хипопотами. Тлъстите, подплашени дебелаци прекосиха селото в неподозирано пъргав галоп, сринаха няколко дома, смачкаха няколко души. И не се спряха, продължиха паническото си бягство.

Забравили богослужението, хората се пръснаха безредно кой където свари. Единствен сред мегдана остана патер Симон. С

Евангелието в лявата ръка, докато с десницата не преставахе да прави кръстния знак. Дано отклони някак надвисналата беда.

Тогава дочу новия рев, последван от друг, непознат тропот. Всъщност така не бягат нито хипопотами, нито носорози, нито слонове дори.

Това бяха равни, бързи, отмерени удари, от които земята сякаш се тресеше. Гората зашумя, затрецяха отчесвани клонаци, закрепяха по-оглушително маймуните.

И току зад бягащите хиени и тръбозъби на поляната изскочи някакво неவிждано чудовище.

Патер Симон не можа да мръдне от мястото си. Такова нещо не бе срещал през живота си, нито бе чувал, че може да съществува. Насреща му се носеше в четири-петметрови крачки огромно същество, високо повече от три човешки боя, с голяма глава и раззинати еднометрови челюсти, осеяни с нанизии от бели зъби като лъснати триони.

Бягаше на два крака. Но какви крака! Като на исполински щраус. Такива дебели, могъщи колони с ноктести пръсти, всеки от които дълъг половин метър. А отзад — провлечена, тлъста неколкометрова гущерова опашка, която при всяка извивка ломеше дървета и колиби.

Патер Симон, вкаменен, безпомощен от ужас, гледаше тази безподобна страхотия. Тя настигна един от лутащите се хора, прасна го с отвратителната си глава, кажи-речи, колкото цял хипопотам, и го просна безжизнен на земята; замахна с единия си крак като ровеща кокошка и отхвърли друг далече встрани, завъртя се и подгони скупчилите се под маслената палма нещастници, изпотъка ги, изпоразхвърля ги с размахната опашка.

После, като оживяла канара, се развъртя, та изпосъбори повечето колиби. И все тъй неочаквано, както бе дошла, със същия квакащ вой, се втурна подир побягналите хипопотами, свинете и хиените.

Изчезна от поглед.

Заглъхна трясъкът на ломените дървета и зловещият рев. Настана тишина, нарушавана единствено от стоновете и виковете за помощ на ранените.

Симон Чиганго най-сетне се опомни. Нямаше време да премисля какво означаваше това чудо. Сетил се бе за дълга си — да помага, да лекува душите и телата.

Той притича в колибата си, по чудо оцеляла, грабна санитарната чанта с бинтовете и антисептиците и се спусна, та приклепна до най-близкия ранен мъж. Гигантският нокът на чудовището само бе разпрал бедрото му. Спасителят притисна с пръст артерията в слабината му, после стегна с връв мястото над раната. Най-важното сега бе да спре кръвоизлива.

Тогава чак забеляза застаналия до него, подпрян на патерицата, старей Мулумбе. И наобиколилите го разгневени, ругаещи и заканващи се селяни.

— Чиганго! — подвижна му Мулумбе. — Остави човека! А ти се махай! Напусни селото, докато...

Друг завърши заплахата му:

— Докато не сме те изгорили в колибата ти.

Патер Симон се изправи слисан:

— Какви ги говорите вие? Чувате ли се?

Старейт продължи да крещи с пресипнал старчески глас:

— Ти ни докара бедата. Защо уби Свещения крокодил? Та той бе дошъл сам да си вземе това, що му се полагаше. Това, от което ти го бе лишил... И ето. Върховния дух на крокодилите побърза да ни накаже...

Той замахна с патерицата:

— Пръждосвай се, да не се върне пак заради теб!

— Ами ранените? — опита да се защити пасторът.

— Ще се оправим и без твоите магии... Тъй както са се оправяли бащите и дедите ни... А тия, дето са умрели, и тия, дето ще умрат — значи така е трябвало...

Множеството ревеше с размахани юмруци.

И Чиганго се подчини. Обърна се, влезе в хижата си, взе само пушката и с наведена глава напусна селото. Тълпата боязливо му стори път. Намразили го бяха хората заради мнимата му вина, ала все още се бояха от него: от кръста на гърдите му, от предишната му заклинателска мощ.

Патер Симон Чиганго пое по пътеката през гората, по пресните дири на миналите преди него животни и преследващото ги чудовище.

ИЗ СПОМЕНИТЕ НА ДОКТОР ПАТРИК БОР

„Това не беше временно хрумване, златен миг, озарение, както го възвеличават поетичните натури, това беше моят отдавнашен блян и както всеки блян — дотогава непостижим; блян, който не дръзвах да призная и пред себе си. Млад бях тогава, едва проходил в науката, начинаещ молекулярен генетик, а имах нескромността да мечтая за велики открития. Пък може би не и нескромност, повече някаква натрапчивост.

Такъв беше моят възглед, стигащ до маниакалност — животът не е дело на ентелехията — някогашната «жизнена сила» — или на някаква непонятна съставка в дезоксирибонуклеиновата киселина, за кратко ДНК. Не, нещо съвсем просто за дефиниране — животът е само организация.

Къде е границата между живото и неживото? Ние още не сме отговорили приемливо на тоя елементарен въпрос, а дирим отговор на следващите. Знаем само, че при атомите не може да става и дума за живот. Пък кой знае? А при молекулите? Простите: вода, амоняк, изглежда, не са живи. А по-сложните? Аминокиселините, нуклеиновите киселини? Вирусите представляват ДНК и белтъчна обвивка — съществата ли са те или вещества? Или са тъкмо на тая граница, където мъртвата материя оживява? Ами вирусът «камикадзе», който дори няма никаква нуклеинова киселина?

Приели сме, че съставките на живота: протеини, масти, минерални соли и вода, са само вещества. За да се разбере същността му, трябва да се разкрият механизмите на организацията им. Прости истини за днешния научен мироглед, за жалост в повечето случаи, само като декларация, а не с непоколебимо вътрешно убеждение.

Ей това беше моето убеждение — че ако проникна, както следва, в тайната на тая организация, аз бих могъл да пресъздам, както се казва, да «възкреса» отдавна изчезнали животински видове.

А тая организация, опростено казано, е пространствената структура на ДНК — «златната молекула», възвеличавана ненапразно

така, носителката на генетичната информация в клетката, на цялата ѝ наследствена програма. Мойрите, древногръцките богини, изпридали «нишката на живота» за всеки отделен човек. Ей това, микроскопичната верижка на ДНК, всъщност представлява споменатата «нишка на живота». В нея е предопределена цялата съдба на бъдещия организъм: човек или жаба, едър или дребен, късоглед или далтонист.

Това е главното — не самата молекула на ДНК, а нейната схема. Не ме интересуваха толкова химическите ѝ компоненти — нуклеотидите, та те са само четири, а взаимното им разположение.

Бих могъл да започна с мамути, да речем. Във вечно замръзналата почва на Сибир са намирани почти напълно запазени техни трупове. Но не го направих. Други бяха постигнали вече нещо подобно. От подкожна тъкан на умряла преди сто години квага бяха извели дезоксирибонуклеиновата ѝ киселина. Привличаше ме нещо по-различно, очаквах друго, по-фантастично. Не само децата фантазират, не само писателите. Учените, и то истинските учени, са най-непоправимите мечтатели.

Впрочем това не беше много далеч от пряката ми работа — трансплантации на ядра от една яйцеклетка в друга, разместване на гени от една ДНК в друга.

Когато чух за намерените яйца на динозаври в пустинята Гоби, сякаш обезумях. Изглежда, манията имат непреодолима сила, невероятна убедителност. Успях да получа едно вкаменено яйце. Направо си го изпросих. А за мен няма по-обидно от това. Ако умирам от глад, няма да прося.

От дете имам особено влечение към палеонтологията — някакъв атавизъм, изглежда, наследствена памет, неясна тъга по отдавна изчезнали животински прадеди. Може и романтизъм — вкус към далечното и непознатото, качества, вродени в човека и неизчезнали от подсъзнанието му въпреки условията на днешния свръхразумен, прекомерно трезвомислещ век.

Както казах, и това ми увлечение не бе толкова далеч от пряката ми работа, както изглежда на пръв поглед. Еволюцията на отделните видове се предопределя преди всичко от промените в молекулярния строеж на наследственото им вещество.

А сетне? Платих скъпа цена. Жена ми, която толкова обичах, ме напусна. Не я укорявам, права е била. Та аз почти не се прибирах у дома. След като привърших обикновените си задачи в института, за които получавах заплатата си, оставах сам в лабораторията, за да се отдам необезпокояван на свокта страст, която колегите ми снизходително наричаха «хоби». Ех, не съвсем сам. Помагаха ми и те. Моята лудост беше прилепчива, заразяваше и тях.

Това, което ви описвам, е скучно, съзнавам го, прекалено скучно за непосветения. Ала за мен беше по-интересно от най-заплетения криминален роман.

Шест месеца проучвах ядрото на каменното яйце. А допускате ли какво значи това? Стотици най-фини разрези там, където трябваше да бъде яйчното ядро с кристализиралата ДНК. Убийствено досадни манипулации за деминерализиране на нужните участъци, безброй спектроскопски и рентгеноструктурни анализи, специфични оцветявания и наблюдение в електронния микроскоп — само изброяването им създава отегчение.

Толкова сложна работа, толкова невероятно сложна, че сам се чудя как съм постигнал това!

Спомням си, бях на шест години, когато разглобих часовника на баща си. След това опитах отново да го сглобя. В същото положение се бях озовал и сега, след четвърт век, пред същата безпомощност. Тогава, като дете, мечтаех да стана часовникар, та да човъркам из такива сложни механизми. А се получи така, че ми се наложи да работя с възможно най-сложния механизъм — клетката.

В колежа бях шампион по бокс. След това пък служих в авиацията. Когато постъпвах в института, завеждащият, професорът, направо ми заяви, че се съмнява дали мястото ми е тук. Боксьор, пилот... То се знае, отговорих му, че и Питагор е бил олимпийски победител в юмручен бой. Но не го убедих напълно. А се оказа, че и в науката са нужни някои от качествата на боксьора. И особено на пилота. Постоянство, издръжливост, решителност. Висшият пилотаж, всякакви там лупинги, свредели, свещи, хлъзгане по крило изискват не много повече смелост от захващането на някоя научна задача, с която можеш да си счупиш също така врата — не физически, а морално, да се провалиш като учен.

Експерименти, експерименти. Всъщност не в тях е главното. Преди това е мисълта, въображението. За експеримента отива по-малко време. Повечето е разсъждението — и когато провеждаш друг опит, и когато се храниш, и когато легнеш да спиш. Дори насън. В съзнанието ти няма място за нищо друго — само тая идея, достигаща до самозабрава. Ако стане така, какво ще се получи? Ами иначе? А по третия начин? Безброй начини, безчислени постановки, невероятно много изводи... Все едно кутията с разбърканите зъбчати колелца, пружинки и винтчета от разглобения бащин часовник.

И както тогава ми идваше отново да се разплача от безсилието си.

Изведнъж, може би накрая, когато вече мислех, че няма да издържа, че ще полудея, схемата беше готова. Ала не така, както я представят в учебниците: една безкрайна завита стълбичка от въглехидратно-фосфатни вериги, чиито стъпала са нуклеотидите, основните тухлички на наследствеността. Не и по отделни гени, които представляват сбор от различни по брой нуклеотиди, не и по оперони — съвкупности от няколко гена, произвеждащи определен белтък.

Отначало — само една схема, схемата на отделните хромозомни, които обикновено си представляваме като кълбенца от намотана ДНК. И по тая схема трябваше да възстановя целия организъм. Все едно по случайно запазена миниатюра да реставрирам цял древен град: с крепостните му стени, с улиците и къщите, със съоръженията му за живот и отбрана, с хората му, с бита им, с начина им на мислене. Дори още по-сложно. От такъв град ни делят две-три хиляди години, от моя обект — седемдесет милиона.

Тогава установих и онова, което очаквах — ДНК в много от хромозомите съответствуваше изцяло на хромозомите в някои съвременни животни. Известно е, че езикът на наследствеността е общ за всички организми на земята: растения и животни, дори вируси. Азбуката му е една и съща — четири нуклеотида: аденин, тимин, гуанин и цитозин, означавани като АТГЦ. Но не само буквите, думите-гени също, а при близките видове даже цели изречения-хромозоми. Едва три процента от гените на човека, чиято ДНК съдържа над пет милиарда нуклеотида, са различни от гените на шимпанзето. На тия три процента се дължи скокът от животинското към разума.

Ей такива общи думи, такива общи изречения в генетичния код открих в генома — целия наследствен апарат на вкамененото яйце. Повечето от тях — съвсем същите както в гребенестия крокодил; някои от тях подобни на известни отрязъци от ДНК на комодския варан и на плащеносния гушер и една малка част, която не успях да отъждествя със съответната съставка при другите съвременни същества.

И се залових отново за работа. Не по-проста, не по-позната, с донейде разработена методика. Започнах да съшивам в нужните ми молекули групите от гени, които бях разчел. Затова са инструментите на генното инженерство: разсичащите и слепващите ферменти, улесняващи трансгенозните манипулации — тия фини биомолекулярни «хитрини», чрез които «измамваме» ДНК-реципиент да приеме чуждия ген и за които не му е мястото да се разпростирам тук.

Естествено, най-трудно се оказа възстановяването на участъците, за които не бях издирил аналози в днешните видове. Тях трябваше да реставрирам по самата схема, запълвайки определените места с потребния нуклеотид.

Чрез разсичащите ферменти отделях от други животински и бактериални ДНК нужните ми гени, които впоследствие вмъквах в установената последователност посредством лигазата — съшиващия ензим. В някои случаи пък транспортирах нужния ми ген с помощта на специфичен вирус-преносител.

Заповедите, които издава определен ген от даден вид, се разбират от всички други организми. Генът, който произвежда инсулина, действа по същия начин и когато бъде присаден на чревната бактерия. Генетичният език на ДНК е истински есперанто, разбираем от всичко живо на Земята.

Накрая, след безброй опити, повярвах, че съм постигнал целта. Бях получил набора от ДНК, комплектована в хромозоми, който според мен трябваше да отговаря на търсената схема.

Другото беше сравнително по-просто. Оставаше ми да трансплантирам този ядрен материал в яйцеклетката на някое съвременно животно. Спрях избора си на комодския варан. По-едрички са яйцата му, осигуряват повече храна на зародиша. От такова яйце изсмуках ядрото му и впръсках на негово място получените от мен хромозоми.

Поставих го при температура и влажност, подобни на ония, които предполагахме, че са съществували в края на Креда. И зачаках.

Как не се побърках по време на това чакане? Вероятността за успех беше малка, невероятно малка. Всеки, с когото я споделях, бързаше да ме подготви за провала. Та то обикновена трансплантация на ядрото в чужда клетка е все още несигурна работа, а това, с което се бях заловил аз.

Дните течаха тъй бавно! Аз броях секундите, а те — безкрайно много, едва се източваха в минути, минутите — в часове, часовете — в денонощия. Забравих преките си задължения. По моя вина се провалиха няколко важни експеримента. И ръководството, обикновено толерантно, накрая не издържа. Получих предупреждение за уволнение. Пък аз сякаш не забелязвах — без жена, без работа, с малко дете...

Не се отделях от яйцето.

Накрая се убедих — ядрото беше жизнеспособно. Можех като Архимед да хукна по улиците и да викам: «Еврика!» Започна делението си... Две ядра... Четири.

Отново се намесих. Извлякох тия ядра и ги инжектирах в други четири обезядрени яйца на варан. Не по-големи. Тазът на двуногите динозаври е бил тесен независимо от големината им и не е бил в състояние да снася много едри яйца.

И пак чакане. Такова чакане. Проверяха ги непрекъснато. Ние знаем при какви условия и след колко време се излюпват съвременните варанчета. А динозавърчетата?

Сега във варанските яйца се разпореждаше генетичният апарат, който бях сглобил аз. Какви ли заповеди издаваше? Правилно ли щеше да ги разбере белтъкът на яйцата? По какъв начин щеше да реагира?

И добре, че директорът на института навреме оцени стойността на работата ми. Нещо повече, даде ми пълна свобода на действие.

Малко късно наистина, но все пак «по-добре късно, отколкото никога».

Седмици наред не се откъсвах от инкубатора. Проверяха, проверявах. Нямаше съмнение — ставаше нещо. Ембрионите се развиваха, нарастваха, оформяха се тъкани, органи. Ето, затуптяха и сърчицата им. По-право само на трите. Четвъртото явно бе нежизнеспособно.

Но какво ли щеше да се получи? Методиката ми уж изглеждаше безупречна. Смятах, че нямам никакъв пропуск, на това отгоре вярвах в принципите на своята наука. И все пак...

Дали нямаше да се появят някакви изроди, безформени химери, негодни за живот — и по този начин, със самото си съществуване компрометиращи напълно двегодишния ми труд?

И най-сетне, след толкова седмици почти без сън — сполука!

Едното яйце се разклати, зверчето отвътре изгриза черупката му и като се заваляше напред-назад, излезе на белия свят. Ама какво зверче — досущ като родителите си, такива, каквито ги виждаме реставрирани в гипсовите модели и по рисунките — един истински «тиранозаурус рекс», гущер-тиранин, цар. Само че в умален вид, миниатюрно тиранозавърче, ще речеш, играчка.

След него се измъкнаха и двете му братчета. Всъщност това не бяха и братя, те бяха тъкмо това, което наричаме «клонинг» — един индивид, размножен в няколко копия, от едно яйце, със съвсем еднакви качества.

Нагласих ги в специален терариум за отглеждане на тропически влечуги. И се залових да ги храня така, както се хранят новоизлюпените крокодилчета — с живи насекоми, които питомците ми преследваха и унищожаваша с бясно настървение.

И растяха бързо. Удивително бързо.

Всъщност, като си помислиш, няма нищо за удивление. Природата се е погрижила да достигнат програмирания си огромен ръст колкото може по-скоро, за да получат повече шансове за успех в борбата за съществуване.

Взех да им пускам мишки, после зайци и всякакви други по-дребни животни. Също — месо от месарницата. Но месото трябваше да размахвам пред очите им. Зная, така е при влечугите, не забелязват неподвижната плячка.

Не бързах да разгласявам успеха си. Преди това привлякох за сътрудници няколко добри специалисти по рептилиите и палеонтолози. Но въпреки взетите мерки не успях да опазя тайната. Журналистите, настървени за сензации, нахълтаха в лабораторията.

Ща не ща, трябваше да се евакуирам. С помощта на благотворители получих на разположение едно островче сред

протичащата в саваната река. Един малък, извънредно строго охраняван резерват сред големия африкански резерват.

И не само заради журналистите и другите любопитни. Питомците ми вече не се побираха в терариум. Създадени от природата хищници бегачи, те имаха нужда от простор.

По пътя в самолета умря едното. На острова, ограден добре, настанихме двете оцелели динозавърчета, на пръв поглед подобни на средни по размер кенгура. Само на пръв поглед. Защото огромните им глави, острите им зъби, свирепият израз на очите ясно издаваха стръвнишките им нагони. При тях още от самото начало, докато бяха съвсем малки, не влизаше човек. Тозчас се нахвърляха да хапят. А сега, при тоя ръст, беше направо безразсъдство да се правят опити, както предлагаха някои, за опитомяване.

Знам, има случаи на почти домашни влечуги: боа, питони, крокодили и алигатори. Ала тези не се поддаваха на никакви възпитателни уловки.

Там, на новото място, ни слетя неочакваният удар. Наводнението! Незапомнено в тия области. Заля по-голямата част от острова. И когато се оттече, открихме с неописуемо огорчение, че единият динозавър беше изчезнал. Навярно отвлечен от водата.

Остана ни последният.

И колкото повече наедряваше, толкова по-зъл ставаше. Не понасяше ничие присъствие около себе си. Я зърнеше някого, макар извън оградата, тозчас хукваше нататък с раззината морда.

Блъскаше се в желязната решетка, опитвайки да се прекатери през нея. Наложих да я подсилваме неколkokратно, а до заслона му да построим тунел, та да не вижда служителите, когато поднасят с пригодения кран храната му или когато правят редовните физиологични изследвания и етологични наблюдения.

Оттогава измина много време. Тиранозавърът вече е на дванадесет години, на височина почти пет метра и обща дължина с опашката над десет метра. Един наистина удивителен звяр — най-големият и най-страшният хищник, живял някога на сушата.

Питат ни често защо не го показваме на публиката. Първо — не за циркови атракции съм го създал, а за научни изследвания, за особено важни научни изследвания, и второ — понеже е невъзможно. Не понася присъствие на никакви живи същества, напада, блъска се в

оградата, наранява се, дори може да се убие, а не бихме рискували заради забавление на скучаещата публика да го загубим.

За нея, за широката публика, са предназначени филмите, които сме заснели и които в скоро време ще се появят на телевизионните екрани. Тогава всички ще видят този отдавна изчезнал животински вид, този наш гост от далечните епохи, възкресен, за да ни покаже една малка картина от онай тайнствена ера, от кошмарното царство на чудовищните влечуги.“

* * *

Франсоа Риго прочете търпеливо цялата извадка и извърна поглед към научния си съветник доктор Булез, който го изчакваше, седнал мълчаливо в отсрещното кресло.

— Интересно! — рече Риго.

Рече го бавно, отпуснато, така, каквото беше на вид и той — едър, възпълничък, с три гънки на тлъстата гуша и уморени кротки, необичайно кротки очи. Винаги гладко обръснат, но съвсем небрежно облечен, без сако, без връзка, с нагънато върху издутото му коремче поло, с недобре огладени панталони и вече поизтъркани от носене обувки без връзки, като чехли. С небрежността към външността си като че ли понякога позираше. Сякаш искаше да каже: елегантни се налага да бъдат келнерите, за да се различават от милионерите. Нали, клетите, нямат нищо друго освен дрехите си?

Зад гърба му в красив кафез, окачен на стената до портрета на стария Риго, Риго-баща, основателя на фирмата, подскачаше, като чуруликаше непрекъснато, златистожълто канарче.

Риго се обърна към кафеза, заслуша се за малко в мелодичното подсвиркване, после поклати подчертано бавно глава и повтори:

— Много интересно! Само дето не ми е особено ясно каква връзка има това с нашата работа.

Това беше деликатен намек, че на един делови човек, презае бизнесмен, не е простено да си губи времето с някакви, дори и най-занимателни вестникарски шумотевици.

Доктор Булез очакваше този въпрос. Затова, без да каже нищо, все тъй почтително стана и положи пред шефа си друга вестникарска

изрезка. Значително по-къса.

Франсоа Риго пробяга с поглед по първия ред. Прехвърли го на втория, на третия... Лицето му, доскоро едва прикриващо недоволството си, се оживи. Върху бледите му устни се появи нещо като усмивка.

Прегледа текста набързо, по диагонал, както се казва, после започна отново — тоя път съвсем бавно, като се спираше и препрочиташе всяка отделна фраза.

Накрая я остави на бюрото.

И рече:

— Виж, това заслужава!

После, след кратко замисляне, отново заел предишния си небрежен, отпуснат вид, запита:

— Някакви подробности? Например, къде мога да намеря тоя знаменит доктор Бор?

— В момента е там — отвърна съветникът. — Почти всеки месец прекарва по една седмица на острова.

— Кога е заминал?

— Вчера.

— Значи, ако тръгна утре заран, ще го заваря.

И без да изчака отговора му, който беше предварително известен, позвъни на секретаря си.

В следния миг той влезе почтително в кабинета.

— На услугите ви!

Риго даде бавно, отсечено нарежданията си:

— Камериерът да приготви багажа ми! Излитаме утре сутринта. Вие предупредете за това пилота ми. И поканете да дойде Кнут Нилсен!

Секретарят излезе гърбом със сдържана почтителност. Не каза нищо. Нали затова беше секретар, да прикрива дори от себе си тайните на шефа? Но се досещаше, не за особено законна сделка се тъкмеше милионерът. Пред законна сделка той не вика в кабинета своя телохранител.

Всъщност това не го засягаше. Отдавна бе научил простата истина, че няма законен и незаконен бизнес. Има само бизнес.

ЧИГАНГО

Беше съвсем сам, а това е все едно беззащитен. Изоставен и от древните духове покровители, и от новата вяра, на която служеше сега.

Гората — тъмна и заплашителна. Из нея нощем сами хора не бродят. Отвред те затиска плътен, влажен и задушен мрак като рядка черна тиня. И само тук-там проблясват зелени, червени, жълти искрици. Но какво са те: светулки или очите на дебнеш звяр? Или още по-зле — на горските духове, които Светото писание назовава бесове?

Неусетно утихналата след отминаването на чудовището гора почна да се изпълва с обичайните си шумове. Едни познати: скърцане на претоварените от растителни паразити клонаци, ръмолене на падащи надолу презрели плодове и сухи вейки, къткане на сънливи птици, възбудено мърморене на опомнилите се от уплахата си маймуни, цвърчене на цикади, оглушително квакане на дървесни жаби, писклив плач на лемури. И други, съвсем чужди — тия, които нощем всяват ужас у човека, които му отнемат разсъдъка.

При среща с тях трябва да плюеш върху амулета. Тъй се постига връзката между човека и тайнствената му закриляща сила.

Чиганго понече да заплюе окаченото на гърдите му разпятие, когато дочу избухналия зловещ кикот. Дъхът му пресекна, ледена тръпка скова гърба му. Но скоро се опомни, познал доволното квичене на пируващите хиени.

Повече не би издържал. Трябваше да спре, да се прикрие!

И без да размисля повече, метна пушката на гръб и се покачи на първото попаднало му дърво. Утре, по светло, щеше да продължи. Достигна първия клон, но му се стори нисък, затова изпълзя още по-нагоре. Най-сетне се добра до чатала, откъдето излизаха два почти допрени клона, покрити с плътен мек мъх. Сякаш нарочно за това създадени, за негово легло.

Гой се изтегна върху тях, убеден, че трябва да се наспи добре, защото утре го очакваше отново път, и то дълъг път, до друго човешко заселище. Ала сънят не идваше. Че как да дойде, като по всяко време

нещо изшумоляваше: ту на долния клон, ту нейде из горните, ту редом с него? Змии ли, хамелеони ли, лемури или маймуни? Или, недай боже, леопард! Той се катери по дърветата по-умело от човека.

И клетият Чиганго притисна пушката към гърдите си.

А наблизо врявата на хиените и джавкането на чакалите покрай жертвата не преставаше.

Тъкмо сега имаше нужда от вяра, от надежда, че някаква свръхестествена сила ще го избави. Но коя: Христовата или на духовете пазители?

Посвикнал с тъмнината, той зърна увитата около ствола сянка. Позна го — питон!

Човек може да се справи с него и без оръжие. Ако не е по-дълъг от четири-пет метра. Стига да го хване зад главата, да му попречи на захапката. Без да е захапал, той не се увива около жертвата да я удуши. Един заклинател на крокодили е длъжен да знае и това...

Ала питонът не се отби към него, продължи да се свлича надолу.

Змията е символ на безсмъртието — сменя си кожата, все едно телесната обвивка на душата. А и според Библията тя е отворила очите на Адам и Ева за Познанието.

О, Сатана, махни се! Не го изкушавай!

А не се махаше. До развиделяване не го остави да заспи. С непознати, заплашителни звуци, с объркани мисли.

Най-сетне черният листен покрив взе да просветлява. През редките пролуки замъждукаха предизгревните сияния. Все по-видими, все по-блестящи. Смолистият здрач взе да отстъпва пред бликация отгоре зеленикав полумрак. Откроиха се гигантските стволове, могъщите клонаци, позеленяха листата и неизброимите растителни готованци по тях. Заподсвиркаха птици тъкачи, закряхаха папагали, разхихикаха се нектарници, птица носорог закудкуда гъгниво, подхванаха сутринната си врява маймуните колобуси.

Вече можеше да слезе.

Пак с пушката на рамо Чиганго се спусна на земята, по-право върху дебелия, кажи-речи, до колене, слой гниеща шума, сред която се подаваха безброй гъби и плауни. Някъде, под отвяната шума, се надигаха килимчета от едър мъх, които полазваха нагоре по стъблата на дърветата. И то какви дървета! Фикуси и макаранги, дето върховете им не се виждат, подпрени на дъсковидните си корени; палми и

дървовидни папрати; широколистни диви банани и гъвкави лиани, усукани в сложни възли, пръстени и спирали. И никаква трева, никакви храсти. Тревите и храстите са горе, по разклоненията, по разперените клонаци. Там са и папратите, там са огромните лишеи, там са пъстроцветните орхидеи, белите и жълти поветии.

Човекът тръгна през разкъсания сред гъсталака тунел, където снощи бе минало чудовището — Върховния дух на крокодилите, както го бе нарекъл.

Слънцето отдавна бе изгряло, а долу продължаваше да цари сумракът, който се разсейваше постепенно нагоре, преливаше в зеленикавия здрач на листата, откъдето се оцеждаше отделената от растенията излишна влага като редки дъждовни капки.

Животът се бе разбудил съвсем, но високо-високо, към върхарите, където сияеха, огрени от първите слънчеви лъчи, листата на дърветата и натрупаните купища от лиани: където прелитаха птиците и пеперудите; където бърмчаха пчелите и осите; където се надникваха маймуните.

Чиганго вървеше, вървеше, като затъваше и се спъваше в покритите с шума корени, камънаци и кални дупки, гъмжащи от пиявици. Безчислени ручей, уплетени в сложни меандри, препречваха пътя му, а в тях шаваха напред-назад сини и червени рибки, щипукаха розови крабове, бързаха да се зарият в тинята пъстри жаби. Из калта се ровеха яркосини дъждовни червеи и едри колкото юмруци охлюви. А отгоре се стрелкаха кървавочервени водни кончета.

Ето и това, което диреше — следата! Върху опадалите листа тя не личеше, но тук, в пресъхналата локва, той я откри лесно.

И се вцепени. Господи, възможно ли бе това? Стъпка като на птица, само че многократно по-голяма. Отпечатьците от лапите — поне пет педи! А ноктите — същински ятагани. И от едната стъпка до другата — почти десет човешки крачки.

Тогава забеляза и отличителния белег. Левият крак, както се полага, имаше три пръста напред и един обърнат назад, а на десния липсваше единият пръст.

Тозчас Чиганго го кръсти наум: „Трипръстия“.

И пое по следите.

Над главата му подхванаха семейния си разговор с грач и хленчене две птици носорози — такива особени твари, нескопосно

скърпени, с чудновати глави и огромни клюнове, върху които лежаха някакви месни израстъци, подобни на тлъсти червени гъсеници. На погорния клон се кривеше като оживяло плашило маймунката белонос гвенон, а по ствола пълзяха розови гекони.

Пътникът се промъкваше през зеления проход по дирите на чудовището, едновременно задъхан от ужас, че може да го срещне, и в същото време нетърпелив да го срещне час по-скоро, за да си разчисти сметките с него, да изпразни в него цялата пачка патрони на пушката си. Да отмъсти за съселяните си, да отмъсти и за себе си. И най-важното — да се завърне в селото като победител над Върховния дух на крокодилите. Не само над някакъв си обикновен вешер-крокодил...

Неусетно джунглата взе да се разрежда, да се снишава. Дървесните великани отстъпиха място на палмите и дървовидните папрати, а те — на още по-дребни дръвчета и храсти. А мрежата на лианите се сгъсти, уплете ги в пъстра неразличима мозайка от всички отсенки на зеленото, наръсена с яркостта на орхидеите, поветиците и безброй други цветове. Проходът на преминалото страшилище се превърна в истинска изумрудена пещера от разкъсани врежове на лиани, от отчеснати вейки, от изпотъпкан подлес. Преди да я е чул, я видя.

Едра, тъмна пантера, от горските, тия, дето най-често нападат хората, се гощаваше върху трупа на убит хипопотам. Убит, ала не от нея. Ясно бе от кого. Върху хълбока му зееше рана, която никой от познатите хищници не би могъл да направи. Сякаш изрязан с трион къс месо колкото цял глиган. Една рана — с едно ухапване.

Звярът усети човека. Обърна се и изсъска заплашително като огромна котка. Не нападна, само напомни да не прекъсват угощението му. Струпалите се край него недоволно къткащи лешояди отскочиха с крясък назад. Как ли бяха успели да открият плячката под плътните зелени преспи на листата, как ли се бяха промъкнали през тях?

Стиснал яко пушката, Чиганго отстъпи. Какво да стори? Нямаше друг път освен тоя проход, а и не искаше да хаби патроните си. Понечи да се отклони вдясно. Но как? Та в действителност това не беше джунгла, не беше храсталак, това беше някакво неописуемо сплитане от вейки и листа, лиани и въздушни корени. И шипове — сякаш само шипове, на всяка клонка, на всеки лист.

Трябваше да мине! И той се навря в гъсталака. Трънливите вейки деряха расото му, огромната коприва пареше ръцете и лицето му, които скоро се покриха със смъдящи мехури, мокрите листа на папратите сякаш му удряха плесници, а възлите на лианите го уплитаха, както съселяните му уплитаха в примките си от рафия уловените животни.

Той се провираше през бодилака, прилазваше под омотаните врежове, прекатерваше се по рухналите стволоче. Падаше, ставаше. Но не спираше. И не усещаше облепилите го рояци кърлежи и сухоземни пиявици.

Непроходимият шубрак се разреци. Ала не за добро. Напреде лъсна блато, обрасло с лилии и килим от водни растения, в чиято тиня нозете му затънаха като в клей. Точно насреща му висеше върху сух клон пъстър питон в очакване на плячката си. Ала плячката му, брадавчестата свиня, дошла на водопой с прасилото си, май преди това щеше да стане жертва на полузаровения в калта крокодил.

Навред летяха, бръмчаха, писукаха облаци от москити, мухи и безброй други насекоми, които хапеха, навираха се в ушите, в устата, в носа, в очите.

Най-сетне, изподран, нажилен жестоко, човекът се измъкна отново на пътеката. Пътем откъсна няколко плода кола, обели ги, съдка зърната им. Те освежават, дават сила. С тях може да се издържи няколко дни без храна. А тъкмо това, глад и жажда, го очакваха сега.

Окрайнината на гората почна да се накъсва на отделни горички, на отделни шубраци, зад които се ширна тревистата савана. Там въздухът е по-свеж, там няма толкова насекоми, врагът се открива по-отдалеч.

Чиганго вървеше и следваше дълбоките дири на Трипръстия. Като всеки местен човек, па бил той и пастор, умееше да разчита следите. Ако смачканата трева още не е почнала да се надига, значи преследваният току-що е минал; ако вече се изправя пред очите ти, значи е минал по-отдавна, но ако върху отпечатъка има и роса — не се надявай да го стигнеш скоро.

Имаше роса.

Това показваше, че засега няма опасност от нападението му. Но в същото време показваше и друго — че намалява и надеждата да го догони.

Той ускори крачките си.

Издад пръснатите като бухнали островчета кичури от дървета се ширеше степта, покрита с избуяла трева, която се люлееше в плавни лениви вълни.

Но чудно! Съвсем безлюдна! А беше резерват, това Чиганго знаеше добре. Резерватите са пълни с животни: зебри, жирафи, антилопи слонове. Къде се бяха дянали сега?

В същия миг, когато си зададе тоя въпрос, чу познатото топуркане, по-тежко от вървежа и на най-големия слон, чу и гръмотевичното му ръмжене. Видя подплашените павиани, които излетяха от храсталака и хукнаха в разни посоки, пред тая непозната заплаха забравили обичайния си строй.

Хукна подире им и Чиганго. Подире им се метна на първата изпречила му се акация, без да усеща острите ѝ шипове. Не можеше да достигне най-горните клони, защото маймуните го бяха преварили и го пресрещнаха с озъбено ръмжене. А те са опасни противници, всеки знае.

Чудовището изскочи издад близката горичка, размахало огромните си лапи като неодялани диреци, навело страшното си главище и изпълнало назад за равновесие и да не му пречи при бягането масивната си дълга опашка. Все едно оскубан исполински щраус с глава на крокодил, надяната направо върху туловището, и прикачена отдире опашка на варан.

Ето го, дотича под дървото, вторачи към чадърестата му корона просвяткащите със зловни пламъчета широко ококорени очи, раззина сякаш бездънната си паст, в която блеснаха наредени може би стотина остри и големи като ножове зъби.

Трипръстия спря до дървото, опита да подскочи нагоре, да докопа някой от бегълците.

Чиганго усети зловонния му дъх, от който едва не се задуши. И неволно се притисна към ствола.

Страшилището не повтори несполучливия си опит. Убедило се бе, че пляката засега е недостижима. Ала не си отиде. Остана да обикаля отдолу, да дебне, да съска. Но и съскането му беше особено, не като на кое да е друго влечуго — повече подобно на изпусканата пара от локомотив. И съсък, и рев едновременно.

Едва сега човекът свари да го разгледа по-добре. Успя да види, че липсва един пръст на лапата му, съзря и двете предни крачета —

толкова малки, почти незабележими, увиснали безпомощно като излишни над гърдите му. Уродливо малки, само с по два кукести пръста, които като че ли не му служеха за нищо.

Цялото му исполинско тяло, все едно оживял ствол на баобаб, и огромната глава, и могъщите задни лапи, и вече отпуснатата върху земята опашка, на която се опираше, когато застанеше на едно място — всичко беше покрито със сиво-зелена брадавчеста кожа като на жаба, сякаш облепена с лишеи скала.

И все пак най-зловещи, по-заплашителни от ужасните челюсти, от зиналата кървавочервена паст бяха очите му — тия огромни, сатанинско зелени, немигащи очи, от които струеше такава злоба, такава ненаситна стръв за убийство. Сякаш самите те можеха да го умъртвят, да сковат ръцете и нозете му, да го свалят от дървото.

Безсъмнено поглед на зъл дух; безсъмнено — Върховния дух на крокодилите!

Чиганго най-сетне се овладя. Пък нека да е дух. Разпятието на гърдите му щеше да го предпази от всяка магия. При това в ръцете си държеше пушка.

Той беше предопределен да погуби тоя зъл дух.

И трябваше да го погуби!

Патер Симон стисна оръжието си с потръпващи ръце, прицели се — там, където беше едно от уязвимите места на крокодилите, малко зад окото, в ушната гънка.

И натисна спусъка.

Гърмежът разтърси необичайно стихналата природа. Павианите по дървото полудяха, разквичаха се, изкатериха се още по-нагоре до самия връх, по най-тънките клони, които едва ги удържаха.

А Трипръстия?

Той стоеше на мястото си, видимо озадачен — повече от гърмежа, отколкото от раната си. После, сърдит, отново подскочи да достигне тогова, който опитваше да му причини болка.

На слепоочието му личеше дупката от куршума, из която се оцеждаше яркоалена кръв.

Ясно, човекът, заклинателят на крокодилите, не бе успял да улучи мозъка му. Пък и отде можеше да знае колко малък е тоя мозък?

Чиганго отново вдигна пушката. Тоя път към гърдите, към мястото, където би трябвало да се намира сърцето, между двете

уродливи лапички.

Нов изстрел!

И нов взрив от крясък на павианите. И нов подскок на Трипръстия, който скок ясно издаваше, че и тоя път оловото не бе попаднало на предназначението си. Раната кървеше, но чудовището все едно не я усещаше.

Третият куршум бе насочен в окото. А ръцете на стрелеца вече трепереха. Изгубил бе вяра в себе си, изгубил бе вяра в божествените сили, на които се осланияше.

Затова не попадна в целта, а нейде между двете очи и куршумът направо се хлъзна по бронираната кожа, рикушира, без да причини никаква вреда.

НЕСПОЛУКАТА

Трудно се получава разрешение за резервата, още по-трудно — за проникване на острова, където се провеждаха наблюденията върху затворения тиранозавър. Ала Франсоа Риго успя без особени усложнения да си издействува такова посещение, когато секретарят му предварително обеща на доктор Патрик Бор огромна субсидия за института му.

И ето, от заранта милионерът гостуваше на учения, след като бе долетял със самолета си, придружен от секретаря и телохранителя Кнут Нилсен. И както се полага на щедър меценат, му бе предоставен най-добрият апартамент в жилищната сграда, разположена зад лабораторията, от която почваше закритият мост към острова.

Франсоа Риго вече бе минал по тоя мост до наблюдателницата, откъдето, незабелязан от исполинското влечуго, го бе заснел с кинокамерата си и бе записал на специално донесената апаратура издаваните от него звуци.

Сега, седнали под тента на верандата, двамата, домакинът и гостът, разговаряха за видяното и за бъдещите си планове.

Бавно, отпуснато, както винаги, Франсоа Риго сякаш се оправдаваше за своята слабост:

— Това е моето увлечение, наричат го хоби. Колекционирам гласове. На птици, на насекоми, на зверове. Но това тук ще бъде, изглежда, най-интересното. Уникално!

Доктор Патрик Бор, едър, широкоплещест, все още с фигура на атлет, с рано побеляла буйна коса и бурска брада, с гъсти черни вежди над сиви очи, с обгоряло от слънцето лице, съвсем не приличаше на такъв учен, какъвто бе. Повече — на пътешественик, на морски вълк, най-малкото на ловен надзирател в резервата.

— Другите идват тук, за да убият някое животно и да се фотографират с крак върху трофея си. А вие...

Риго поклати глава:

— Колкото и да ви изглежда странно, аз не съм убивал. Нещо повече, никога не съм стрелял.

Доктор Бор не сдържа учудването си:

— Сериозно? А сте един от най-големите търговци на оръжия.

— Бизнесът си е бизнес — усмихна се Риго. — А вкусовете — съвсем различно. И аз някога мислех като вас. Влечеше ме друго, музиката. Не пусках цигулката. Искях да стана голям изпълнител. Докато един ден баща ми ме изведе на балкона да ми покаже някакъв странствуващ цигулар. Клетият, вече свършил свирнята, протягаше омазнената си шапка за някоя подхвърлена монета. Нищо друго не ми каза, само това: „Такъв ли искаш да станеш?“

— И вие зарязахте музиката, така ли?

— Не я зарязах. Навсякъде нося и цигулката си. След напрегнатата работа се разтушавам с нея. Но се записах да следвам медицина. Все не исках да се заема с работата на баща си. Мечтаех да помагам на хората...

Доктор Бор го гледаше с нескрито любопитство. Колко сложен е наистина човекът! Изтъкан от противоречия. Но премълча — защо да го казва, та то е проста истина?

Насреща, отвъд малката поляна, почваше джунглата. И от нея лъхаше на вълни странен мирис: на влага, на гнило и на най-сладостни ухания. Лъхаше покой. Денем гората сякаш е символ на спокойствие. За всички. С тихо бръмчене събират мед пчелите, подсвиркват си птици тъкачки, бърборят папагали, хихикат дребни нектарнички. А из пистата скрибуцат без спиране едри зелени жетвари.

Франсоа Риго, външно разнежен от тоя покой, добави с леко притворени очи. И тъжно, и замечтано:

— Баща ми почина внезапно. А няхах брат, няхах сестра. Наложих се аз да поема работата му. Всъщност тя ме пое — тя ме сграбчи като октопод. Уплете ме в пипалата си. И повече не ме изпусна. Не аз станах собственик на капитала, напротив, аз станах негова собственост. Той прави с мен каквото си ще. Той ламти за печалба, не аз. Аз имам каквото ми трябва. Той е ненаситен. Той избира бизнеса, в който да бъде вложен. А най-добра печалба носи човешката глупост: наркоманията, комарът, войната.

Патрик Бор беше любопитен да слуша подобна изповед от представител на тоя тип, с който рядко се срещаше. И подметна:

— Мнението ви за хорската интелигентност май че не е особено ласкаво.

Риго разпери ръце:

— А какво друго? При пчелите, при мравките, при плазмодиума има като че ли някакъв колективен разум, който ги насочва към целесъобразни, почти съзнателни действия. При хората — обратно. Отделният човек може да е умен, дори гений. Но събереш ли в куп тия гении, те се превръщат на стадо. Нима са нужни други примери освен войната?

— Та вие говорите като пацифист, господин Риго. Удивително — за един от най-известните оръжейни доставчици...

Милионерът вдигна лениво ръка:

— Ах, тези вестникари! Всичко преиначават, всичко оклеветяват. Моя бизнес — също. А защо, кажете ми, да се различава от другите?

Доктор Бор отбягваше да го дразни. Така или иначе, сега от него очакваше помощ за големите задачи, които си бе поставил. А днешната наука не се прави както някога с две-три колби и един прост оптичен микроскоп. Днешната наука изисква обширни лаборатории, скъпи съоръжения. И още по-скъпо платени сътрудници.

— Все пак! — вдигна той рамене. — Оръжията носят смърт.

Риго възрази отново все тъй лениво:

— А по-малко ли са жертвите от автомобилни катастрофи? Спиртните напитки не докарват ли цироза? Тютюнът не причинявали рак и инфаркт? Захарта в пастите, в тортите, в кока-колата не предизвиква ли склероза? И никой не обвинява производителите им. Моята търговия си е търговия, бизнес като всеки друг.

— Все пак — настоя Патрик Бор. — Достатъчни са ни другите страдания и няма защо да пъхаме в ръцете на хората и оръжия, та страданията да се умножават.

— Нима оръжията са виновни за войната? — засече го Риго.

— А кой? Какво сражение без тях?

Милионерът присви още повече тесните си устни:

— Воюват не оръжията, а хората. Те винаги намират с какво да се избиват.

— Ако им го дадем.

— Няма ли атомни бомби, ще се бъхтят с тояги. А колкото до атомните бомби, срещу които така крещат тълпите по площадите,

чуйте и моето мнение! Въпреки че изглежда парадоксално, тъкмо те възпират нова война. Защото застрашават не само обикновените хора, както казват „пушечното месо“, а и ония, които обявяват войните; защото и те няма къде да се скрият. А щом е заплашен твоят живот, поразмисляш, преди да хвърлиш в атака армията си. За себе си аз съм я кръстил „Светата атомна бомба“.

— Моля ви! — възрази живо доктор Бор. — За такова чудовищно, нехуманно средство...

Риго изведнъж промени темата:

— Все се чудя. Как сте успели да постигнете това — да възкресите един загинал преди десетки милиони години организъм! Някои семена, струва ми се, лотосови, са издържали, без да изгубят кълняемост, стотици години. Но милиони...

Докто Бор кимна в съгласие:

— Аз също. Макар че не би трябвало. Принципът е съвсем прост. Сложно е единствено изпълнението. Животът не е нито дъх на бога, нито кибернетична машина. Животът, това е структурата на ДНК, пространственото подреждане на съставлящите я вещества. Структурата пък е математично понятие, числен израз на заложената идея — за вечната борба срещу безредието. И съвсем непреднамерено се озоваваме при питагорейците, които приемат цифрата за същност на нещата, а Вселената — хармонична система на числата и техните отношения...

Риго бързаше да премине към въпроса, за който бе дошъл. Ала не се издаваше. Даже подметна:

— Пренасянето на живота от Космоса на Земята?

— А защо не? Защо „семената на живота“ да не са попаднали тук с космичния прах или с кометите молекули на ДНК — всъщност разнасяни из безкрая кодове на живота, които почват да организират мъртвата материя, където попадат? Защо?

Риго подхвърли баналния израз:

— Гениалното е просто. И вие успяхте да потвърдите това.

Никой човек, дори най-скромният, не се отказва от похвалата.

— Знаете ли — рече ученият — кой е откривател? Който и като възрастен продължава да си поставя детския въпрос: „Защо?“ Престанеш ли, значи си остарял; значи трябва да отстъпиш мястото си...

И млъкна. Може би си припомни всички свои „защо“ и „защо“.

От това замълчаване се възползува гостът му. Усмивката внезапно изчезна от лицето му ведно с уморения израз. Чертите му се изопнаха до неузнаваемост.

— Всъщност — рече той делово, със съвсем различен от досегашния тон. — Имате ли нещо против да пристъпим към пряката ни работа?

— На ваше разположение! — отвърна ученият.

Франсоа Риго извади от папката си една кратка изрезка от вестник, същата, която му бе дал доктор Булез, и я показа:

— Вашата статия в „Сианс е ви“. Относно „Т-норадреналина“.

Патрик Бор кимна с глава, макар да недоумяваше каква връзка имаше тя с разговора им.

Риго сложи очилата и зачете:

— „Почти всяка година биохимиците откриват нов, неизвестен дотогава невромедиатор, или мозъчен хормон — биологично активно вещество, което участвува в провеждането на нервните импулси между невроните в мозъка и по същество обуславя до голяма степен психичното състояние на индивида. Някои от тях са вече добре изучени. Такъв е например адреналинът — инкретът, който предизвиква тревогата и страха, както и следващата от това реакция — бягството; или пък серотонинът — важен фактор за оптимистичното начало в мисленето и поведението; допаминът и много други.

Доказано е пък, че норадреналинът обуславя гнева и агресивното настроение, явявайки се донейде като антипод на серотонина.

При дългогодишните ми изследвания върху отглеждания от мен тиранозаурус рекс успях да отделя от гръбначно-мозъчната му течност един особен биогенен стимулатор, който при анализите се оказа сроден на човешкия норадреналин, а в същото време — и на хормоните, изолирани от сулавеския бивол-джудже, от черната мамба и от габонската пепелянка, едни от малкото на брой животни, които нападат, без да бъдат предизвикани. Освен това установих, че във взетите проби липсва напълно серотонинът.

Извършените опити върху мишки, а впоследствие и върху маймуни, показаха, че този невромедиатор, който нарекох «Т-норадреналин» — тиранозавров норадреналин, притежава десетократно по-силно въздействие от човешкия...”

Франсоа Риго прекъсна четенето и като свали очилата, подметна:

— В което не се съмнявам, след като видях с очите си „питомеца“ ви. Та той не е само диво животно, той е направо бяс.

И прибра изрезката в папката си:

— По-нататък няма защо да чета. Вие си го знаете, а и то повече не е нужно за нашата работа.

Стана и се премести в канапето до него. Загледа го с най-кроткия си израз:

— Доктор Бор, кажете ми без заобикалки какво ще получите за това?

Ученият вдигна рамене:

— За кое? За статията ли?

— Не! — засмя се посетителят. — За „Т-норадреналина“.

— Първо — удовлетворение от постигнатото. И нова надежда. Ще ми се, както сте видели по-нататък в статията, да открия вещество, друг хормон или химически агент, който да го обезврежда. И може би — втора Нобелова награда, ако искате да бъда нескромен. Първата получих за „възкресяването“ на динозавъра.

Риго сложи фамилиарно ръка върху неговата:

— Хм, трохи!

И стисна пръстите му:

— Аз ви предлагам нещо повече. Предлагам ви пари, много пари, милиони...

— За какво впрочем?

— За Т-норадреналина.

— А защо ви е той?

— Господи, господи! — плесна се Риго по коляното. — Колко недосетливи са талантливите хора, колко непрактични! Нима не ви е известно какво богатство притежавате, какво изключително богатство? Не златна, диамантена мина...

— Наистина не ви разбирам.

Риго се дръпна отново в креслото си:

— Ето какво ви предлагам! Почтена сделка. Условията ще поставяте вие: или плащане в брой, или процент от печалбата, или — дори съдружник в предприятието.

— Моля ви, изяснете се!

— Щом не ви е ясно... Вие сам го казвате по-нататък в статията си: „Хормоните на почти всички животни са близки помежду си по въздействие, с много малки различия. Този от бик предизвиква развитието на шпорите и гребена у петлетата, рогата у еленчетата, гривата у лъвчетата. Човешкият диабет се лекува с инсулин от телета и свине...“ Следователно и вашият може да се приложи върху хора...

— Допустимо. Само че не съм експериментирал.

— Ще го експериментираме заедно. И после...

Той продължаваше да се усмихва с присъщото си добродушие:

— За да го продаваме после.

— Ами ако загубите? — ей така, колкото да каже нещо, се обади Патрик Бор.

— Аз никога не губя, докторе — поклати глава гостът. — Освен на покер. Но на покер играя с моите пари и имам право да върша с тях какво го си ща. Не и с другите пари, с капитала на бизнеса. Те отиват само там, където има печалба.

И додаде:

— За рентабилността не се грижете! За нея аз отговарям. От вас искам само лицензията и технологичното ръководство впоследствие. Генното инженерство ще ви даде възможността да произведете хормона в индустриални мащаби. Може би ще присадите гена, отговорен за синтеза му, у чревна бактерия, която ще почне да го произвежда; може би ще го добивате изкуствено — нима аз ще ви давам съвет как...

— Но защо, за бога? — почти извика ученият.

— Ама нима още не сте го проумели? Вие, който сте в състояние да разгадвате сложните структури на ДНК! Ето какво възнамерявам. Ако някой държавник го инжектира на войниците си, да речем, едновременно с противохолерната имунизация, те ще бъдат непобедими. Както в Спарта преди боя са пиели вино с бял оман за храброст, както за същата цел пигмеите ядат плодовете кола, както индианците в Мексико пият пейотл, сока на един вид кактус, както в някои армии преди атака давали алкохол...

Патрик Бор направи знак на несъгласие, но Риго не го остави да се изкаже:

— И най-мощното оръжие в ръцете на колебливия боец става безполезно. Най-важното е това, решаващото — бойният дух. На

настървения войник и тояга да му дадеш, ще свърши повече работа. И още нещо — държавниците. Нима е технически невъзможно, дори против волята им, да им впръскам малко от хормона? Защо са тогава терористите? И само гледай как ще надминат разните му там Александровци, Цезаровци, Наполеоновци, които, изглежда, и без инжекции са имали достатъчно динозавърски хормони... Ей това ще направим ние с вас — ще произвеждаме и продаваме агресивност.

Доктор Бор стана:

— Господин Риго, давате ли си сметка какво ми предлагате? На мен, един убеден противник на войната...

Търговецът премисли бързо, зад лениво отпуснатото лице работеше една безупречна мислеща машина. Той направи успокоителен жест:

— Седнете, докторе! Аз още не съм се доизказал. Древните римляни не са били глупави. „Ако искаш мир, готви се за война!“ Колкото са повече оръжията, толкова е по-незначителна опасността да бъдат употребени. Обезценяват се, все едно инфлация. Може да ви прозвучи неубедително, но аз също съм против войната, без да крещя по площадите.

Патрик Бор не се стърпя:

— Моля ви, какъв ме смятате?

— Вярно е. И логично, съвсем рационално. От истинската война губят всички, дори производителите и бизнесмените с оръжия. Защото клиентите обедняват и нямат с какво да плащат. Чуйте ме, разберете ме добре! Ние искаме не война, а войнственост. Та да се въоръжават. Да остаряват оръжията, да купуват нови, по-модерни. И по-скъпи. Станат ли хората по-агресивни, а ние ще продаваме на всички, без разлика, те ще искат повече оръжия.

Ученият не издържа повече:

— Лоренц, известният етолог, казва нещо подобно: „Природната агресивност на човека ще го погуби, ако обществото не успее да я обуздае“. Това е моята мечта — общество, което да я обуздава, не да я разпалва. Както вече ви споменах, тъкмо върху това работя сега — да синтезирам антихормон на Т-норадреналина, с който народите да станат по-миролюбиви...

Риго възрази спокойно и самоуверено:

— От него нищо няма да спечелите. Че кой ще иска да стане овца в това общество, където „човекът за човека е вълк“. Отново — колко проникателни са били римляните!

— Обществото ще ги направи. И то съвсем не овце, а истински човеци...

— Вие сте идеалист — рече Риго още по-добродушно. — Заради което истински ви уважавам. Но ако размислите по-трезво, ще се убедите, че и аз имам право.

Патрик Бор отвърна рязко:

— Няма какво да размислям, господин Риго. Отказвам направо предложението ви.

Стана и Франсоа Риго. По нищо не личеше, че тая несполука е развалила настроението му. Все тъй кротко усмихнат, той му подаде ръка:

— Това са милиони, доктор Бор. И собствен институт — избавление от нуждата да очаквате субсидии от други, все едно да просите. Размислете...

В ЛОВНАТА ЯМА

Нямаше полза от крокодилските заклинания, нямаше полза от християнските молитви, а и от изстреляните куршуми нямаше никаква полза. Те или отскачаха от бронираната кожа на чудовището, или потъваха в нея, без да му причинят каква да е видима вреда. Освен няколко капки кръв.

Чиганго натисна още веднъж спусъка. И се чу празно изщракване. Патроните се бяха свършили.

Не му оставаше нищо друго, само да чака. А какво ли можеше да дочака от един неуязвим зъл дух?

Поне да стои неподвижен, та дано го забрави.

Ала павианите по върха не мируваха. Пощурели от страх, от безсилна ярост, те се друсаха по клоните, лаеха прегракнало, кършеха вейки и замерваха с тях Трипръстия, който се въртеше и пръхтеше като ковашки мех около дървото. Ако беше друг противник: леопард, та и лъв, дори крокодил, едрите гривести самци, първенците щяха да се хвърлят, да се бият с него, да защитят стадото. Тоя път не смееха. Не срещали такъв враг, бяха изгубили цялата си вродена дързост само пред неговия вид.

Човекът седеше на клона, скован от ужас. В главата му се блъскаха безредни, объркани мисли. Всъщност не и мисли, а накъсани хрумвания, проблясъци за неизяснени чувства: и страх, и гняв, и безпомощност едновременно.

Навярно тоя, Върховния дух на крокодилите де, го гонеше, за да го накаже, че се бе отрекъл от бащините вярвания. Или пък Христос не искаше да му прости, дето продължаваше със заклинанията си над крокодилите.

Може би...

А толкова ли могъщ беше Всевишния? Дали не бе прав Мулумбе, който понякога го питаше заядливо: „Какъв е тоя ваш бог, уж всемоушен, създал целия свят, а оставил да убият сина му?“

Струваше му се, че ще полудее. И от страх, и от негодувание, и от срам — от всичко вкупом.

Чиганго внезапно трепна. Някой подскочи до него. Той понечи да замахне с приклада, но отпусна ръка. Беше панголин, безобидният мравоядец, подобен на огромна шишарка, който се спускаше от клон на клон надолу, по-далеч от шумната близост с маймуните.

Но не слезе на земята. Съзрял беснеещата страхотия, благоразумно спря на по-долния клон. За жалост не прецени възможностите на хищника.

Трипръстия подскочи като изригната канара от злост и сила и когато се стовари обратно на земята с гръмовен тътен, мястото на злочестия мравоядец беше празно. А тиранозавърът, вирнал уродлива глава, преглътна още веднъж, после отново се завъртя около дънера, като не откъсваше поглед от изтръпналия при вида на станалото човек.

Защото по същия начин можеше да изчезне и той в тая бездънна паст, ако тя успееше да го докопа.

Случайно видя, че това над главата му съвсем не е клонка, а зелена дървесна змия, замръзнала неподвижно, престорила се на клон. И с присъщата на всеки човек ненавист към тия животни се приготви да я удари с пушката. Превари го птицата носорог. Едва долетяла дотук от съседното дърво след несръчния си летеж, тя кацна с явно облекчение, кацна тъкмо върху змията.

Дървесницата мигом оживя. Извърна се и впи зъби в крилото ѝ. Ала за беда и тя не прецени своите възможности. Тромава в летежа, в борбата птицата се оказа достоен противник. Тя замахна с огромния си клюн и го стовари върху змийската глава. Зашемети я. В следния миг и двете паднаха на земята.

Трипръстия ги видя, ала дори не посегна към тях. Толкова незначителни му изглеждаха. Отново отправи поглед към дървесната корона, където подскачаха и крещяха павианите.

Внезапно Чиганго трепна от осенилата го мисъл.

Трипръстия — за него това беше Върховния дух на крокодилите, смяташе го неуязвим. А как бе изгубил четвъртия си пръст? Нали все някой му го бе откъснал? Кой можеше да бъде тоя някой?

Отде можеше да допусне, че и чудовището е същество като всяко друго, като лъвовете и крокодилите, от плът и кръв? Отде можеше да

допусне, че някакъв бял учен бе успял да го създаде от едно вкаменено яйце отпреди седемдесет милиона години?

Пък и самият тиранозавър надали помнеше нещо оттогава. Толкова беше неговият мозък. За него не съществуваше минало, не съществуваше бъдеще. Само настояще. И още нещо — малко, съвсем мъничко собствен придобит опит освен наследения начин на поведение.

Навярно и той не помнеше, най-вероятно само му се мяркаха отделни представи от онова време: някаква яка ограда, която ограничаваше нагона му за бягане на простор... После наводнение, което го отнесе извън оградата... Борбата с вълните... Излизането на брега... Нападението на първия враг — крокодила... И другите врагове след това, от които трябваше непрекъснато да бяга. И все повече да намразва всичко живо... И своите жертви — отначало жаби, гущери, охлюви. После по-едри и по-едри, съответно на израстването му... Но все там, в непроходимата джунгла. Не излизаше извън нея, не излизаше на лов и денем, защото не понасяше дневната жар. Целият му живот представляваше само борба — стръвна, ожесточена. И когато търсеше своята плячка, и когато бягаше, за да не стане чужда плячка. Тъй — дни, седмици, месени, години наред... Само с тая грижа — да яде, да се пази, та да не изядат него... И растеше, растеше, растеше. Жабите, охлювите, гущерите вече не задоволяваха глада му. Преминаваше на по-едри жертви: горски антилопи, брадавчести свине, токачки, панголини, питони... Враговете, които доскоро го преследваха, сега хукваха презглава, щом го подушеха. Хиените с писък се шмугваха в шубраците, пантерите се изкатерваха по най-високите, достъпни за тежината им клони, крокодилите напускаха тинестите брегове, където се излежаваха на припек, и потъваха в дълбините.

Докато един ден, както препускаше през някакъв тесен проход в зеленината подир бягащ глиган, той усети как нещо необикновено спря устрема му, препъна го, повали го на земята. Отде можеше да допусне, че това е коварно човешко изобретение, проста телена примка, поставена на пътеката за лов на хипопотами? Отде можеше да знае и как да се отърве от нея? Само се дърпаше и дърпаше с цялата си сила. На друго не разчиташе освен на нея, единствено с нея го бе надарила природата. Най-сетне се отскубна. Не беше особено чувствителен към

болката — та колко беше мозъкът му? Но проумя, че яката тел бе прерязала единия му пръст. Дни, седмици куцукаше мъчително така, осакатен. Седмици наред не успяваше да стигне никаква плячка, та му се наложи пак да премине на охлюви, костенурки и жаби... Постепенно раната заздравя, прежната му сила и сръчност се възвърнаха. И той след толкова недояждане се нахвърли още по-лакомо върху обичайните си жертви. Вече не отстъпваше пред никого, сега всички отстъпваха пред него. И бягаха, ако успееш да го надбягат. Все по-едър, все по-могъщ... Вече преследваше и най-снажните крокодили по брега и плитчините, преследваше и излезлите да пасат хипопотами, нападаше слонове и носорози. Почна да напуска тъмната джунгла, но само нощем, да навлиза и в саваната, да напада и там зебри, антилопи, жирафи, щрауси и лъвовете... Гонитба, ядене, ако гонитбата е била успешна, и дълго блажено дремане, скрит в гъсталака, докато се смеле нагълтаната храна... Израстваше бързо. Забелязваше колко по-дребни и по-дребни почваха вече да му се струват другите животни. Докато по-рано се гледаха очи в очи с хипопотамите, с носорозите, със слоновете, сега той се извишаваше над тях толкова, че трябваше да полага все по-големи усилия при навеждането, когато с удар на тежката си муцуна искаше да пречупи гръбнака им, преди да ги заръфа със зъби...

Тъй — всеки ден... И в пек, и в дъжд... Дъжд, най-любимото му време. Когато не е тъй горещо, когато и денем може да се ходи на лов, когато тесните копита на жертвите му затъват в калта, докато той със своите огромни разперени пръсти успява по-лесно да ги настига...

Съвсем отскоро някакъв нов нагон изпълни цялото му диво същество — да дири достоен противник, с който да премери сили. Не страхлива плячка, а противник, съперник, с равна на неговата мощ. И още — пак равни на него, само че не за битка, а за нещо друго, неизяснено, смътно, но неопределимо. Длъжен беше да странства, да търси, да търси... Какво ли?

В такова търсене почна да налита върху всяко същество, което му се мернеше пред очите. Дори без да е гладен. Овладейн от единаединствена страст — да убива, да убива...

Тъй разруши няколко туземни села. Всъщност не знаеше, че са села. За него тия островърхи хижи не се различаваха особено от дърветата, от храстите, от термитниците. Досега не ги бе нападал,

защото при нощните му набези, ако случайно минеше край тях, хората вече спяха вътре, а той не бе свикнал да рови из шумата, когато диреше жертвите си. Не разчиташе на обонянието си, разчиташе главно на зрението. Щом го няма пред очите, значи не съществува.

Но оная вечер видя твари, които се движеха пред колибите си, които подскачаха, които крещяха. Затова налетя отгоре им... После — върху други... И други...

И пак хукваше нанякъде — къде да е, подир онова, неясното, което напираше в бедното му съзнание...

Трипръстия внезапно трепна, при едно обръщане зърнал приближаващото през саваната биволско стадо. А биволите още не го бяха усетили, вятърът полъхваше откъм тях. При това тялото му бе прикрито от храсталака, над който стърчеше само част от главата му, наподобила по цвят и форма плътно струпване на листа.

Животните пристъпваха лениво, размахали опашки да пъдят досадните мухи и щръклици, които се виеха на облаци над тях. Връщаха се от водопоя. По гърбовете им, по хълбоците, по главите подскачаха като кълвачи безброй кафяви биволски птици, които ловяха насекомите в полет или пък изчовъркваха загнездилиите се в кожата кърлежи и личинки.

Чудовището изфуча яростно и с невероятна за ръста му скорост, с огромни крачки и изпружена назад опашка се понесе срещу новите жертви, забравило начаса обсадените на акацията.

Биволите го познаха. Не им остана време да се подредят, да разберат заповедта на водача си, а се пръснаха безредно на всички посоки.

Огромното влечуго си набеляза някакъв остаряващ бивол, догони го, блъсна го с крак, без да спира, разпра вътрешностите му с нокти и хукна подир едно изостанало малаче.

Тоя път не успя. Срещнал се бе отново с човешкото коварство. Без да я забележи, така добре прикрита с пръти и шума, кракът му пропадна в ловна яма, изкопана от браконieri за слонове или носорози. И той се строполи в нея. Наистина не можа да се вмести целият вътре, твърде тясна се оказа тя за неговия ръст. Главата и опашката му останаха отвън, ала краката и тежкото му тяло се заклешиха в нея. Двете предни лапички нямаха сила, колкото и да се напъваха, колкото и да дращеха пръстта, да го измъкнат.

Чиганго най-сетне повярва в добрите сили-закрилници. При вида на обезвредения враг надеждата му се възвърна. Щеше да се спаси.

Той плю по обичая върху амулета — крокодилския зъб, целуна по християнски дървения кръст и се свлече на земята.

После пристъпи боязливо към плененото чудовище. Мина откъм опашката му, то се знае, доста встрани, та да не го докосне в бясното си мятане.

Едва сега, огледал го в целия му ръст, в цялата му заплашителна уродливост, макар и безпомощен в ямата, патер Симон се изплаши истински.

Ала и в уплахата продължи да премисля. Какво да стори? Празната пушка вече беше безполезна. И най-силният удар с приклада ѝ щеше да се стори на чудовището все едно допир със сламка.

Ех, ако имаше копие! С което да избоде очите му, да го ослепи. Така щеше поне наполовина да го омаломощи. Всеки, дори и зъл дух, който не вижда, е безопасен.

Какво друго да употреби вместо копие?

Какво — кол от някой бодлив храст.

Той се повъртя малко, докато намери каквото му бе нужно. С големи усилия, изподран от шиповете, успя да отчесне един клон. И се запъти да извърши това, което беше длъжен да извърши.

А нозете му трепереха от страх.

Приближи го, избиколи гигантската пръхтяща и фучаща глава.

Но се убеди скоро. Оттук не можеше, пречеше му израслата борасова палма, с удебелено в средата стъбло, чиито жълтеникави плодове са лакомство за слоновете. Навярно затова браконьерите бяха изкопали тук капана си.

Тогава се върна, та застана от другата страна. Премери се в подобните на зелени паници очи и замаха да удари по тях с шипестата тояга. Първо — едното, после — другото...

Ала звярът, успял да види друга жертва, отново полудя. Заизвива се, замята се, изпружи се цял, опрян на главата и опашката. Успя да поизмъкне от клопката тежкото туловище. Едната му лапа, тая, трипръстата, се вкопча в стената на ямата. Напъна. Тялото му се надигна още повече. Ето, и другият крак опита да се измъкне.

Човекът не устоя. Смелостта му стигна дотук. Той захвърли кола и хукна през саваната подир наскочалите от дървото и побягнали в

същата посока, обезумели от уплаха павиани.

ПОХИТИТЕЛИ

Алиса, дъщерята на доктор Патрик Бор, хванала здраво волана да устои на друсането по неравната почва, водеше уверено лендровера из саваната, като внимаваше само да не начупи осите му в някой полуразрушен термитник или в дупка на тръбозъб.

Беше стройна, здрава девойка, облечена с лека блуза и къси панталони. Подстриганата ѝ черна коса се развяваше волно от вятъра и това ѝ създаваше явно удоволствие.

Студентка по етология, тя бе дошла през ваканцията в резервата, хем да се порадва още веднъж на „нашето зверче“, както казваше още от дете, хем да освежи теоретичните си познания от колежа с непосредствени лични наблюдения сред природата.

А главно — да се намира повече около баща си, та да следи дали спазва режима и дали взема редовно лекарствата си след прекарания инфаркт — уж лек, повърхностен, но за нея достатъчно тревожен.

Навред, додето стига поглед, се ширеше тревистата степ, оградена на запад, отвъд хоризонта, с мъгливите очертания на далечната планина, а на изток — от забулената в омара зеленина на галерийната гора — тясна ивица джунгла, която следваше извивките на реката, за да черпи от нея влага и сила.

Навред — треви. Остри, жилави, годни да оцелеят на дългите засушавания. Различни по ръст и цвят, сред които на места се подаваше червена гола пръст. Повечето ниски като зелен килим, сред който подобно на бухнали островчета се извишаваха туфите от садина, диво просо и ливадина, от слонска трева и сорго. Рядко, ту тук, ту там, се пъчеха тумбести баобаби, мощни, непоклатими самотници, които не понасят близост на други дървета, а зад тях, на групи по две-три заедно, чадърести акации разпъваха като шатри плоските си корони. Съвсем рядко се мяркаха уродливи памучни дървета, борасови палми и бодливи тлъсти алоета.

И животни — накъдето погледнеш. Първи се забелязваха изправените до акациите жирафи, като кулокранове, около които

подскачаха, сякаш само врат и дълги крака, жирафчетата им. Близко до тях размахваха огромните си уши-ветрила напечени от жегата слонове. Жирафите, същински живи наблюдателници, се озъртаха непрестанно, та да открият навреме приближаващата опасност, а слоновете сегиз-тогиз проточваха хоботи, дано уловят чужда миризма. Затова гледат да са заедно, взаимно допълват отбраната си. Подобни на пепитени петна, препускаха стада зебри. Придвижваха се лениво антилопи от всякакви видове.

Ето, стадо гну. Дори не се отбиха от пътя ѝ. Те не се боят от човека, когато е в кола. Но от пешеходец, виж, бягат отдалеч. Така са свикнали с автомобила, приели го за някакъв безвреден съсед, както всички други тревопасни животни.

Напреде ѝ хукна щраус, черен, с прекрасни бели кичури пера по недоразвитите си крила. Бягаше странно, накуцваше, залиташе, сякаш бе ранен.

Но Алиса познаваше тая древна птича хитрост — така щраусът опитваше да отклони врага от яйцата си.

Когато хитрецът остана назад, пред радиатора пробягна стадо павиани. Алиса даде газ. Защото тия нахалници понякога скачат върху колата да просят сладкиши. И ако не ги получат, стават опасни.

Сякаш чакали само нея, по пътя ѝ заподскачаха в гигантски скокове газели на Томсън, „Томи“, както ги наричат. С ясно очертана черна ивица по тялото, размахали радостно опашки, предоволни от шегата си.

На петдесетина крачки встрани върху висок термитник беше седнал по кучешки гепардът — нещо средно между пантера и куче, и гледаше насам. Шарките по главата му придаваха такъв израз, като че ли ха-ха, ще се разплаче. Както говорят за крокодила, че оплаква жертвите си.

Случайно погледнала небето, Алиса забеляза нещо, което ѝ се стори странно. Лешоядите обикновено следват отгоре, от високото, посоката на лъва с надежда да получат и те нещо от неговата плячка. А сега? Сега в небето над нея нямаше никакъв лешояд. Но далече на изток се виеше такова множество, каквото друг път не бе виждала. Не една, не две, не десет птици, а може би стотина и повече в плътно ято, което се въртеше в строго съгласуван летеж, като че ли попаднало в гигантска вихрушка.

Каква ли бе причината?

Птица секретар, сякаш забола над ушите си сноп пачи пера като древен писар, дразнеше някаква змия, изглежда, пепелянка, да я измори повече, преди да ѝ нанесе убийствения удар.

Ето го и царя! Полегнал в сянката на млада акация, положил величествена глава върху протегнатите си лапи, лъвът гледаше напреде си с такова безразличие и такова пренебрежение, все едно, не забелязваше както колата, така и жената в нея. И не само той. Двете лъвици зад него дори не вдигнаха клепачи. Човек в автомобил нито е плячка, нито е враг. От такива същества те не се интересуват.

Доскоро, преди въведените ограничения, никой не би могъл със сигурност да твърди кои са повече в резервата: дивите животни или непресекващите потоци от туристи в леки коли и автобуси. От тях клетите обитатели на саваната не можеха да си намерят покой. Добре, че се наложи забраната, която допускаше само екипи от учени. Та животните, поставени под известна закрила, да си отдъхнат малко от любопитните натрапници.

На пръв поглед всичко наоколо лъхаше покой. Един привиден покой. Защото и лъвовете дебнеха, и гепардът дебнеше, и скритите в засада диви кучета, и дремещите в сенките хиени. Ослушвах се, душеха да усетят навреме заплахата и тревопасните. Това, което поетите възпяват като хармония в природата, учените наричат „динамично равновесие“ — намиращи се в установени съотношения растения, вегетарианци и хищници. Всъщност равновесие няма. Всъщност всичко се изменя, „панта рей“. Иначе, ако липсваха промените, щеше ли да съществува еволюция? Изчезват едни видове, заместват ги други, по-приспособени към новите условия.

Само едно будеше тревога. Естествените промени в природата протичат бавно, постепенно. А през последните десетилетия, след активната намеса на човека, този процес се ускори многократно. Ето например тропическите гори. Ако бъдат унищожавани с досегашния темп, само след двадесет-тридесет години ще изчезне поне една пета от животинските видове на планетата. Където е била джунглата, ще настъпи саваната, а на нейно място ще нахлуе пустинята.

Наистина вземат се мерки, свикват се конференции, гласуват се резолюции, отделни страни издават прекрасно редактирани закони за опазване на околната среда. Но, уви, особена полза не се вижда. На

едно място настъпва пустинята, другаде — свръхградовете, на трето — индустриалните предприятия, асфалтените магистрали, пистите на летищата, ерозираните почви...

А това?

Алиса отпусна педала за газ, натисна спирачката, видяла напреде си самотна зебра, нещо необичайно, която пристъпваше тромаво, непохватно, провякла левия си заден крак.

После забеляза и тътрузеция се подире ѝ дънер. Всичко беше ясно. Животното бе попаднало в телена примка, вързана за пъна да го забави, та да позволи на браконьерите да го настигнат. Навярно предназначена за носорог или слон, които представляват някакъв интерес за незаконен лов заради бивните и роговете им.

Девојката спря, скочи на земята и предпазливо се запъти към зебрата. Щеше да опита, ако може, да я освободи от тела, с който иначе беше обречена на гибел. Никой хищник нямаше да се откаже от такава леснодостъпна плячка.

Клетото животно сякаш разбра, че искат да му помогнат. Изчака я. Дори извърна към нея муцуна и изпръхтя като кон.

Алиса вече бе отвързала тела, когато зърна изскочилите от хралупата на близкия баобаб трима мъже с насочени срещу нея автомати.

Тя се извърна рязко:

— Какво искате?

Отначало ги бе помислила за ловни надзиратели. Но тозчас си бе дала сметка, че тия са без униформи. Тримата приближиха, обградиха я. Единият от тях, Антонио Гомеш, най-сетне отговори:

— Извинете, мис! Но такава е нареждането. Трябва да ни последвате!

Беше висок и жилест мъж с мургаво скулесто лице, с орлов нос и мустачки като средновековен хидалго. И големи черни очи на хипнотизатор. С две-три думи: приятна външност на южняк.

Само погледът му не беше приятен, а суров, заплашителен, съвсем различен от учтивия тон на гласа му.

— С какво право? — запита девојката, вече смутена.

Бегла усмивка се мерна върху чувствените му устни:

— Защо ще говорим за право, мис? Че къде го има? Има само сила. Силата сега е у нас. И вие, щете или не щете, трябва да ни

последвате! Моля ви, не ни бавете! Всяка секунда е скъпа.

Какво ѝ оставаше да стори тя срещу трите смъртоносни дула, насочени към нея! Покорна, тръгна нататък, където я водеха.

Едва сега различи спортния самолет, прикрит отлично с наръчи суха трева.

Бандитите отхвърлиха настрана маскировката, поканиха пленницата си да влезе първа в кабината, единият от тях зае мястото на пилота, витлото забуча, колесарката се задруса по неравната пръст, после машината се дигна във въздуха, изви се и се насочи на изток, където се зеленееше следващата течението на реката галерийна гора.

Достигнаха височината, на която се виеха лешоядите. Те се пръснаха при приближаването на ревящата метална птица, но след като тя отмина, продължиха да кръжат все над едно място, над един малък горист оазис, сякаш захвърлен сред степта къс от джунглата.

Защо ли?

Не успя да си отговори, защото самолетът почна да слиза надолу, все по-ниско и по-ниско, докато накрай колелата му докоснаха земята до самата крайнина на гората.

Тримата слязоха веднага, избутаха на ръце машината си на разчистеното за целта място под листния покрив като в зелен хангар. Нагласиха я с мотора навън, та да е готова тозчас да излети, ако нещо непредвидено го наложи.

Антонио Гомеш подаде галантно ръка на девойката да ѝ помогне при слизането от кабината.

Наблизо се виждаха две палатки в защитен цвят: едната по-голяма, другата по-малка.

— Това ще бъде вашето временно жилище — рече Гомеш, като ѝ посочи входа на по-малката.

Алиса не влезе веднага, спря се пред входа, разгневена, с искрящи от негодувание очи.

— Обяснете ми! — почти извика тя. — Какво искате от мен?

Бандитът вдигна рамене:

— Не знам, мис. Искрено ви казвам. Подчинявам се на чужда заповед. Вярвайте ми — аз също против своята воля.

Безсъмнено не ѝ обясни чия воля изпълняваше, това му бе напълно забранено под най-страшна заплаха. Не ѝ каза, че така му бе наредил Курт Нилсен, телохранителят на Франсоа Риго, солидния

бизнесмен с добродушната усмивка. И как съгласно неговите указания, с предоставен от него самолет Гомеш и съучастниците му бяха влезли незаконно в резервата, бяха установили потайния си лагер тук и как съгласно дадените им по радиото напътствия ѝ бяха устроили засадата.

А понеже тя продължаваше да го гледа с настойчиво искане за отговор, добави:

— Ще ви задържа тук до ново нареждане. Това знам — това ви казвам.

И почти прошепна с прехапани устни:

— Аз не съм по-свободен от вас, мис...

Алиса премина на молба:

— Тогава, щом имате радиовръзка, предайте на баща ми, че съм здрава и читава, та да не се безпокои!

— Изключено, мис! — отсече похитителят — Тъкмо туй не ми е позволено.

— Но той е болен, инфаркт... Знаете ли какво значи това? Тревогата може да го погуби...

Антонио Гомеш стисна челюсти, присви очи, любезността изчезна от държането му:

— Моля, приберете се в палатката!

Тя разбра, нямаше да го склони. Подчини се, влезе вътре. И седна върху опънатото походно легло.

Гомеш ѝ поднесе няколко сандвича:

— Засега това ще бъде вечерята ви. Утре ще имате по-богато меню.

Навън вече се свечеряваше. Като черен дим мракът изпълзяваше от гъсталаците, обгръщаше стъблата на дърветата, омотаваше най-гъстите сплитания на лианите и епифитите, надигаше се нагоре, докато накрая угаси и последния сребрист здрач, който се процеждаше през редките листни пролуки.

След като пленницата му изяде поднесените сандвичи, Антонио Гомеш надникна през входа:

— Препоръчвам ви да затегнете ципа, та да не влизат москити и всякакви други гадини!

Когато девойката изпълни заповедта му, дадена под формата на съвет, той добави:

— И не правете опити! Никакви опити! Пред палатката ви по всяко време ще дежури някой от нас. Лека нощ!

Алиса не отговори.

И отново седна на леглото. Как да предупреди баща си? Само това — че е жива и здрава. Да не се вълнува. Знаеше колко я обича той, затова и тя му отвърщаше със същото. Майка си не помнеше, пък и не искаше да си я спомня, след като някога отдавна-отдавна бе напуснала и двамата подир някакъв киноартист. Известно време ѝ пишеше трогателни писма, на които Алиса не отговаряше. Не можеше да ѝ прости. Накрая и писмата пресекнаха...

Тя си представяше ясно тревогата на баща си, който знаеше, че дъщеря му винаги се прибира от саваната преди залез. А вече беше нощ. И нея я нямаше...

Навярно бе вдигнал на крак помощниците си, навярно се бяха пръснали да я дирят на всички посоки с лендровера, със самолета на баща ѝ, а може и със самолета на Риго. Дали са открили нейната изоставена кола? Празна. Без нея.

Не можеше да чака повече, трябваше да предприеме нещо! Да се махне оттук! Макар че бе нощ, трябваше да тръгне към биологичната станция. Още от въздуха бе успяла да се ориентира горе-долу къде се намира сега.

Внезапно нейде съвсем наблизо се чу пронизителен вой на хиена, после захванаха да се джавкат павиани, сякаш хиляда дявола се бяха събрали да се ругаят по съседните дървета, залаяха по-надалеч зебри.

Тя се бяха издали. Но колко ли живи твари мълчаха! Колко ли хищници дебнеха нейде съвсем наблизо?

Въпреки това! Тя беше длъжна да избяга, да успокои баща си!

Но как? Точно пред платнището, което служеше за врата на палатката, седеше някой от бандитите. И както се вижда, уморен и той от днешния напрегнат ден, бе заспал на самия ѝ праг. А че спеше, това си личеше от равното му дишане. Изглежда, вече хъркаха в другата палатка и останалите двама.

Алиса изведнъж се сети. Не бе му обърнала внимание преди това. То бе преминало неусетно през съзнанието ѝ, ала нали затуй е подсъзнанието — то го бе отбелязало ѝ сега ѝ го предлагаше, тъкмо

когато беше нужно. Улисан с нея, с вкарването на самолета под навеса, пилотът бе забравил на мястото му ключа за запалване на мотора.

Навярно не допускаха, че тя бе завършила авиаторски курс, че се бе подготвяла на подобна машина. И че би могла да се възползува от тая си подготовка.

Оставаше само да стигне дотам, да запали и да излети, преди бандитите да я достигнат. Малка надежда наистина, но къде човек без надежда? Удавникът и за сламка се хзаща.

Девојката извади една фибра от косата си, изправи я, после се залови да наточва единия ѝ край, като го търкаше, колкото е възможно по-тихо, в долния ръб на неприбраната чиния от вечерята ѝ. Търкаше и опитваше колко се е заострила. Бавко, противно бавно, после отново я натисваше, та чак разрани пръстите си.

Най-сетне прецени, че вече става.

Приближи до задната стена на палатката и се залови да я среже. А и тук — със същата бавност. Не стига, че фибрата не беше наточена, ами и брезентът шумеше, докато тя се мъчеше да го пробие. Скърцаше, прашеше, струваше ѝ се, че е разбудила не само охраната си, ами и цялата гора.

Но не. Притихнала, девојката чу — продължаваха да спят.

Тогава угаси фенерчето, разгъна направеното отвърстие, промуши се през него и излезе навън. Обгърналият мрак я ослепи, а върху ѝ тозчас налетя с вой облак кръвожадни москити. Нямаше опасност от зараза, тъй като тя в Африка вземаше редовно противомаларийни препарати, но кожата ѝ бързо се покри с едри смъдящи мехури.

Какво да стори, трябваше да ги търпи!

Съвсем безшумно Алиса се насочи нататък, а тъмнината. Тихо, бавно като охлюв. А то съвсем не беше лесно, на всяка крачка изпращяваше някоя настъпена съчка, удряше я шумно препречена клонка, плисваше звучно локвата, в която бе стъпила.

Тя се сковаваше на място, изтръпнала, че враговете може да са я усетили. После, поуспокоена, продължаваше.

Почти опипом достигна самолета, опипом потърси стълбичката за кабината. Вече бе сложила крак на първото стъпало, когато изпищя като пеленаче уплашен лемур. Викът му разбуди заспалите по

върховете маймуни, които закоецяха, сякаш се бе подпалила гората, разкряхаха се птиците.

Такава глъч! Кой би допуснал само преди миг, че наоколо има толкова много кресливи гърла?

Пръв изскочи навък Антонио Гомеш и сепна с фенера си заспалия пред палатката й пазач, който тозчас рипна на крака, но като видя, че ципът е неразтегнат, се успокои.

Алиса се притаи вцепенена. С нарастваща надежда. Проклетникът не бе погледнал палатката й отзад.

Гомеш накара часовия да спи, а той седна на неговото място.

И тогава, за проклетия, му хрумна тъкмо туй, от което Алиса се боеше, хрумна му да насочи лъча на фенерчето към самолета.

И я видя. Скочи на крака, хванал автомата, и притича към нея:

— Какво правите тук?

Тя приведе глава. Всяка съпротива беше безсмислена. Върна се обратно. Събудили се бяха и останките двама бандити. Хванах я, надянах на китките й звънтящи белезници и я натиках отново в палатката.

— Извинете, мис! — поклони се Антонио Гомеш. — Вие ме принуждавате да постъпвам тъй, явно некавалерски. С вашето безразсъдно поведение.

И я остави безпомощна, обезсилена да изчака края на нощта.

И обезверена.

ТРЕВОГА

Времето минаваше. Слънцето вече клонеше на запад, а пък Алиса не се връщаше. Привършил днешната си работа в лабораторията, доктор Бор беше излязъл на верандата и крачеше уморено от единия ѝ край до другия.

От прозореца на госта му звучаха „Циганските напеви“ на Сарасате.

Странно! Истински артист! А как пропилява живота и таланта си. Защото за Патрик Бор оная търговия, с която се занимаваше Франсоа Риго, беше явно пропиляване. Всеки може да стане търговец, и то на смърт, не всеки — музикант.

Как е устроен светът, та повечето хора се занимават с онова, което не им е работа.

Но този, изглежда, със същата виртуозност вършеше и бизнеса си. Ако не печелеше, и то свръхмерно, не би предлагал такива щедри субсидии.

Внезапно мелодията прекъсна недовършена. И само след минута на верандата излезе самият цигулар.

Сякаш забравил резкия отказ на предложението му, той се усмихна сърдечно:

— Доктор Бор, щях нарочно да ви търся. Много ми харесва у вас. Мога ли да си изпрося още един ден престой? И аз имам нужда от почивка, да си отдъхна за малко от грижите и напрежението.

Какво можеше да му отговори един възпитан домакин?

— Моля ви! — рече той. — Чувствайте се като у дома си!

Риго седна в шезлонга до него.

Отсреща, в сянката на наскоро засадения евкалипт, стоеше привидно небрежно подпрян на дървото, с цигара в ръка, телохранителят му Кнут Нилсен. Добросъвестен беше, верен като куче. Понякога — дори досаден с бдителността си. Всъщност нищо чудно. Гледаше човекът да запази хляба си. Израсъл в беднотия, дълго време безработен, след това — наемник в африканските

междусобици, накрая бе постъпил като телохранител. Някъде по средата, между безработицата и наемничеството, му се губеха няколко години, които упорито отбягваше да споменава. А тъкмо тая премълчавана дейност най-много ценеше работодателят му. Кнут владееше оръжието до съвършенство, нали нищо друго не бе правил? Ако изпуснеше тая си работа, трябваше отново да избира: безработен или наемник. Или — престъплението. Тъй се обясняваше добросъвестността му. Впрочем това се отнася не само за него, а за всеки, който освен ръцете си няма нищо друго.

Франсоа Риго заговори тихо, вече забравил телохранителя си:

— Успях най-сетне да ви издебна в почивка. А за вас се говори, че въобще не почивате.

Ученият отвърна:

— Като всяка мъгла, и тая преувеличава. Но има и нещо вярно. Понякога се замислям дали не съм машина, електронноизчислителна машина, която гълта и гълта все нови и нови задачи. Иначе се разпрограмира. Впрочем това навярно се дължи на произхода ми.

— А какъв е той?

— Баща ми беше беден фермер. И ни се налагаше всички да работим. От сутрин до вечер. Мен пък ме влечеше науката. Денем орях, жънех, копаех — вечер учех. После и в колежа същото: нощна смяна в автомобилния завод, през деня на лекции. И изпити... Така се нагоди машинката ми... В свободното време, а как ли намирах свободно време, се занимавах с бокс... Във войската бях летец. Дори когато почивам, аз пак премислям.

Риго опита да се покаже по-интимен:

— Сега например какво премисляхте?

— Грижи... Обикновени грижи на човек и на баща.

Издал се бе, наистина се тревожеше. А това улесняваше плановете на Риго.

Доктор Бор повтори:

— Грижи! А ведно с тях премислям новия си опит. Не знам каква полза има да реконструирам отдавна изчезнали видове. Дали не би трябвало да се заловя с друга, по-съвременна цел — да възстановявам изчезващите пред очите ни или наскоро изчезнали видове. Все така — чрез размножение в епруветка. Квагата, Стелеровата крава, гренландския кит, странствуващия гълъб, епиорниса, дронта и много-

много други. Да няма Червена книга. Да „възкресявам“ не отречените от самата им създателка животни, а тия, които са унищожени или са пред прага на унищожението им от човека.

Търговецът тоя път може би беше искрен:

— Понякога завиждам на вас, учените. Че творите, че създавате блага за хората. Не като търговците, само вземане-даване на нещо, което други са произвели, други ще оползотворят, а ти дори не си го видял.

Доктор Бор безспорно не можеше да възрази нищо на тази мисъл:

— Наистина приятно е да съзнаваш, че си полезен. До момента, когато установиш, че изобретението ти не е донесло добро на човечеството, както си се надявал, а е попаднало в ръцете на хора, които го насочват в негова вреда. Примери безброй: и динамитът на Нобел...

— Намеквате — усмихна се Риго — за нашия разговор. Вижте какво, аз предлагам да отбягваме неприятните теми. Нека да си поговорим като приятели, без особени различия във възгледите. Да речем — за динозаврите. Приемате ли? Защо са изчезнали, като виждаме колко са жизнеспособни. Насреща ни е вашият питомец...

Съзнанието на учения бе заето все с въпроса защо още не се връща дъщеря му. Затова някак разсеяно отговори:

— Тоя проблем вълнува отдавна и мен. Но все още не се е избистрил напълно. Защото в същото време изниква нова загадка: а защо от време на време многохилядни стада антилопи гну тръгват да пътешествуват, да преминават реки и езера. И да гинат с хиляди? Също и лемингите, катериците, мравките, плъховете...

— Пренаселеност — рече Риго. — Безспорно.

— Нещо подобно твърди и Гржимек. Че това е естествен механизъм, природен регулатор за намаляване числеността на популацията, когато мине определен предел — като предпазния клапан на парния котел. Е, добре, да приемем, че е така! И щом го приемем, тозчас изникнат новите загадки. А защо не всички, а само част от тях? Кой определя коя част да бъде самоунищожена? Защо, да речем, лемингите се давят, а плъховете почват да мрат безпричинно...

— Така е — рече Риго, — щом се отказахме от бога.

Съвсем не беше религиозен. Вярваше само в един бог — парите. Рече го повече на шега:

— Едно време на всяко запитване е имало само един отговор: „Тъй е наредено от бога.“ А вие, учените, дето все питате „защо“, ни усложнихте живота.

Доктор Бор разбираше от шега, това е присъщо на интелигентния човек, но сега съвсем не му беше до шеги. Затова не можа да отговори в същия тон.

— Наистина — рече той. — Това е науката, откъдето и да я погледнеш. Всеки разрешен научен въпрос поставя нови десет „защо“. „Отговорите на проблемите нарастват в аритметична прогресия, а възникналите от тях нови проблеми — в геометрична“. И ето ти го проблемния взрив. Освен демографския, освен информационния...

— А защо са специалистите? — подметна Риго, колкото да удължи разговора, макар че и неговата мисъл не беше тук, и тя — около дъщерята на учения, но с друга грижа — ще успее ли толкова старателно подготвяното изнудване.

Патрик Бор заговори бавно:

— Наистина специалисти има. И ще станат повече — още един демографски взрив от специалисти. Но и тяхното време като че ли отминава както на динозаврите. Колкото по се развива науката като цяло, колкото по се специализира, колкото служителите ѝ навлизат по-дълбоко в своята тясна специалност, толкова по-малко време им остава за онова, което простодушно наричахме „обща култура“. Компетентни само в своята област, сковано едностранчиви, та дори и нея не успяващи да обхванат изцяло, а истински невежи във всичко останало — общество от „образовани невежи“, ако мога така да се изразя...

— А изходът? — запита милионерът.

— Че знам ли го и аз? — вдигна рамене Патрик Бор. — В примитивните народи са слети в едно знания, поезия, религия, етика. Постепенно с развитието на цивилизацията отделните духовни дейности почват да се разграничават, надробяват се — едно сякаш безконечно деление... Мисля си, пък не само аз, не е ли вече време да преустановим този разпад, да пристъпим към обратния процес — към синтеза на отделните науки в една-единствена Наука, но написана с главна буква. Нещо повече, да следем науката с етиката, научните

постижения изцяло да отиват в полза на човека, пък не само на него, а на цялата природа, не в тяхна вреда...

— Пак ли за моята търговия намекувате! — усмихна се Риго.

— Не само за нея, за целокупната рушителна дейност на тия „образовани невежи“, за които загатнах, които сме въоръжили с най-мощна техника. Днес, колкото и парадоксално да звучи, най-опасният ни враг е именно това невежество.

Млъкнал за малко, той се послуша и рече:

— Чуйте вечерната серенада на шимпанзетата!

— Какво означава тя?

— За осведомения — много. По тяхното поведение човек може да сверява часовника си. Сутрин се смеят, по обяд притихват, на свечеряване отново подхващат глъчката си. Мръкне ли, съвсем замлъкват.

Докато говореше това, вече беше взел решението си:

— Извинете ме! Нещо се е случило. Дъщеря ми още не се е прибрала. Не отговаря и радиопредавателят ѝ. Ще тръгна да я търся.

— Нима друг път не е закъснявала? — опита да го възпре Риго.

— Но се е обаждала.

И се запъти към хангара. С механика избутах навън служебния самолет. Ученият се настани вътре, запали мотора. Скоро колелата се отлепиха от земята и машината се стрелна над саваната. Предполагаше накъде може да е отишла Алиса. Затова се отправи нататък.

А това? Труп на слон!

После — труп на носорог!

По-натък — хипопотам!

Какво ставаше тук? Да е епизоотия — но каква епизоотия по най-различия видове? Или пък браконieri? А защо ще убиват, без да вземат бивните или роговете?

След като намереше Алиса, трябваше да проучи причината на тая масова гибел!

По-напред Алиса!

Тогава съгледа лендровеца ѝ.

Натисна лоста напред, послушната машина наведе нос и се насочи косо надолу. Ето, колесарката ѝ докосна земята, заподскача. И скоро самолетът спря.

Доктор Бор тозчас скочи, притича към колата. И изтръпна.

Оказа се празна, изоставена!

А къде беше Алиса?

Дали не в хралупата на близкия баобаб, огромна като автомобилен гараж?

Нямаше я и там.

Той се наведе да разчете следите ѝ. Напразно! Някой туземец все би могъл да се справи, не и един европеец. Макар и живял толкова дълго в саваната. Имаше някакви дири, но върху сухата почва не можеше да се различи нищо — дали са от Алиса, от други хора или от животни.

При полегатите лъчи на скриващото се зад хоризонта слънце му се стори, че забеляза някакви сенки в тревата, праволинейни като релси.

Забърза нататък. Наистина — отпечатыци. Отпечатыци от колела, но не на лендровер, други колела.

Постепенно тия едва забележими коловози в тревата избледняваха със залязването на слънцето, стопяваха се, докато изчезнаха съвсем.

Дали не е бил самолет? Но какво ще търси тук самолет? И каква връзка имаше това с Алиса?

Така умислен, улисан в следите, не усети приближилото го стадо слонове. Когато ги видя, беше късно за отстъпление. Винаги се бе удивлявал на способността им да се появяват тъй неочаквано, безшумни като привидения, сякаш не тежаха по няколко тона.

Излезли от високата слонова трева и сорго, те се спряха, не по-малко смутени от човека. Затъпкаха на място, размахали хоботи като махала. Бяха петнадесетина: самки със слончета от най-различна възраст, две от които се криеха под майчините си кореми, и един огромен мъжкар с почти триметрови бивни.

Една слоница носеше малкото си с хобот. След раждането обикновено цялото стадо остава на същото място, чака, докато новороденото укрепне, та да следва другите. Само изключителна заплаха ги принуждава да тръгнат преди това. И майката помъква рожбата си или, ако тя не се сеща какво да стори, взема го друга опитна женска.

Каква ли заплаха бе прогонила тия?

А си личеше, че са разтревожени. Цялото им поведение го издаваше. И огъванията на хоботите, и разперените огромни уши, и клатенето на главите.

Сепването им не трая дълго. Само след няколко секунди напред излезе салецът.

Ех, ако беше наблизо лендроверът! Стига само да запалиш мотора и да натиснеш педала, да го пресилиш, и слонът побягва. Можеш да подплашиш така цяло стадо.

За жалост колата се намиралe далеч оттук. Още по-далеч — самолетът.

Тогава?

Някои препоръчват в такъв случай да се притиснеш към дървесен дънер. Неподвижен. И слонът щял да те отмине с презрение.

Наблизо нямаше никакво дърво. Само един термитник, твърд като камък, висок над три метра, с няколко изшилени върха като пещерни сталагмити.

Понякога, ако успееш да убиеш едно животно от стадото, другите побягват. Но доктор Бор, безспорно добър стрелец, сега беше напълно безоръжен. Не му оставаше нищо друго. И той прилепи гръб към термитника, сякаш срасна с него. Надявалe се все пак да не го закачат, понеже му се струвалe, че сприхави слонове се срещат порядко от сприхави хора.

Тоя път надеждата му не се оправда. Салецът не се отказа от нападението. Протръби сигнала си за атака с вдигнат хобот, притича заплашително напред и спря. Затъпка на място, зафуча яростно. На не повече от пет метра разстояние. Последвалe го и женските.

Дали опитвалe да го сплаши, както обикновено правят събратята му? И после победоносно се оттеглят, задоволили чувството си за важност.

Не, не беше само заплаха. Готвелe се за истински пристъп. Ето, притисна огромните си уши към главата, а хобота — към гърдите, бивните му се вирнаха напред. От гърлото му проехтя странен клокочещ звук — последно предупреждение.

Ученият виждалe зловните пламъчета в малките му очи, слушалe тежкото му дишане.

Нямаше отърваване!

Този не беше обикновен слон, беше „кали“. Тъй туземците наричат опасните животни, когато ги обхване някаква необяснима стръв за разрушение и за убийство. И ги унищожават, както в Европа мечките стръвници.

И този рано или късно щеше да бъде обезвреден от ловните надзиратели.

Някога... Не сега!

Сега нямаше никой, който да помогне на доктор Бор...

УПОРИТОСТТА НА ЧИГАНГО

Раздвоен, той бързаше през саваната. Хем знаеше, че трябва да срази Върховния дух на крокодилите, хем се боеше до смърт от него. Наглед тъй тиха и спокойна, в действителност степта е не по-малко враждебна от джунглата. То се знае, за оня, който няма автомобил.

А пешеходецът? Той трябва да пази босите си нозе от порязванията на жилавите треви, остри като бръсначи, да внимава за отровни змии, да заобикаля редките бодливи храсталаци и напечената от слънцето гола пръст между тях, която пареше ходилата му като жарава.

И да се озърта, та да не го нападне звяр. Опасен е не само „симба“ — лъвът, опасни са не само „муа муиту“ — хиеновите кучета, и „чуй“ — леопардът; не по-безобидни са и тревопасните: и „тембо“ — слонът, и „кибоко“ — хипопотамът, та и „твига“ — жирафата. Само да не й попаднеш на копитата!

Но къде-къде по-страшни са жарта на слънцето и безводието. Местен човек беше Чиганго, уж познаваше областта, ала и най-опитният понякога може да се заблуди, когато почне да му притъмнява от пека и жаждата.

Все още имаше надежда. Щом като веднъж успя да се отърве от яростта на Върховния дух. Или древните му божества и духовете на прадедите, или Христовите светии — все някой бе насочил чудовището към ловната яма.

Ако не беше самият той свещеник, би направил жертвоприношение — от благодарност, та да ги предразположи към подобна благосклонност и в бъдеще. Затуй в миналото са принасяли и човешки жертви.

Ей тъй, с такива мисли, смазан в раздвоението си, преуморен от всичко преживяно, той крачеше из саваната, която сякаш нямаше край. А знаеше, че има. Знаеше къде е постът на ловните надзиратели. Тях си бе поставил за цел да намери сега, единствени те можеха да му помогнат.

А тия лешояди, дето се виеха в небето — какво ги примамваше насам? Пък не само в небето. Ето, насреща си видя как някои от тях се спускаха към земята и отново се възнемаха нагоре.

Ясно защо! Труп на носорог. И отгоре му — такова множество, че почти го скриваха. Орлите ръфаха късове месо, а дебнещите отстрани щъркели марабу посягаха да им ги измъкнат от клюновете.

Когато чу и джавкането на хиените, Чиганго се отклони от пътя си. Те не бяха по-кротки от лъвовете, от леопардите и кучетата. Продължи, напрегнал всичките си сили да се махне по-скоро от тая противна сбирщина.

А пред очите му почваха да се премятат огнени петна. Нима злите духове вече опитваха да му отнемат разсъдъка, та да се загуби в равнината?

И тогава, като в шемет, дочу шум на мотор. И видя камуфлирания лендровер на надзирателите. Залитащ, препъвайки се в жиливите треви и неравностите на почвата, той хукна нататък, като крещеше прегракнал с размахани ръце.

Дали щяха да го видят? Дали нямаше да го отминат, без да го забележат?

За щастие забелязаха го. Шофьорът натисна спирачката. И двамата надзиратели с униформени ризи и барети скочиха да го посрещнат. Подадоха му начаса вода и сандвич, но той ги отблъсна с ръка:

— Не, не! По-напред Върховния дух на крокодилите!

— Добре де! — каза единият. — После ще ни разкажеш за него.

Допуснал бе, че ще ги занимава с някакви горски суеверия.

Но той беше тъй настойчив, тъй упорито отказваше всичко, че се принудиха да го изслушат.

— Върховния дух! — повтори Чиганго. — Отмъщава! Напада селата. Избива хората. В саваната разкъсва де когото настигне... Зебри... Слонове... Лъвовете...

Началникът на отряда Камбомбе също слезе от колата:

— Какво говориш? Избива всичко живо...

— Когото настигне... Ей такава уста!

И посочи с ръце.

Камбомбе се обърна към другарите си:

— Тихо де! Има нещо. Я колко се чудехме и ние кой е натръшкар тия трупове... С такива рани...

И се обърна към новодошлия:

— Ти, отче, по-напред хапни нещо! Да се поопомниш, пък тогава ще говорим пак!

— Не, не! — опъна се Чиганго. — Иначе ще го изтървем. Да тръгваме веднага! По пътя ще ям.

Някой запита:

— А какво е това: крокодил, лъв?

— Не е крокодил, не е лъв... А зъл дух... Невиждан... Висок колкото трима от нас един връз друг, все едно варан гигант на два крака... А устата му — наведнъж да те лапне...

Ей туй описание ги поразколеба — варан не се изправя на два крака, крокодил не се изправя на два крака.

А Чиганго не спираше:

— Разруши селото ни, изби толкова народ, разкъсва биволи, слонове... Бяга тъй, че и гепард няма да го стигне. Като щраус бяга и когото догони, удря отгоре с глава. А то глава ли е — като вашия автомобил.

Надзирателите взеха да се споглеждат крадешком. Явно станало бе нещо с клетия отец, мръднало му бе в главата, затова ги бръцолевеше такива безсмислици.

Един дръпна Камбомбе настрана да му пошушне:

— По-добре да му бае някой знахар!

Началникът на отряда нямаше право да си губи времето с побъркани хора, възложени му бяха за изясняване толкова неясни случаи, толкова съобщения за мор по дивеча, та трябваше колкото може по-скоро да ги проучи.

Той даде незабележим знак да вържат патер Чиганго, да не им пречи, додето си вършат работата, а после щяха да мислят как ще оправят и него.

Но преди да изпълнят заповедта му, се чу бърз тропот. И след малко край тях профуча, като едва не ги стъпка, стадо едри антилопи кана с дълги остри рога. И сякаш не ги забелязаха, не се отклониха ни крачка встрани.

После — табун зебри.

И хиени... Прайд лъвов... В далечината преминаха слонове.

Същинско преселение на животните!

А това?

Сред мученето на антилопите, сред тревожното тръбене на слоновете, сред квиченето ча зебрите се промъкваше изрядко някакъв странен полурев-полуквакане, мощен и зловещ.

После ясно се чу топуркането на тежките нозе.

Туп-туп-туп-туп!

Чиганго изкрещя в ужас:

— Той е... Той...

И изтича към колата:

— Бързо! Пушките! Всички наведнъж!

Не им остана време да вземат оръжията си. Сред облак червен прах, хукнал подир стадо обезумели от страх биволи, се зададе Трипръстия в цялото си ужасяващо величие — една побесняла грамада от мускули, нокти и зъби.

Бе успял да се измъкне от ловната яма, заловил се с челюсти за израслата наблизко борасова палма, и да сподире с още по-голямо настървение жертвите си.

Ловците съвсем не бяха страхливци — познаваха си добре занаята. Ако бяха лъвови, пантери, носорози — знаеха как да постъпят. Такова чудо не бяха виждали, не бяха слушали. А най-страшно е непознатото. Нямаха време да размислят, да преценяват. Поддали се на първия нагон, те наскачаха в лендровера. Без да си дава сметка, сред тях се озова и патер Симон. Стрелците чак сега обърнаха назад пушките си, шофьорът даде газ до краен предел. Колата заподскача като полудяла, готова всеки миг да изхвърли някого навън. И понеже това не беше автострада, понеже беше чисто и просто савана, от най-сухите, осеяни с дупки на тръбозъби, с пирамиди на термити и с дървовидни млечки, подобни на кактуси, колата трябваше да ги заобикаля. А това забавяше скоростта ѝ, даваше предимство на преследвача. И той бързаше да се възползува от това предимство. Размахал гигантски щраусови крака, опънал назад като кол мощната опашка и раззинал безобразните си челюсти, тиранозавърът все не можеше да настигне бегълците, ала и не изоставаше.

Тогава стана бедата. Нещо изпращя, по-право изтрещя, колата полегна наляво, завъртя се на място и изхвърли навън пътниците. Беше счупила ос.

Нямаше време за суетене, за размисляне. Кой повече натъртен, кой по-малко, всички се втурнаха към съседното дърво. И когато чудовището дотича, хората вече бяха по клоните.

То се закова на място, като квакаше и мучеше гръмогласно, обиколи покрай дървото, мимоходом отметна с лапа лендровера, та го дотроши съвсем. И отпусна дебелията си опашка, подпря се на нея като кенгуру, вирна зловещата си морда, вторачило огромните си студени очи в избягалите му жертви, от ужас сякаш сраснали се с клоните.

— Казвах ли аз! — рече патер Симон. — Ето го Върховния дух на крокодилите!

Тоя път никой не възрази. Бяха слушали от старите, че понякога, когато трябва, духовете могат да се въплъщават. Не са само безвредни сенки. И когато са въплътени, както за всяка жива твар, най-сигурен е куршумът. Ама де сега куршуми, като в бягството забравиха оръжието си в колата, и вече бяха по-беззащитни и от подскачащите с крясъци маймуни около тях.

Чиганго се бе вцепенил на мястото си не само заради Трипръстия. Не бяха безопасни и дребничките зли оси в кълбовидното гнездо на педя от главата му. И влитаха, и излитаха със злобно бръмчене.

А когато съзря просналата се като маркуч триметрова зелена мамба на по-долния клон, косата му настръхна. Смятат я за най-бързата и най-злобната змия по тези места. Не бяга, а гледа да нападне, да клъвне, да изцърка сатанинската си отрова. Главата ѝ се поклащаше, кажи-речи, срещу лицето му, в такава близост, че клетият Чиганго вече шепнеше молитвите си към Пресветата дева да се застъпи още веднъж за грешната му душа. Идеше му да рипне на земята, дори при беснеещото чудовище, само и само да се отърве от това зловещо съседство. А стоеше неподвижен, вкован. Все едно и той — пън.

Внезапно от по-горния клон се спусна мълниеносно, сякаш прелетя, пъстър питон, не по-дълъг от мамбата, само че по-дебел и по-мускулист. Преди тя да мръдне, той я захапа зад главата, омота се около нея. Двете жилави тела, подобни на сплетени стоманени пружини, се завъргаляха из клоните, запрятаха се, заизвиваха се. После се отърколиха надолу и тупнаха на земята.

Трипръстия дори не се наведе. Само стъпи с един крак върху премятащия се възел. И толкова!

Уви, това не задоволи яростта му. Той търсеше друго, търсеше едър враг, кръстосваше джунгли и савани да намери достоен противник. Да премери с него сили, да излее стръвта, която напираше в свирепото му сърце.

И понеже хората не мърдаха, все едно сраснали с дървото, той изфуча ядно и се понесе към хоризонта, където с острия си поглед бе съзрял някакво друго стадо: слонове или биволи.

Размаха нататък лапи — всяка крачка с тежест на парен чук.

И ЗНАНИЕТО ПОМАГА

Доктор Патрик Бор не беше човекът, който се примирява с участието си без борба. Нищо, че състоянието му изглеждаше безнадеждно, така обсаден от разярените слонове, които сумтяха пред него, тъпчеха от крак на крак и размахваха увиснали хоботи. Нищо, че едрият самец се тъкмеше вече да връхлети насреща му, изпружил напред дългите си бивни като тарани на древна галера.

За жалост неподвижността нямаше да помогне. Затова той взе да отстъпва, като опитваше да се примъкне зад термитника, с опрян в него гръб. Стъпка по стъпка. Не му оставаше друг избор — щеше да играе с враговете си на криеница. Изплъзваше се бавно встрани и назад, прилепнал към гладките стени, но едновременно с него се изместваше и раздразненият му враг, без да го изпуска от поглед, вторачил в него малките си зли очи. И странно, като че ли не го гонеше, като че ли повече се забавляваше, играеше си на котка и мишка, преди да го подхване с хобот, преди да го стъпче под тежките си нозе колони.

Ученият знаеше толкова много описания на почти чудодейни спасения. А сега се убеждаваше, че никой от посочените начини не е приложим за случая. Нещо повече — даже не можеше да си спомни точно какво би сторил този, който се е спасил.

Някой разперил ръце и изкрещял — слонът изпръхтял и обърнал гръб.

Но как да извика, като виждаше, че колосът напреде му само чака едно негово трепване, за да връхлети?

Друг се престорил на мъртъв — и животното по обичая си го затрупало с пръст, след което отминало.

Та нима бе дотолкова обезумял, че сам да се просне в краката на беснеещия мъжкар, който надали щеше да се съобрази с това, което пише в книгите.

Трети се хванал за бивните му като за гимнастическа успоредка. Е, добре. Да речем, че се хване. А после? Оня, описваният слон, забил

от тежестта му бивните си в земята и се прекатурил. Ала този съвсем не изглеждаше, че се готви да се прекатурва.

Оставаше само това — обходът около термитника. Накрая все на някого щеше да омръзне...

Наистина омръзна му! На слона!

ТЪЙ спря на място, разпери уши, вирна хобот. Другарите му, изглежда, го подканяха да бърза. И салеът ги последва, заряза сигурната жертва, протръби оглушително, след което хукна подир стадото си, тъкмо към лендровера и самолета.

Слоновете, размесени вече с жирафи, с биволи и антилопи, се понесоха нататък с рев и мучене, с бесен тропот; понесоха се като жива лавина.

Доктор Бор изтръпна, като чу трясъка на блъсканите от побеснелите животни машини. Отначало видя сред потеклата лава от бягащи тела корпуса на самолета си, видя покрива на лендровера. После ги изгуби. Сред облака червен прах остана само едно — галопиращи, обезумели животни, слели се в неразличима маса от плът, рога и копита.

Най-сетне тая стихия се оттече. Над равнината остана да се стеле само прашният облак, който бавно се утаяваше върху посърналите треви.

Ученият, отчаян, установи, че и двете му машини бяха смачкани, преобърнати, изтърбушени, превърнати на късове от стоманени пръти и ламарина.

Как щеше да намери Алиса?

Тогава чу приближаващия тропот.

И квакащия рев.

И го видя.

Нима бе успял да разбие оградата си, за да хукне през полето?

Сбърка го с тиранозавъра, който той самият отглеждаше на острова. И как да не го сбърка? Досуц еднакви: и по размер, и по цвета на брадавчестата кожа, по глас. Не можа да допусне, че е друг, че е брат му, избягалият при наводнението.

Трипръстия гонеше един изостанал слон, догонваше го с едри, размахани крачки. Обезумял от страх, протегнал хобот, през който пицеше пронизително за помощ, слонът опитваше да избяга, напрегнал всичките си сили.

Не успя.

Трипръстия го настигна, изправи над него глава, подобна на скала — с пещера в нея. И замахна. Не с малките предни крачета, които продължаваха безполезно да се клатушкат пред гърдите му. Замахна с нея. Удари отгоре надолу. Сякаш не живо същество, а исполинска машина се завъртя като занитена в тазобедрената става.

Не със зъби, а с подборадника си строши гръбнака на огромната жертва. После впи в хълбока ѝ чудовищните си челюсти, загриза го с гръмотевично ръмжене. Изтръгна къс месо колкото цял биволски бут, вирна муцуна и преглътна.

Какво преглътване!

Тогаво извъртя глава към вцепенения от ужас човек, извъртя я внезапно, рязко, съвсем по змийски, загледа го със застинал змийски поглед, тъй че кръвта на нещастника замръзна в жилите. Обзе го непреодолимо желание да скочи и да хукне през полето, да бяга, да пада, да става, но да не стои бездеен срещу тия пъклени, припламващи със зелени огънчета очи.

Овладея се.

Защото знаеше, защото бе наблюдавал същото и при своя исполински храненик. Този пронизващ, безпощаден взор вижда само движението. Всичко друго, което не бяга, не го интересува — то е или скала, или храст, или термитник. Мозъкът му е толкова малък, колкото на котенце, че не забелязва неподвижните неща, по-право така е устроен, та да не им обръща внимание. Съществуват само два вида предмети: едните, бягащите, стават за ядене, другите са безполезни.

Овладея се.

Защото знанието надделя над инстинкта. Остана на място. Замръзна. Слепи се с неравната повърхност на термитника.

И това, което срещу интелигентните слонове се оказва безсмислено, сега помогна. Тиранозавърът като че ли не го видя, не го различи от глинената пирамида. Профуча край него, ще речеш, не живо същество, а сатанинска машина, едната му лапа тупна на педя от учения.

В това кратко мигновение доктор Бор успя да види и големината на пръстите му, и дължината на сърповидните нокти, и остатъка от липсващия пръст.

Едва сега си даде сметка, по липсващия пръст — не беше неговият. Беше друг. Досущ еднакъв. И по вид, и по големина, което значи и по възраст. Можеше да бъде само оня. Оня, който наводнението отвлече... Оцелял по някаква случайност... Укривал се досега из непристъпните усои... И ги напуснал отскоро, подтикнат от нововключен хормонален механизъм, който го бе накарал да изостави укритието си и да препусне из равнината, за която го бе сътворила природата. Нарочно създаден исполински бегач преследвач.

Патрик Бор свари да разгледа всяка гънка на огромното туловище, всяка брадавица, всяка заздравяла рана от провирането през бодливите обраствания, а може би и от напразната съпротива на предишните жертви. Свари да подуши острата му мускусна миризма, смесена с месоядният дъх на зиналата му зъбата паст.

Трипръстия изостави загризания слон и хукна подир стадото, подчинил се на вродения си инстинкт за преследване.

Туп-туп-туп-туп! — като топовни гърмежи заглъхнаха в далечината тежките му стъпки. Превърна се в обикновено животно, което се луташе сред други съвсем дребни твари, на каквито бяха заприличали подплашените слонове.

Вече не вдъхваше тоя демоничен ужас, вече можеше да се размисля по-трезво.

Доктор Бор едва намери воля да се отдели от термитника и да пристъпи към машините си, да се върне в съвременността. Те сега оставаха връзката му със света. На тях разчиташе да отпътува, с техните радиопредаватели в краен случай щеше да иска помощ.

Той приближи до самолета, огледа го. Огледа и колата.

Уви, безнадеждно!

Нямаше самолет, нямаше лендровер, нямаше радио. Имаше куп старо желязо. Оставахе му да се осланя единствено на себе си, на старческите си, макар и тренирани нозе, на заслабващото тяло, на несигурното си сърце. Така сам, безоръжен, захвърлен нейде си в саваната, сред дивите зверове, в такава опасна близост с вилнеещата страхотия.

И докато ровеше из останките на разбитите апарати, всъщност само да се убеди още веднъж, че не бе оцеляло нищо: ни радио, ни бидон е вода, нито нещо подобно на оръжие, той видя спускащите се от небето лешояди. Те кацаха върху слонския труп, свиваха, сякаш

скатаваха, огромни криле и се нахвърляха върху му с кривите си клюнове.

Край тях пристъпваха важно замислени щъркелите марабу. Не бързаха, чакаха реда си. От време на време само се събираха, и сближаваха глави подобно на съвещаващи се плешиви мъдреци.

Човекът не им пречеше, не му пречеха и те. В тяхното съседство би могъл да чака, защото беше сигурен, че хората му ще тръгнат да го търсят. А най-лесно щяха да го открият край тези останки, които личат отдалеч с неприсъщите за саваната отблясъци на желязо и никел.

А беше време вече да го потърсят.

Тогава чу скимтенето на хиените.

Една приближи, уродливо изгърбена, сякаш с претрошен гръбнак, разгони лешоядите и се разкиска зловещо. Отвърна и втора, трета, четвърта...

Запритичваха насам, подвили опашки и вирнали противни морди. Скупчиха се върху трупа, заджавкаха се.

После, кой знае какво й хрумнало, първата, безспорно водачката, отскочи заднишком, повъртя се на място и изведнъж се метна, озъбена срещу човека.

Не очаквал такъв обрат, той едва свари да се покатери върху смачкания лендровер.

За беда нападателката не го остави. Заквича оглушително. И скоро още две от посестримите й се озоваха срещу му.

Какво ли не им харесваше слонът? Или искаха да го пропъдят от това, което считаха своя законна плячка? Както разгонваха орлите и марабутата.

Ще не ще, ученият трябваше да се оттегли. Крачка-две-пет-десет.

Не му даваха покой. Ту една, ту друга налиташе като зло куче, проплакваща от гняв. И той трябваше да отстъпва. И да отстъпва. Но гледаше все пак да не губи от поглед изпомачканите машини. И самотния баобаба. Те бяха негови ориентири сега, щяха да се окажат такива ориентири и за спасителите му. Ако смогнаха да дойдат навреме...

А не биваше да стои на открито. Сега, когато падаше нощта. Хиените не го допускаха до самолета и колата, не го допускаха и до хралупата на баобаба. Оставаше му само акацията, която се извисяваше посред редкия храсталак на стотина крачки оттук.

Нямаше друг избор — налагаше му се да се покатери на това дърво. И там да чака помощ. Ако някой дойдеше, Бор щеше да слезе и да размаха ризата си като корабокрушенец.

Тогава пристигна в свинския си галоп и носорогът. Както винаги разгневен. Пръхтеше, ровеше с нос земята. Защо ли?

Ето защо.

Дразнеше го стадо павиани. Маймуните го замерваха с камъни и клечки, докато го изкарат от търпение, после хукваха, всяка в различна посока, а като се озовяха зад гърба му, почваха отново играта. Всъщност игра за тях, а за него — истинско изтезание.

Така зърна и човека. Дали го сбърка с някоя от мъчителките си, или чисто и просто намери кому да излее яда си? Без да се колебае повече, той се втурна към него.

Патрик Бор хукна да се спасява.

А къде другаде — само в храсталака. Не му остана време да съжали за тоя избор. Вече беше нагазил вътре. Отвред го дърпаха, дращеха, късаха дрехите му безброй шипове. Уж различни растения: тамаринди, мимози, сикомори, акации, палми дум, а в действителност — само бодли. Повече бодли, отколкото листа. И хапливи твари: кърлежи и мравки, същински огнен дъжд.

В някакъв жесток хумор си припомни, че наричат тия гъсталаци „почакай малко“. Храсти като намотани кълбета от бодлив тел, пръснати сред поляни от червена пръст и пясък с едри туфи слонова трева.

Зад гърба му преследвачът пухтеше като локомотив и сякаш не усещаше шиповете. Ей затуй му е нужна тая дебела кожа.

Как свари да достигне дървото — доктор Бор не помнеше. Ала когато посегна да се хване за първия клон, усети как носорогът го подбра отдолу с муцуна.

Никой не би издържал повече. В следната секунда чудноватият ездач се видя проснат по гръб на земята.

Вцепени се — друго не му оставаше.

Носорогът се обърна тромаво, като танк, изфуча победоносно, после се въртна и в равен тръс пое да си отива, вирнал триумфално опашка.

Човекът не устоя докрай, а скочи и се метна към дървото.

Усетил, че жертвата му е оживяла, дебелокожият се обърна и хукна към него.

За щастие акацията беше наблизко.

Ученият се подхвърли като акробат и в следния миг се видя на върха ѝ. Прегърна го, прилепна към стъблото задъхан. После разглежда отгоре неприятеля си. Навярно най-лошо скроеното животно в саваната — едно цилиндрично тяло върху четири кютюка, облечено в чужда, ушита съвсем не по мярката му кожа. Само тромавост и избухливост, но колко опасен беше този тромавец! Дори лъвът му прави път.

А дали впрочем е тъй опасен? Иначе как да си обясним любимата игра на масайските деца, при която едно издебва спящия холерик и слага камък на гърба му, а друго отива да го вземе?

Носорогът пръхтеше отдолу, вирнал двата си рога — гибелните рога, заради които този безвреден тревоядец ще изчезне скоро, изстребен от браконieri. Кой ли го е създал така, като пуснал пръв мълвата за чудодейните свойства на рогата му? Че пазели от отрова, че давали мъжка сила, че подмладявали...

Поуспокоени, няколко биволски птици кацнаха на гърба му, заподскачаха напред-назад.

В туй време носорогът подтичваше наоколо, но все не се отказваше, все се връщаше под дървото, продължаваше обсадата.

В ПЛЕН

Алиса Бор лежеше в палатката с обезсилени от белезниците ръце. Изтощена и отчаяна. Вече никакъв опит за бягство нямаше изгледи за успех. С вързани ръце не се отвлича самолет, не се прекосява и пеша нощната джунгла. При това пазачите ѝ вече нямаше да се отпуснат, следяха я зорко. Пред входа седеше Антонио Гомеш. Все буден. Ставаше, размърдваше се няколко крачки, пак сядаше. От другата палатка достигаше тихият разговор на останалите похитители.

Уж мрак и тишина, но странна тишина. Изпълнена с безброй неясни звуци, неразличими, слети в едно общо бръмчене. Може би писък на москити или тромавият полет на бръмбари, може би цвъртене на щурци или почти неуловимото цъкане на прилепи, може би търкане на лист, на вейка във вейка или пърхане на птичи крила.

Алиса не бе създадена за бездействие. Тялото ѝ бе обезвредено, ала мисълта ѝ не спираше да изгражда все нови и нови проекти, нови планове за спасение, едни от други по-примамливи и в същото време по-неосъществими.

Бандитите си знаеха добре работата, не си поплюваха.

Тя отново седна на леглото, заопипва, макар и убедена в безполезността на опитите си, да изхлузи поне едната си китка от железната гривна.

И трепна. Чу се глух тътен, сякаш на десет крачки от нея и едновременно на няколко километра — тътен, подобен на далечна гръмотевица, който бързо се уплътняваше, преминаваше към по-високи тонове, после изведнъж спадна в мъчителен стон.

Девојката си даде сметка начаса какво е това. Лъв. Но далеч оттук. Такъв е неговият рев, слуша се надалеч. Защото муцуната му почти опира в земята. Вибрира и въздухът, вибрира и почвата.

После — дълбока прозявка и отново стон. Тя знаеше, царят на животните обича да простенва, когато е сит.

Часовият отвън притаи дъх. Алиса си го представи ясно как се е изпънал, със стиснат автомат, вперил невиждащ поглед в обгръщащия

го мрак.

— Не се плашете! — обади се тя. — Лъв! Но не е наблизно.

Той отвърна с нотка на обида:

— Аз не се плаша. Само искам да знам какво е.

— Виждам — рече девойката. — Не сте свикнал с Африка.

— С джунглата — поправи я той. — В градове съм живял.

Някакво смътно чувство ѝ подсказваше, че единствено от него би могла да изпроси свободата си. Или по-дребна услуга. И тя подхвърли:

— Аз пък тук се чувствавам по-спокойна. Познавам кой как ръмжи и какво ми тъкми. В града не мога.

Антонио Гомеш си призна чистосърдечно:

— На мен всичко ми е непознато, чуждо. Всеки звук...

— Ето и сега! — каза Алиса. — Сякаш някой реже дърва с трион. Чувате ли?

— Чувам.

— Това е леопардът. Но предпочита да си няма работа с хора.

Тя отново се послуша:

— А тоя вой? Като бесовско сборище. Това са павиани. Винаги вдигат врява, като го усетят.

След малко добави:

— Това, надявам се, ви е известно. Ни смях, ни плач.

— Да не е хиена? — опита да отгатне Гомеш.

— Познахте.

Отново замълчаха. А тя предпочиташе да не мълчат. Искаше нещо да налучка, някаква случайно изгървана думичка, която да ѝ подсказже каква участ ѝ готвят.

И подметна:

— Споменахте, че и вие не по свое желание. Че против волята си ме отвличате...

— Вярно е, кълна се!

Мракът, непознатите звуци, неизвестните заплахи го караха несъзнателно да търси общество, дори най-малкото, някаква близост — да знае, че не е сам сред тоя първобитен свят.

— Вярно е, друг ми заповядва. Чужди нареждания и сега чакам.

Алиса като че ли прибърза:

— Кой друг?

Бандитът се дръпна:

— Виж, това не казвам!

Та да си загубя главата.

— За една дума?

Той премисли малко, после рече:

— Вижте какво, мис Бор! Вие не ги разбирате тия работи. Вие, дето сте израсли на топло. В сигурен дом, в сигурно общество, с осигурено бъдеще.

И понеже тя не отговори, в изблик на откровеност додаде:

— Представете ли си какво значи един бездомен сирак. Захвърлен в големия град. Гладен, гол, бос...

Нощта, тайнствена и заплашителна, предразполагаше:

— Всяка коричка хляб, измъкната от кофа за смет, си дължен да защитава с ритници, със зъби и нокти от другите гаменчета. Откак се помня, все гонен. Гонен от полицаи, гонен от тия като мен...

— Като ви гледа човек — учуди се искрено Алиса. — Не би повярвал. Тъй фин и изискан.

— Това е от кръвта. На прадеди хидалговци. И желание да станеш друг...

Не спря дотук, трябваше да се изкаже. И да се оплаче, и да унижи, и да огорчи тая разглезена буржоазка.

— Няма друг път, няма друг избор. На такива никой не възлага работа, такива никой не допуска нито в завода, нито в дома си. Туй, дето го величавате като „честен труд“, е недостижимо за нас. Остава ни само това: или просяк, или крадец. За просяк не съм, имам чувство за достойнство.

Тя си го представи начаса. Наистина имаше такова чувство за своеобразно достойнство. Дори в излишък. Би могъл прекрасно да играе роля в някой филм на амбициозен конквистадор. А той — взел, че се родил съвсем не навреме.

Гомеш продължи:

— Кражбата не е само успехи. И лек живот след това. Има и провали. И при нея съществува конкуренция. Конкуренти ме предадоха. И попаднах в затвора. Там вече се специализирах в професията. Дотогава съм бил дилетант. Излязох професионалист. Затворът е нещо като институт за усъвършенствуване. Дава възможност да придобиеш много полезни знания, да се свържеш с

много хора, къде-къде по-опитни от теб, да подготвите заедно бъдещите си планове. След като излезете, разбира се...

Той млъкна внезапно. Трепна и Алиса.

В гората изведнъж бе настанала суматоха. Не би могъл да я предизвика ни лъв, ни пантера, ни слон „кали“. Разкряхаха се птици, развиваха се маймуни и лемури, затопуркаха по земята, заблеяха, залаяха, заръмжаха безброй твари. Заприбягваха отделни по-пъргави и по-страхливи газели и антилопи. Запращяха храсти и разкъсвани врежове на лиани от по-едриите обитатели. Профуча носорог с малкото си и помете палатката на пленницата. По-право събори я и платнището я омота като мумия. Алиса едва успя да измъкне главата си, та да диша. Измъкна я, за да види преминалата с едри скокове пантера.

После отново зашумяха разкъсваните лиани и мачканите клони. На полянката излезе стадо слонове, бягащи и тръбещи през хоботи ревовете си на необичайна уплаха.

Девојката не бе виждала толкова впаничени животни, хукнали в такъв ужас и безпорядък. Пърхаха на всички посоки разхвърчали се птици, по клоните и по земята притичваха маймуни: павиани, колобуси, шимпанзета — едни сами, други помъкнали малките си, трети понесли ги на гръб или увиснали по гърдите им.

Внезапно нечуван рев заглуши досегашната врява. И то какъв рев! Като параходна сирена, задавена от избликващата от парния котел клокочеща вряла вода.

Алиса трепна. Та тя познаваше добре тоя глас. Толкова пъти го бе слушала откъм острова-резерват. Това можеше да бъде само Доналд — така беше кръстила тя „завърчето“ на баща си поради смешната му залитаща походка на два крака, досущ като патока от рисуваните филми на Уолт Дисни.

Нима бе възможно това — Доналд да е изкъртил оградата си и да е хукнал на свобода, да сее ужас и смърт по пътя си?

Стана ѝ ясно защо всички се разбягваха от него. Нямаше съмнение, никое днешно животно не би могло да му се противопостави. И най-опасният звяр. Ни прайд лъвови, ни орда крокодили, ни стадо слонове. На планетата ни никога не е живял по-страшен хищник от него, по-силен, по-див и безпощаден.

Но нямаше време да си даде сметка какво става и какво предстои. Размахали бивни, огромни като колове, и крака-колони,

слоновете преминаха направо през малкия им лагер.

Успели навреме да изскочат от своята палатка, съучастниците на Гомеш хукнаха да се спасяват, секунда преди побеснелите гиганти да стъпчат в пръстта и тяхната палатка.

Обезумяла от страх, безпомощна, девойката не можеше да ги последва. С вързани ръце не се бяга. Остана на мястото си с единствената надежда, че тъй, неподвижна, омотана в платнището, може да не я закачат.

А покрай нея продължаваха да се източват забързани нозе-колони и бивни-колове, като омагьосана, побесняла гора.

Ето, връхлетя и преследвачът! Вряза се сред стадото. Замахна с ужасната си глава, та я стовари върху животното, което се оказа пред него. Претроши гръбнака му. После, без да го погледне как се влече по корем със схванати задни крака, ритна с лапа и отхвърли втори слон, блъсна го в съседното дърво, прилепи го към него.

Другият му крак, същински крачещ екскаватор, стъпи на педя от главата на момичето. Едната лапа — повече от метър. И възможно ли бе да бъдат възприети като части на живо тяло, или бяха някакви неправдоподобни стоманени оръжия?

Всичко стана за част от секундата, но Алиса не пропусна и най-малката подробност: и бръчките по исполинските пръсти, и ръбовете на нокътя-ятаган, и чуканът, който стоеше там, където трябваше да бъде липсващият пръст, и закрилата небето над нея жива грамада, и вирнатата опашка, в основата си по-дебела от хипопотам.

Запомни го за цял живот.

Страшилището отмина подир слоновете.

Ясно, не я бе забелязало, така неподвижна, сред неподвижните останки на лагера. Тежкото му топуркане бавно затихна. Над гората легна тишината, такава тишина, каквато Алиса не познаваше. Без никакъв звук. Пръснали се бяха надалеч или замлъкнали, останали без глас, всички живи същества от околността. Не се чуваше ни рев на звяр, ни мърморене на маймуна, ни изкъткване на птица.

Девойката трепна — липсваше пръстът! И липсваше отдавна. Ако бе отскоро, раната щеше да личи. А тиранозавърът на баща ѝ имаше непокътнати крака. Какво означаваше това? Видяла ли бе добре? Или бе сънувала? Някакъв страшен кошмар...

Но какъв ти сън! Наблизо влачеше задницата си осакатеният слон, до дървото отсреща подритваше в агония другият. Нима и те бяха сън?

Само хората ги нямаше. Какво бе станало с похитителите ѝ, с „хидалго“, както го бе кръстила наум, с помагачите му? Дали бяха успели да се спасят, или ги бе смачкало слонското множество? Дали се бяха изплъзнали от връхлелялото чудовище?

А и тишината. Оказа се, че не е тъй тихо. Уплашили се бяха и побягнали по-едриите животни. Ала москитите бяха останали. Москитите — най-кръвожадните зверове на джунглата. Особено сега, когато се бе махнала обичайната им плячка. На цели облаци, с писък като безброй малки сирени, те налитаха отгоре ѝ. И тъй като открито беше само лицето ѝ, струпаха се връз него. Комар до комар, жило до жило. Цялата ѝ глава пламна.

Из влажния въздух — вече не и въздух, а истинска мъгла — запърхаха облаци от нощни пеперуди. Ту един, ту друг, в замайващи зиг-заги сред тях се втурваха прилепи. Обадиха се отново щурците и цикадите, заскрибуцаха отегчително. Откъм реката заквакаха жабите — едни във високо стакато, други подобно на волски рев. Из клоните замърмориха птици.

Алиса понечи да стане. Нима щеше да лежи под брезента цяла вечност? Но с белезниците това се оказа не тъй лесно.

Най-сетне успя да се изправи. Успя да огледа по-отвисоко разнебитения лагер. Всичко бе пометено от бягащите животни и от врага им. По чудо оцелял, под листния си хангар стоеше самолетът.

Самолетът!

Но радостта, избликнала естествено в гърдите ѝ, мигом угасна. Защо ѝ бе нужен той, докато на китките и стояха белезниците? С вързани ръце не се пилотира.

И все пак — защо да не опита? Защо най-малкото да не намери приют в него? На по-сигурно.

Преди да направи две крачки нататък, тя дочу хъркащите звуци на крокодилите, които отново се бяха подали над водата, а може би вече изпъзели и на брега, пригответи се отрано да дебнат плячката, която призори щеше да дойде на водопой.

Засега те не бяха опасни, намираха се надалеч.

Но това, виж, това заслужаваше! Тоя зловец кикот. За нея добре познат. Ясно, хиените се навъртаха около жертвите на тиранозавъра, осеяли пътя му.

За Алиса като биолог не съществуваха добри и лоши животни, благородни и коварни, вредни и полезни. За нея хиената имаше еднакво право на съществуване както слонът, както китовете, както и човекът. Природата я бе създала, като ѝ бе отредила съответната служба в своя целесъобразно сглобен организъм — едни от най-дейните санитарии.

Тя съзнаваше какво значи това. И въпреки всичко никога не успя да се отърве от противното чувство, когато чуеше демоничния ѝ вой, адските ѝ стенания, прекъсвани от истеричното ѝ кискане. А сега, сама в гората, безоръжна, безпомощна, с вързани ръце — сега тя представляваше напълно беззащитна плячка, по-беззащитна от току-що родената антилопа.

Ето и първата, която изскочи изпод близкия храст и заситни към нея с присъщата си походка, със смъкната задница. Видя изгърбеното ѝ тяло и дебелия шия, украсена с рядка грива, подобна на метла. И едрата ѝ глава, и дългите ѝ уши, и заплашително просветващите зеници, и грозната ѝ, сякаш винаги озъбена тъпа муцуна. И то какви зъби! Лъвските са къде-къде по-малки, по-слаби от нейните. Зъби, способни да прегризят с едно стисване бедрената кост на бивол.

Алиса се приготви да се брани с ритници. Щом не можеше с ръце. Затърси с поглед дърво, където поне да прикрие гърба си.

За беда тъкмо оттам се подаде нова сгърчена сянка. После още една... И още една...

Обсаждаха я.

УЛТИМАТУМЪТ

Франсоа Риго и без това се събуждаше рано. Тая заран още преди разсъмване (а тук се съмваше към шест часа, мръкваше пак към шест), преди да е станал от леглото, чу необичайната глъчка в двора на биологичната станция.

Той си взе бързо душа, облече се и излезе на верандата. Слънцето още не бе изгряло, но небето, наръсено с бели перести облачета, вече пламтеше от огъня му, който се разгаряше зад хоризонта. Всичко наоколо беше застлано с ниска плътна мъгла, над която се виждаха само гърдите и главите на сътрудниците и прислужниците, които сякаш плуваха в езеро от бяла пяна.

Риго повика този, който се оказа най-близо до него, млад жилест негър. Попита го:

— Всъщност какво се е случило?

Сътрудникът сякаш изгази от пяната.

— Може би вие ще помогнете — рече той. — Доктор Бор още не се е завърнал.

— От снощния полет?

— Да! А и нашият приемател е излязъл от строя. Невъзможно ни е да установим връзка с него.

Милионерът не даде вид, че това му е известно отлично. Та нали тъкмо той бе възложил тая задача на Кнут Нилсен. И както изглежда, оня безмозъчен тип тоя път си бе свършил работата добре. Само изчезването на учения не влизаше в сметката му. Че нали тъкмо той му трябваше? Иначе, без него, ставаше безцелно цялото му начинание.

— Откога нямате вест от него?

Запитаният отговори най-чистосърдечно:

— Петнадесет минути след излитането докторът съобщил, че се приземява, защото видял лендровеца на Алиса.

Само това, нищо повече. Каза го откровено, защото смяташе, че гостът на директора може да бъде само негов приятел.

— А сега? — запита Риго.

— Сега не можем да искаме помощ и отвън. Повредена е и радиопредавателната апаратура.

Търговецът реши бързо:

— Аз ще ви помогна! Моят самолет ще тръгне да го търси.

Преценил бе. Щом ученият е кацнал петнадесет минути след излитането, следователно трябва да се намира нейде по окръжност с радиус петнадесет минути полет. По-право половин окръжност, тъй като останалата ѝ половина лежеше отвъд реката, където дъщерята не би могла да премине с колата си. А това облекчаваше задачата също наполовина.

Риго се обърна към телохранителя си, който по неволя се бе пригодил към ранобудството на господаря си. Добрата заплата заслужаваше тая малка жертва.

— Събуди пилота! Излитаме веднага!

Само след пет минути самолетът беше готов. И авиаторът ценеше заплата си.

Милионерът изгази през клюмналите от обилната роса треви, за да се качи в кабината.

Изгревът се разгаряше все повече. Очертанията на перестите облаци пламваха, някаква смес от огън и злато. Мъглата почваше да се разсейва, да се надига като разкъсани къдели към небето и да разбулва скритите доскоро храсти и папрати. Но изпаренията, дъхащата отвред влага все още замрежваха и дърветата, и лианите, и полянките, придавайки им фантастичен оттенък, така че всичко изглеждаше не самата действителност, а повече — далечен примамлив мираж.

Риго се отпусна в креслото, а пилотът задвижи витлата. Изтласканата назад въздушна струя обрули росните капки от тревите, колесарят се задруса по неравностите на приспособената писта, с пресипнал рев машината набра скорост и се отлепи от земята, започна да набира височина.

Риго направи знак да се задържат на стотина метра. От тая височина се надяваше да оглежда добре саваната под себе си. Не би пропуснал такава цел като самолет или лендровер.

После погледна часовника.

И след като изминаха петнадесетте минути, посочи върху картата окръжността, по която трябваше да мине курсът им.

Слънцето подскочи над мъгливия хоризонт, зачервено като портокал. Лъчите му близнаха далечните върхари на джунглата и те грейнаха като пламък, все едно горски пожар.

А самолетът се носеше по определената полуокръжност без отклонения. Милионерът беше вперил поглед надолу, дебнещ да не пропусне нещо.

А какви бяха тия трупове на животни из степта? Толкова трупове, че лешоядите, както изглежда, не смогваха да ги окълват. Обикновено те се струпват по дузини на едно място, а сега се виждаха единични птици.

За такъв мор бе слушал само при голяма суша, от ония, които все по-често спохождат областта. А сега нямаше суша.

Тогава...

Тогава видя останките на самолета и колата до самотния баобаб, Когато даваше знак на летеца да закръжи наоколо, зърна и размахваната риза от дървото сред храсталака.

Машината се спусна ниско и Риго видя носорога, който с пословичната си упоритост продължаваше да обикаля отдолу, решен да не прекъсва твърдоглавата си обсада. Видя и учения, сврян в бодливата корона на дървото.

Пилотът взе решението преди него. Устреми се в бръснещ полет нататък и профуча над слисаното дебелокожо. Не очаквало заплаха от небето, то подскочи настрана като гумена играчка.

При второто прелитане над гърба му носорогът не издържа, не бяха толкова здрави нервите му. Опроверга поговорката, че „има нерви на носорог“. Обърна се и хукна презглава да се спасява от тая непозната заплаха. Смятат го глуповат, ала и тоя път опроверга това не особено ласкаво мнение за него. Побягна напреки на посоката, по която премина въздушният враг. И скоро изчезна в далечината сред облак прах.

Самолетът се плъзна леко по тревата край храсталака и спря. Доктор Бор не изчака покана. Свлече се, изподран, бледен, преуморен, но жив и здрав и се отправи към спасителите си. Качи се в кабината и след като стисна сърдечно ръка на Франсоа Риго, не успя да сдържи въпроса си:

— Някаква вест от дъщеря ми?

Милионерът отвърна двусмислено:

— От нея — не!

Клетият баща се сви върху седалката с обронена глава. Така беше очаквал. Предчувствието му не го бе излъгало. Станало бе нещо — нещо ужасно, непоправимо. И без да вдигне поглед, промълви:

— Всяко, зло, което ме е сполитало в живота, се е дължало само на мен. На някаква несъобразителност. Или самонадеяност. Не трябваше да я пускам сама... Но аз... Самостоятелност, житейски опит... И ето!

После вдигна глава:

— Както сте си направили труда заради мен, продължете нататък! Да потърсим Алиса!

Франсоа Риго го изглежда през присвитите си подпухнали клепачи. По кръглото му лице грейна обичайната кротка усмивка:

— Излишно е, докторе!

Ученият се втренчи в него слисан:

— Как така — излишно? Какво говорите вие?

— Говоря ви, както разумен човек приказва с друг разумен човек... Няма смисъл да я дирим!

— Но защо, изяснете се!

Милионерът барабанеше с пълните си пръсти по облегалката на феслото:

— Съобщиха ми, че е на сигурно място.

И за по-голяма убедителност добави:

— Убеден съм, че е в безопасност.

Патрик Бор се надигна пред него разгневен, но трябваше тозчас да се стовари в седалката, защото при това му заплашително движение Кнут Нилсен, който седеше зад него, го бе дръпнал за рамената.

— Къде е? — попита задъхан ученият. — Щом знаете...

Риго го измери с поглед надменно. Чудно, как в тия топли, кротки очи можеше да се крие толкова мраз!

— Казаха ми...

Патрик Бор го пресече:

— Кой?... Кой ви каза?

— Не ми се легитимираха.

Анонимността в случая беше излишна. Но милионерът просто се забавляваше. Липсваше свидетел на разговора им и можеше да си приказва каквото му хрумне. Пилотът беше верен до гроб. И

телохранителят. А дори да стигнеха до полицията, един милионер знае как да се оправя с нея.

— Твърдят — додаде той, — че ще я пуснат начаса... При едно условие...

— Какво?

— Да ми продадете патента си!

Патрик Бор като че ли все още не искаше да проумее истината, все още не можеше да се примири с мисълта, че един уважаван бизнесмен трябва да прибегва до престъпления.

Накрай, сякаш мълния осветила съзнанието му, той избухна:

— Но това... Това е шантаж!

Милионерът поклати глава:

— Не, докторе. Това е само довод. При такива упорити контрагенти.

И посегна да сложи ръка на рамото му. Но ученият я отмести рязко. Без да се засяга от това, Риго продължи:

— Имайте предвид, бих могъл да ви поискам патента, без да ви заплатя нищо... В ръцете ми сте... Но аз съм почтен човек. Само повтарям първото си предложение. Изберете: в брой, на процент или съдружник?

Очите му отново грееха весело:

— И някога ще ми благодарите... Че насила съм ви направил добро.

В този миг, съвсем неочаквано, доктор Бор се хвърли отгоре му, стисна го за врата.

— Ще ви убия! — изхриптя той, побеснял от гняв. — Ако не кажете веднага къде е Алиса, ще ви убия!

А беше як, сякаш цял живот не бе боравил с микроскопи и пипети, ами с ковашки чук.

Франсоа Риго видя как телохранителят му насочи пистолета си към учения, готов за стрелба.

И извика прегракнал:

— Не! Не позволявам!

После, все така, едва процеждащ думите си през полузадушеното гърло, довърши:

— Ако... ме удушите... Няма да я видите...

Доктор Бор отпусна стоманените си пръсти. Тия думи бяха успели да се промъкнат в замъгленото му от гнева съзнание. Вярно, Алиса се намираше в техни ръце. Можеха да правят с нея каквото си щат. В техни ръце беше и той. По-безпомощен пленник от нея.

Франсоа Риго оправя дрехата си.

— Изглежда — рече той — ще се разберем. Все пак аз ви предлагам изгодна сделка. Размислете пак! Имаме още време. До довечера. Щом решите, щом много ви домъчнее за дъщерята, обадете ми се!

Пилотът вече насочваше самолета за кацане към полянката до биологичната станция.

Без да погледне, Патрик Бор отвори люка да слезе, преди машината да е спряла съвсем, докато витлата още се въртяха. И чу зад гърба си предупреждението на милионера:

— Съветвам ви, без намесата на полицията! Само ще усложни нещата, без да помогне.

Доктор Бор скочи на земята и с енергични крачки се запъти към кабинета си. Пресрещна го заместникът му и забърза да докладва:

— Цяла нощ техникът опитва да поправи радиопредавателя. Повредата вече е отстранена и връзката — възстановена.

Ученият сви устни. Значи и това! Добре са си изпипали цялата работа. Но как и кой е проникнал до апаратната?

Дотича и радистът:

— Викат ви!

Доктор Бор го последва, пое микрофона. И чу в слушалката познат глас:

— Докторе, само вие можете да ни обясните.

Беше директорът на резервата.

— Какво е станало?

Оня отгатак запитва:

— Как е успял да избяга вашият динозавър? И сега цялата област е в ужас. Хората напускат селата, кервани бежанци се източват към планините.

Ученият го пресече:

— Това не е моят...

— А кой?

— Друг! Аз вече го видях. Видях и поразите му.

Директорът додаде:

— Който и да е, няма значение. Правителството на спешно съвещание е издало нареждане военните сили, танкове и авиация, да го ликвидират.

Доктор Бор замълча няколко секунди. Да го ликвидират! Няма по-лесно от това. Никое чудовище, което е създала природата, колкото и добре да е въоръжено, не може да устои срещу чудовищните оръжия на съвременния човек.

Той почти изкрещя:

— В никакъв случай! Спрете нареждането!

— Но...

— Аз ще го обезвредя! Обещавам! След не повече от час. Излитам веднага.

Засега поне за Алиса знаеше, че е в безопасност. Можеше да се заеме със задачата си.

СРЕД КРОКОДИЛИТЕ

Щом се увериха, че Трипръстия ги е зарязал, че се е отдалечил достатъчно, Чиганго и ловните надзиратели се свлякоха от клоните. После, още неопомнили се от преживяното, се втурнаха към останките на лендровера.

Уви, колата беше разбита, напълно негодна — буца смачкани железа и ламарина. В още по-лошо състояние се оказа радиопредавателят — връзката им със света. Останали бяха здрави само две пушки. Само две за четири души, но все пак по-добре, отколкото без нищо. Не бяха съвсем безоръжни.

Камбомбе, началникът на малкия отряд, предложи:

— Да чакаме тук, край колата!

— А Върховния дух на крокодилите? — прекъсна го патер Симон. — Ако се върне?

Оня отвърна неуверено:

— Такава е инструкцията, отче. Ще ни търсят. От самолет се вижда по-лесно един лендровер, отколкото човек.

— А Върховния дух? — повтори Чиганго.

Другарите му неволно обърнаха погледи към далечината, където се виеше облаче червен прах. Навярно там беснееше Трипръстия.

— Хайде да се махаме оттук! — настоя Чиганго.

— Къде?

— Ей там е гората, там е реката. Да не ни вижда Духа. По реката ще се спуснем надолу.

Той беше горски човек, чувствуваше се по-уверен, когато наблизо имаше дървета, където можеше да се покатери, ако го нападне отново някой. Не е като тук, в саваната, където от дърво до дърво има цял километър. Де ще се денеш, ако те подгонят?

Другите все се колебаеха, все не се решаваха да нарушат правилата, а повече не се решаваха да се отдалечат от спасителното дърво.

Наложиха се, останаха на същото място.

Вечерта настъпи бързо. Залезът угасна, небето причерня и по него покълнаха безброй звезди, ярки и блестящи. Замигаха безгрижно. Сред тревите заскрибуцаха щурци.

Привиден покой.

Защото от далечината все се дочуваше паническото трополене на бягащи стада, мучене или цвилене на подплашени животни, квичене на хиени и вой на диви кучета.

Изровили нещо за ядене из развалините на колата, хората хапнаха надве-натри, след което побързаха да се хопнат на дървото. Макар и без удобства, там все пак беше по-сигурно.

Вързаха се всеки за своя клон и се приготвиха за сън. Но какъв сън и това неудобно положение?

Така, в мъчителна полудрямка, прекараха нощта. А тропическата нощ като че няма край, колкото деня.

Хеле най-сетне изтокът посивя. И звездите взеха да гаснат. Черният заплашителен мрак се смени с някаква безцветна дрезгавина.

Патер Симон се отвърза от клона си:

— Видяхте ли, никой не ви търси?

Виждаха го. Но съзнаваха, че и те са си виновни. Последните часове преди произшествието не се бяха обаждали по радиото, та да известят къде горе-долу се намират.

Той добави:

— Намислил съм нещо. Там, до реката, живее Кимати. Самотник. Рибар. Има лодка.

Виж, това вече звучеше по-убедително. Една лодка сега можеше да замести донейде лендровера.

Но спътниците му все се колебаеха.

— Ще чакаме ли още? — настоя Чиганго. — Ще изчакаме ли да напече, та тогава да тръгнем?

Наистина през саваната се пътува най-добре сутрин, по хладина. Това никой не оспорваше.

Най-лошият съветник е нетърпението. Нетърпението и тоя път ги насочи към неправилното решение. Взели термоса с вода и чантата със сандвичите, четиримата се отправиха към тъмнеещата в далечината галерийна гора; отправиха се направо, през тревя, през бодилаци, през обраствания с коприва и още неизстинали през цялата нощ, покрити с червена пръст и чакъл голини.

Скоро се наложи да свият встрани, чули отдалеч доволното ръмжение на лъвовете и изквичаването на пъдените от тях хиени.

Макар и въоръжени, предпочетоха да не влизат в разправии със зверовете. Сега всеки куршум беше ценен, не се знае кога може да дотрябва. При това не забравяха, че са охрана на животните, не техни убийци.

Ей така, заобикаляйки, най-сетне достигнаха джунглата. Когато си с кола, саваната е олицетворение на покой, но слезеш ли от нея, тозчас разбираш, че си се върнал в един първобитен свят, където само силата властвува. За опасните животни: лъвове, хиени, слонове, носорози, биволи, човекът в кола и човекът извън нея са различни неща. Първото не заслужава внимание, второто, виж, е или враг, който следва да бъде унищожен, или плячка, която може да бъде изядена.

Тръгнаха по-предпазливо, защото видимостта рязко намалая — напред Камбомбе с едната пушка, отзад другият ловец с втората пушка, а по средата патер Симон и шофьорът, безоръжни.

Край тях се ширеха проскубани бодилаци като телени мрежи пред добре защитен редут, които с всяка крачка се сгъстяваха, израстваха на височина, превръщаха се в истинска гора, в крайнината си почти недостъпна от плетеницата на лианите.

Все местни хора, те скоро откриха проход, един зелен тунел, прокаран от слоновете и носорозите. И по него навлязоха навътре.

Вече се бе разсъмнало съвсем. Небето, преминало през огненочервеното, бе приело дневния си сребрист блясък, а слънцето опитваше да промуши някой и друг свой лъч през рехавия листак.

Хората забързаха. След непроходимата граница във вътрешността се ходеше по-леко. Няма подлес, няма храсти, няма коприва. Трябва само да гледаш къде стъпваш — да не се препънеш в паднал клон, да не цопнеш в кална локва или върху змия.

И ето, накрая достигнаха реката, тиха, застояла, привидно неподвижна, отразила нависналите от двете ѝ страни шумнати грамади. Ще речеш, джунгла не само нагоре, а джунгла и надолу, израсла напук на всички природни закони.

Подплашени от приближаването им, се разлетяха цели облаци от розови фламинга, чапли голиати, лопатари, ибиси, жерави, щъркели и какви ли не. Запляскаха с крила, закряхаха в оглушителен, безреден хор.

Колибата на Кимати се оказа на мястото си, ала самият стопанин не се виждаше никъде. Нямаше помен и от лодката му, на която толкова разчитаха. Навярно и той като другите се бе уплашил от Трипръстия и бе побягнал нанякъде — то се знае, с лодката. Тук няма друго по-добро превозно средство.

Какво им оставаше сега?

Четиримата седнаха на катурнатия дънер пред колибата. Отчаяни. Всичките им усилия излязоха напразни.

Подплашените птици почваха да кацат отново, само че по-далеч от хората. И продължаваха лова си. Едни — крачещи в плитчината сред папируса и тръстиката, омотани с врежовите на всякакви тиквени растения; други, гъските и пеликаните, с натопени глави и вирнати опашки, над които за устойчивост се размахваха червените им ципести крака. А кормораните, дори не опитали да отлетят, не спираха да се гмуркат под водата. И оставаха там толкова дълго, че изглеждаше като че ли никога няма да изплуват обратно.

— А сега? — запита Камбомбе.

Патер Симон се чувствуваше най-добре до реката. Не като в откритата, нажежена от слънцето степ.

— Щом няма лодка — реши той, — ще си направим сал!

Всички се хванаха за това му хрумване. И на тях не им се връщаше назад, където беснееше чудовището.

Заловиха се тозчас за работа. С намерената в хижата брадва разсякоха на две полуизгнилия, прояден от червеите дънер. Свързаха го с лиани и го отнесоха във водата, като пътем подплашиха гъмжило водни змии.

После се настаниха върху него и се отблъснаха от брега с дългите прътове, които щяха да им служат за кормила при по-бързо течение или за двигатели в застояли води.

Талвегът ги пое и понесе бавно. Хижата на Кимати изостана, скри се зад нависналата зелена стена.

Салът се държеше устойчиво и ако продължаваше със същата скорост, до вечерта щяха да стигнат целта си.

Откъм гъсталака се носеха викове на маймуни, изпърхваха тромаво ята папагали, над водата прелитаха зимородки: гигантски или джуджета, пикираха и пак се поемаха нагоре, пъстри и искрящи, ръсещи от крилете си водни капки като дребни брилянти.

Както и досега, ги следваше облак мухи и москити.

Ето и крокодилите! Върху проснат на пясъчния бряг труп на хипопотам се бяха струпали дузина бронирани влечуги.

Салът отмина нататък, където в плитчината се плискаше стадо слонове. За възрастните крокодилите не са опасни, но трябваше да вардят малките, които се въргаляха в тинята. Затова стояха нащрек, с хоботи и бивни към реката, откъдето можеше да се яви заплахата. Те проследиха с поглед понесения от течението сал, после продължиха да си правят душове с хоботи.

На следващия плаж се бяха изтегнали на припек няколко едри крокодила, като довлечени от наводненията дънери. Щом видяха хората, притичващите по гърбовете им крокодилски стражи се разкряха така, че накрая разбудиха спящите влечуги, които пропълзяваха бързо към водата. И там един подир друг изчезнаха в дълбочините. Не се гмуркаха, а потъваха, потопяваха се като подводници. След малко отново се появяваха, само че тоя път зад сала. Подаваха единствено очите си като къси и дебели перископи.

Ескортираха така нарушителите на владенията си кратко време, докъдето се простираха тия владения, после изостанаха.

А над тях, почти докосвайки гърбовете им, не преставаха да се стрелкат черно-бели лястовици.

Изглеждаше, че няма повече крокодили. Ала приклекналият на земния откос бабуин не мислеше така. И тъй като от мястото си не можеше да достигне водата нито с уста, нито с шепа, натопяваше в нея опашката си, след което я изсмукваше. Така по-спокоен утоляваше жаждата си.

А това? Какво ставаше на водопоя?

Табун зебри стоеше на брега. Животните пръхтяха възбудени, тъпчеха на място, но не правеха нищо друго. Гледаха към една своя сродница, която сама навлизаше във водата. Но навлизаше съвсем неестествено, заднишком.

Скоро стана ясно какво прави. Четири-петметров крокодил я бе захапал за опашката и бавно, уверено я отмъкваше към дълбокото.

Ето, потопа я.

В следния миг зебрата изплува неочаквано. Какво ли се бе случило там, в зеленикавия мрак? Тя забърза към брега. Ала настървеното влечуго отново я догони, отново я докопа, пак за

опашката. За негово съжаление тоя път жертвата му бе успяла да стъпи върху плиткото дъно, бе успяла да си намери опора. И с един точен, удивително сполучлив ритник в носа му успя да се освободи, после с няколко скока прецапа до брега.

По-надолу стадо мрачни, намръщени биволи утоляваше жаждата си, а зад него орда павиани изчакваше търпеливо реда си.

На отсрещния бряг пък майка-крокодил лежеше полупотопена в тинята и се грееше на слънцето с примижали очи, докато по гърба ѝ лазеха множество съвсем малки крокодилчета. На гърба ѝ, най-сигурното място в света. И техните врагове нямат чет: лешояди, щъркели марабу, варани, змии, костенурки, риби, та и другите възрастни крокодили.

След това видяха хипопотамите — лениви дебеланковци, които с гръмовити прозявки изразяваха недоволството си от присъствието на хората.

— Тихо! — рече патер Симон.

От всички зверове в реката уважаваше най-много тях. Само с тях не можеше да премери сили — нито с ловкост, нито с хитрост.

Ако се промъкнеха без премеждия помежду им, трябваше да благодарят богу.

А не можеха да сторят това незабелязани. Огромните животни бяха преградили цялата река: едни полегнали в плиткото като червени заоблени камъни, други във водата, показали само очите си.

Почти до самия сал се подаде майка, понесла на гръб розовото си бебе. Над повърхността се виждаха само ноздрите, очите и смешно малките ѝ ушички — да диша, да вижда и да чува, докато е изцяло под водата.

Хипопотамите не се боят от никого, даже от крокодилите, с които волю-неволю делят водните пространства. С едно захапване са в състояние да преполовят най-едрото влечуго. Но малките са уязвими. Затуй при опасност майката вдига рожбата си на гръб, на по-сигурно.

Бяха повярвали, че всяка опасност е минала, когато един от излежаващите се до брега самци скочи и се хвърли в дълбокото.

Потъна.

Ала Чиганго, заклинателят на крокодили, не се успокои от това, а проследи пътя му, белязан от изплаващите мехури.

Носеше се под вода право към тях. Това можеше да означава само едно — атака.

Съзнаваха го всички. Камбомбе дори насочи натам пушката, готов за стрелба.

Хипопотамът излезе по-съобразителен. Нападна, но без да се показва. Удари сала отдолу, под повърхността, с гръб. От силния тласък хората изпопадаха във водата. Двамата стрелци изтърваха оръжията си.

Чак тогава свадливецът подаде глава. Ама каква глава — същински кожен сандък с вдигнат капак. Тога бяха челюстите му, от които стърчаха огромните му зъби: резци като чукани и два кучешки зъба на долната челюст като колове, дълги почти три педи.

Хората не устояха срещу тая уста. Не посмяха отново да се покатерят върху сала, а самецът и без това отново го блъсна. И отново. Навярно него смяташе за истински неприятел.

Нямаха друг изход, заплуваха към брега.

Най-добър плувец излезе патер Симон. Нали покрай реката бе израсъл? Той наближи брега, стъпи на дъното и се обърна да види спътниците си.

И тримата бяха здрави, плуваха подире му. Разтревожи го друго — няколкото чифта по-малки брадавици, които ги следваха по водната повърхност.

Крокодили!

Ето, един от тях настигна Камбомбе, който явно не го бе забелязал. Хищникът раззина, челюсти, готов е следния миг да ухапе.

Не патер Симон, а Чиганго, заклинателя, не устоя. Обърна се назад и се хвърли срещу огромното влечуго.

КОРИСТНИЯТ СПАСИТЕЛ

Алиса Бор не стана жертва на хиените, които дори пред слабата ѝ съпротива предпочетоха по-леснодостъпната плячка — двата убити слона. Обаче кой знае по каква приумица не ѝ позволяваха да избяга. Всеки път, когато тя понечеше да се отдалечи от стъблото, в което бе опряла гръб, ту една, ту друга лешоядка връхлиташе озъбена към нея и я принуждаваше да се върне на старото място.

Едва на разсъмване, след тъй кошмарната нощ, когато се оттеглиха с доволен кикот в храсталаците, Алиса тръгна в обратна посока. Всъщност не само да избегне тях, а и защото оттам очакваше помощ.

Трябваше да се махне по-скоро, преди да са се върнали похитителите ѝ, да стигне колкото може по-надалеч. Беща ѝ навярно вече я търсеше, имаше надежда да срещне неговите хора, да се измъкне от хищните лапи на бандитите, които явно целяха да изнудват него. А тъкмо това тя не биваше да допусне — да го изнудват сега, при неговото поразклатено здраве.

За нея доскоро нямаше нещо по-прекрасно от джунглата заран, когато първите слънчеви лъчи изкарват на показ изчистените ѝ багри, когато измъчените от нощното виждане очи си отпочиват върху непостижимото ѝ пъстроцветие.

Мъглата се зараждаше пред погледа ѝ — все едно димеше земята, придавайки на цялата околност тайнствени, размазани очертания. Върховете на дърветата се превръщаха в облачно небе, разтваряха се в него. В повлеклата на изпаренията целият свят се полюшкваше както в морските дълбини. Така изглеждаше и морското дъно, когато с акваланг бе събирала раковини за колекцията си. Сякаш не истински храсти и дървесни дънери, а гигантски водорасли и нацъфтели корали. И както скалите под водата са обгърнати с плътна пелена от водорасли, така и тук мъховете, гъсти и едри, покриваха всеки пън, всяко стъбло, всеки паднал клон, всеки камък. И всяка педя пръст.

Тя се овладя. Съвсем не на място се отдаваше на своите поетични видения. Сега беше заплашен животът ѝ, свободата ѝ. И най-важното — здравето на баща ѝ. Нямаше място за възторзи от природните красоти, длъжна бе да мисли единствено за спасението си.

Девојката пое през крайнината на джунглата, ако можеше да се нарече така тоя неуловим преход от гигантските дървета, през шубраците до саваната. Пое по някаква пътечка, навярно утъпкана от слонове или носорози, като се озърташе и ослушваше да не налети неочаквано пред създателите ѝ.

Вече се надяваше, че се е отдалечила достатъчно, когато зърна увисналата от приведения над пътеката клон пъстра опашка.

Знаеше какво означава това!

Леопардът има само тоя недостатък — забравя да си прибере опашката, след като се е маскирал майсторски сред шумата. Тя единствена го издава.

В такъв случай човек трябва да отстъпи бавно назад, без да вдига поглед нагоре. Защото, срещне ли очите ти, разбере ли, че е открит, хищникът не може да издържи, а скача начаса, захапва, дера с нокти.

Този съвет реши да послуша сега и Алиса. Да отстъпи. Крачка, две, три. Бавно, бавно, сетне все по-бързо.

И тъкмо се канеше да се извърне, за да поеме назад, когато някой изскочи от шубрака. Застана зад гърба ѝ.

Тя погледна през рамо и го позна. „Хидалго“!

— Тихо! — почти пошепна той.

Алиса трепереше от гняв. Ако не се бе върнала, щеше да избяга, нямаше да им падне отново в ръцете. Заради тоя проклет леопард!

— Тихо! — повтори Антонио Гомеш. — Да не чуят другите!... Искам да ви спася.

Смисълът на думите му достигна много бавно до съзнанието ѝ.

Да я спаси! От кого да я спасява? Той...

— Искам и себе си да отърва — добави Гомеш. — Да избягам с вас! Да се махна, да се махаме! Не мога повече да бъда роб!

Гласът му звучеше убедително. А тя нямаше друг избор. Той все пак ѝ предлагаше нещо различно от замисъла на оня, непознатия престъпник, който стоеше над него. Не знаеше, пък и не допускаше, че бандитът бе решил да я отвлече той под формата на спасение, но за себе си, за своя сметка. Да я скрие някъде и оттам да изнудва вече не

баща й, а другия, който му възлагаше все по-противни и по-противни поръчения.

Не понасяше вече да бъде роб. Позлатен роб наистина — плащаха му пребогато, не можеше да се оплаче. Но по чужда воля, по чужда заповед. Оковал се бе сам във веригата, без да усети. Отдавна, много отдавна. Когато напусна затвора, решен повече да не краде на дребно. Обидно му бе. Търсеше да направи един, ама голям удар. С един удар да осигури благоденствието си за цял живот. Както мнозина други, за които бе слушал. „Почтени буржоа“, които никой не пита как са натрупали състоянията си.

С туй решение разработи плана на целия обир. От игла до конец. И то не какъв да е обир, а изпразване касата на цял универсален магазин. Успя да се скрие вътре преди затварянето, да обезвреди алармените устройства, да отключи желязната врата. Оставаше му само да разбие касата с парите и да офейка, когато за проклетия се върна главният касиер. Защо? На делото това остана недоказано. Той също нямаше право на достъп до касата си по това време. Антонио и досега не можеше да се освободи от подозрението, че помислите на касиера не са били по-чисти от неговите.

За беда и двамата се бяха оказали без късмет.

Видял крадеца, оня бе извадил револвер и му бе извикал да се предаде. Ако беше поразсъдил, Антонио трябваше да предпочете това. Но той няма време за разсъждения. Поддаде се на бързите си рефлексии. Натисна спусъка пръв той.

Изстрелът разбуди охраната, дотичаха полицаи. И след кратка престрелка го арестуваха. Щяха да го съдят за убийство с цел грабеж.

Пред съдебния следовател обвиняемият направи пълно самопризнание.

Тъкмо то се оказа веригата, която влачеше оттогава. Златна верига, но все верига.

Защото тоя документ изчезна от доказателствата. Изчезнаха и отпечатъците от пръстите му върху револвера. При това и адвокатът, който дойде при него на другия ден, му заръча да отрича, че той е убил касиера.

Опитен беше тоя адвокат. Така извъртя делото, че съдиите сметнаха убийството за случайно — от заблуден куршум при

престрелката. Осъдиха Гомиш само за употреба на огнестрелно оръжие при обир.

Така и не проумя глупакът какво е станало до излизането си предсрочно от затвора заради добро поведение. Още същия ден го отведоха при същия адвокат, който му показва откраднатото самопризнание. Заплаши го, че ако не изпълнява възлаганите му задачи, ще го предаде отново в ръцете на правосъдието.

И той преви врат.

Но чакаше, чакаше своя час. И тоя час като че ли бе дошъл. Срещу девойката щеше да поиска самопризнанията си. И така да се освободи.

Тя, разбира се, не биваше да знае това; тя трябваше да го счита освободител, за да не му създава затруднения, на каквито явно беше способна.

Антонио Гомеш пристъпи направо към изпълнението на плана си.

— Мис Бор — рече той. — Доверете ми се! Имаме съвпадение на интересите. Ще ви спася.

— Срещу каква цена? — сръза го тя. Все още не можеше да прикрие неприязънта си.

Той беше готов с отговора си. И отговори, без да се засегне:

— Доктор Бор да ме скрие от тия изнудвачи. Поне за известно време.

Звучеше убедително.

Бандитът я хвана за ръка:

— А сега бързо към самолета! Вие ще пилотирате.

Алиса разтърси белезниците си:

— Така ли? Вързана?

— Не, разбира се! Ще ги махна. Ала не сега. Иначе не знам какво може да ви хрумне.

Ясно ѝ бе, нямаше избор. И тя забърза обратно, към разнебитения лагер, следвана неотлъчно от похитителя си. Струваше ѝ се, че усеща дъха му в тила си. Забърза, доколкото ѝ позволяваха окованите ръце.

Когато приближиха съвсем, Гомеш я хвана за рамото:

— По-полека! Не знам кой е там.

И излезе пред нея.

След още десетина крачки спря.

— Почакайте тук! Да проверя! Все им нямам вяра.

После се промъкна предпазливо до един храст, потули се зад него, задебна.

Минаха няколко минути, а той все не се решаваше да излезе на открито.

Алиса Бор гледаше самолета, който отстоеше само на стотина крачки от нея. Стотина крачки, а всъщност — скок през хилядолетията, от първобитната джунгла в прогреса, скок в съвременността, където никакъв звяр няма да я заплашва. В ерата на най-фантастичните постижения, до които се е домогвал човешкият ум. Постигания, които осъзнати, смайват.

Мит ли е или действителност, че Хефест изковал шлема на Херкулес, щита на Ахил, бронята на Мемнон от неръждаема стомана — нещо, което смятаме, че едва ние сме постигнали? И направил железни робини — не са ли това роботи? В древен Египет си служели с воден чук, воден долап за поливане, механична вършачка, автомат за отваряне портите на храмовете и за продажба на светена вода, стругове, та дори и планер. Архимед конструирал запалителни слънчеви агрегати, което правели и олмеките в Америка. Император Тиберий обезглавил откривателя, който му подарил чаша от лек метал, вероятно алуминий, защото се боял, че така ще се обезценят среброто и златото му. Херон Александрийски навярно е построил първата парна машина. А може и тя да не е била първа. Допуска се, че древните гърци са изобретили нещо като ракета. Човек добива впечатление, че тогава е имало толкова много машини, та Аристотел се тревожел да не би те да превърнат хората в свои роби. Какво ли би казал наивникът, ако живееше в нашия век, когато сме станали истински роби на автомобилите си, на телевизорите, на пералните, на влаковете, трамваите и асансьорите, на машинките за бръснене и за миене на чинии...

Алиса забеляза, че „хидалгото“ ѝ прави знак да се приближи. После я подкара към самолета. Но все още не се решаваше да освободи ръцете ѝ.

Съвсем боязливо достигнаха лъсналата, сякаш не на място в тоя първобитен свят машина. Гомеш ѝ посочи стълбичката, да се качва.

Тя вече посягаше да сложи крак на първото стъпало, когато я стресна прегракнал вик:

— Ръцете горе!

Скрити умело досега, от храстите изскочиха пилотът и помощникът на Гомеш със заплашително насочени автомати.

— Не мърдай!

Накъде да мърдат? „Хидалго“ стоеше с вдигнати ръце, побеснял от гняв. Така да го надхитрят!

Помощникът му щракна белезниците и на неговите китки.

— Искахте да се измъкнете, а? — изръмжа той. — И да ни зарежете тук, сред зверовете.

Гомеш опита да го извърти:

— Как можахте да го допуснете? Ако знаех, че сте тук, щях да ви повикам, разбира се...

— А защо четвърт час дебна зад гъсталака? — наежи се пилотът.
— Да видиш къде сме, нали?

— Дебнах не вас. Боях се от чудовището...

Помощникът му го сръга с дулото на автомата:

— Стига приказки! Ще обясняваш на шефа. А сега — вътре!

Вкара двамата си пленници в кабината и седна зад тях. Летецът, заел и той своето място, запали моторите. Витлата забучаха и машината потегли.

НАРКОЗНИЯТ КУРШУМ

Доктор Патрик Бор, изготвил бързо плана за действие, даде нарежданията си. И само след час, заел мястото си до отворения люк в изпратения от дирекцията на резервата хеликоптер, отлетя към саваната.

Беше смазан от скръб. Целият свят му изглеждаше празен без Алиса. Насилваше се да мисли за предстоящия гигантски лов, а не можеше да се откъсне от тревогата си за нея. Тя запълваше цялото му съзнание. Привързаността беше тая, която го смазваше — едновременно и щастие, и проклетия. Тъкмо тая му привързаност използваша сега престъпниците, за да го изнудват. Какъв трябваше да бъде изборът му? Да спаси дъщеря си срещу измяната спрямо собствената си съвест, спрямо мира, което значи спрямо цялото човечество? Или да я пожертвува? Защото ония бяха безпощадни. Когато става дума за печалба, за милиони, за милиарди, няма място за разнежване. Там страданието на един човек не струва ни сантим.

Всъщност и другият свят около него много не се тревожеше за мъката на един баща. Живееше пълнокръвния си живот. Сякаш нищо не бе станало, из равнината пасяха стада зебри редом с антилопи гну. Жирафи пощеха с устни бодливите вейки на чадърестите акации. А редом с тях се изтягаха в най-безгрижни пози преяли лъвове, отвисокото наподобили полегнали до камината котета.

Скоро ученият съзря натръшкани няколко убити бивола. После — носорог. Такава значи била причината за масовата гибел, която бе наблюдавал и вчера. Не епизоотия, не и браконieri, а той — неговият триумф, възкресеният от небитието, отдавна забравен, по-право съвсем непознат за днешните твари, хищник.

Това безсъмнено представляваше голямо научно постижение. Но какво бе допринесло? Прав ли бе бил той, когато го бе създавал? Когато го бе измъквал от камъка, в който се бе превърнал? Все едно — злия дух от бутилката. Не беше ли извършил тъкмо това — да пусне на воля злия дух? И да поеме отговорността за гибелта на толкова живи

същества, които човечеството едва успява да опази в резерватите и зоопарковете. И за смъртта и страданията на кой знае колко хора, нападнати в домовете им, из полето, по нивите. Заслужава ли един научен триумф толкова жертви?

Къде да го дири сега? Денем той навярно се крие на сянка, както повечето влечуги, пази се от слънчевия пек. А нощем? Нощем пък трябва да го търси с инфрачервени локатори. Каква е възможността да го намери? Дали правителството ще има търпение, та да го изчака, докато той се лута из степта? Дали няма да прати войска и да приключи случая? За доктор Патрик Бор — триумф, за тях — бедствие.

Полетът на лешоядите обикновено означава много.

А сега? Лъвовете ли следваха или...

Ученият даде знак на пилота накъде да се отправи.

Не сгреша. Скоро видя подплашено стадо биволи, а подире му — табун зебри.

И сред облак червен прах зърна и него.

Доктор Бор поиска самолетът да се спусне надолу, да приближи целта. Но бавно, предпазливо — да не го подплаши.

Оказа се, че Трипръстия не се плаши от нищо. Не побягна пред връхлитащия отгоре му съвсем непознат враг, както постъпват всички животни в резервата, макар да са свикнали отдавна с рева на пропелера.

Може би заговори наследствената му памет, заложена отпреди десетки милиони години в древните му гени; може би го сметна за един от някогашните летящи гущери: птеранодон или друг птерозавър, от които немаше защо да се бои и които понякога бяха служили за храна на прадедите му — по-право на майка му, от чието яйце ученият го бе възкресил.

Когато машината профуча над главата му, за да даде възможност на доктор Бор да избере удобен момент и подходящо място за изстрелване на куршума си, Трипръстия нито се метна настрана, нито се приведе надолу. А съвсем неочаквано подскочи, като исполинско кенгуру, и щракна с челюсти да захапне металния корпус.

Не му достигнаха няколко метра. Не успял, той тупна обратно на земята, след като се бе застоял във въздуха не повече от секунда. Но тая секунда се оказа достатъчна за хората да потръпнат от ужас.

Патрик Бор се отдръпна, забравил да се примери, забравил да натисне спусъка.

Хеликоптерът повтори маневрата си, повтори скока си и тиранозавърът. Но този път стрелецът вече бе овладял нервите си. Изчака го да покаже най-уязвимата си част, гънката в слабините между крака и корема, където кожата е най-тънка, и стреля. Гръмът не се чу от воя на витлата, не се видя и раната, защото чудовището вече препускаше отдолу, подгонило сянката на летящия враг, ала ученият беше сигурен — улучил го бе. И сега наркотикът от куршума-шприц бавно проникваше в кръвта на великана, почваше да действа, трябваше да действа.

Доктор Бор можеше да изпразни в него и втория патрон, ала не се реши. Боеше се за живота му. Тези манипулации съвсем не са безвредни. Бе ги проверявал много пъти върху своя питомец, върху другия тиранозавър, и бе уточнил последиците им.

Налагаше се да изчака няколко минути.

Вертолетът отмина, после направи рязък завой, наведе се и отново се устреми към спусналото се подир сянката му чудовище, достигна го, увисна на място над него.

Дали щеше да подействува упойката? А защо не, щом действуваше при другия?

Изглежда, в нетърпението си не можеше да отчете както трябва нужното за целта време.

Побеснял от гняв, Трипръстия отново се метна нагоре. Но всички видяха, този път някак си вяло, с по-малка стръв. И като падна на земята, нозете не поеха като пружини тежестта на тялото му както предния път, а се огънаха, приклекнаха леко.

Понечи да подрипне още веднъж, но скоро се отказа, отпусна опашка, подпря се на нея, сякаш се смали. Очите му, които следяха с жадни пламъчета хвъркатата плячка и които допреди малко не се откъсваха от нея, неусетно се сведоха надолу. Клюмна върху гърдите му, до безпомощно полюшкващите се предни крачета, и главата му.

Огромното влечуго залитна като пияно. Изпъна се, вирна глава, подпряно на опашката.

Полежа така секунда ли, минута ли, повалено от неудържим сън, сетне внезапно се размърда, изправи се отново на огъващите се нозе, отново се озъби нагоре.

И толкова! Види се, отпорът му стигна само до това озъбване. Тоя път се катурна на другата страна, размърда се само да се нагласи по-удобно. И заспа.

Вече можеше. Доктор Бор даде знак за приземяване. Витлата забавиха оборотите си, завиха на по-нисък тон и машината леко кацна на двадесетина метра от спящия великан.

Дори тоя вой не успя да го събуди.

Можеха спокойно да си свършат работата.

Пръв скочи на земята ученият, приближи до чудовището, което лежеше неподвижно подобно на сива скала сред тревата. Дори така проснат, безформен, динозавърът вдъхваше трепет — и с укротената си мощ, и с размерите си. И слонът, и носорогът, и хипопотамът са огромни в сравнение с хората, но при тоя, пред тази могила от жива плът, дори така отпуснат, те изглеждаха малки, истински дребосъци.

Доктор Бор го ритна по муцуната, която в наркозата бе оголила страхотните му зъби. Ритна повторно. Спящият не трепна. Беше обезвреден, напълно обезвреден от хитростта на човека, скрита в един куршум. И се бе оставил да правят с него каквото си щат.

Ученият даде знака. И от кабинката скочиха помощникът му и пилотът, повлекли подире си тежка желязна верига.

Доколкото беше възможно най-бързо, тримата завързаха крака на гигантския си пленник с единия ѝ край, а другия обвиха около най-ниския клон на боабаба, който бе израсъл наблизко, величествен, дебелоствол хилядолетник с просторна като пещера хралупа в основата си. Разчитаха главно на упойката, която щяха да подновяват според нуждата. Веригата служеше само за допълнително осигуряване при непредвидени случаи. Правеха го ей така, по инструкция, без да подозират колко скоро тя щеше да се окаже решаваща за живота им.

Накрая доктор Бор пое микрофона на радиопредавателя. Свърза се с библиотичната станция. И нареди да изпратят автоплатформата, върху която с крана ѝ щяха да натоварят заспалия колос, за да го откарат на острова. А в същото време — да преградят двора на живеещия там тиранозавър на две, за да настанят пленника си в едната половина, отделно от брат му, който щеше да остане в другата.

Тъй ученият се надяваше да разполага за опитите си с два обекта, което позволява сравнение на резултатите — сравнение, тъй желано от всеки изследовател.

БЕЗОРЪЖНИЯТ ТЪРГОВЕЦ НА ОРЪЖИЯ

Франсоа Риго не можеше да стои бездеен. Затова, докато чакаше отговора на доктор Бор, който бе отишъл да лови другия динозавър, той реши да направи една малка разходка из степта. Да се поразсее, защото увещаването на учения му струваше много усилия. Още повече усилия изхаби, за да се реши на това, което съвсем не му допадаше — насилието. Ала залогът тоя път беше тъй примамлив, че заслужаваше подобен риск.

Милионерът натовари в колата си апарата за звукозапис и кинокамерата, седна зад волана. Сам. С някаква детска наслада отпрати Кнут Нилсен, който опита да влезе при него. Натисна педала за газ. Тук поне можеше да си позволи удоволствието да се поразходи без охрана. В града му бяха омръзнали тия телохранители, които го следваха като сенки.

Цял живот — с телохранители! Още от пеленаче, когато родителите му го пазеха да не го отвлечат за откуп. И после, и до днес. Сега повече се плашеше от политически терористи, които си въобразяваха, че ако убият един продавач на оръжия, ще предотвратят войната и ще спасят човечеството.

Колата излезе от двора на станцията и пое праз саваната. Не по асфалтираното шосе. Отначало — по някакъв разкривен, застлан с педя червен прах, коловоз, който пресичаше високата два човешки боя трева.

После, отклонил се и от него, запраши направо през степта. Отдалеч, с телеобектива, засне стадо слонове, успя за малко да хване в кадъра и един черен носорог, който тозчас побягна с тромавите си свински тръс. Зебрите и антилопите гну днес, кой знае защо, не го допускаха до себе си.

В далечината видя няколко по-тъмни петна, отделни храсти, които постепенно се сливаха един с друг в гъст шубрак. Това беше бушът, храстовата савана, по-интересна от скучната тревиста равнина,

по която тук-там само се издигаха китки от чадърести акации и единични тантурести баобаби.

Раздрусвана от неравностите на почвата, като заобикаляше високите термитници, наподобили ту гигантски гъби, ту миниатюрни готически катедрали, ту приказни замъци със спящи царкини и зли магьосници, колата навлезе сред храсталака. Осите ѝ бяха здрави, нямаше опасност от счупване.

Покрай него почнаха да се мяркат ту ниска колкото човешки ръст акация, ту подобен на нея тамаринд, ту издута в средата борасова палма, ту подобно на агава алое с дебели назъбени листа и китки жълти цветове, ту кактусовидни тлъстостъблени млечки, които бързо се сгъстяваха, сблъскваха се на групи, докато накрая се превърнаха в гъст, непроходим бодилак.

Тук-там над посивялата от сушата зеленина се подаваше гръб на слон или носорог, показваше се дългаторогата глава на антилопа кана или шия с малка глава на мрежеста жирафа с големи очи и дълги мигли, които ѝ придаваха меланхолен вид. Риго знаеше, тия не служат за украшение като изкуствените мигли на градските кокетки, а пазят очите от шиповете на акациите.

Пътя му пресякоха няколко зебри, после подскочи и се шмугна нанякъде дребна антилопа дик-дик. Птица секретар доизяждаше уловената преди малко змия. От време на време пробягваха някакви живи цветя — всъщност диадемите на венценосните жерави.

Срещна и орда павиани. И ги видя в ежедневието им. Едно малко в лудорията си случайно бутна водача — сивогривестия самец. И той му зашлеви звучна плесница. Тогава напред изскочи друг мъжкар. Водачът се надигна настръхнал. Но другият не се уплаши, а се втурна насреща му озъбен. Изглежда, не за пръв път вождът се бе справял с такова неподчинение. Той замахна светкавично и със страшна сила го прасна с юмрук по носа, след което го засипа с градушка от удари. Удари, за каквито би мечтал всеки боксов шампион.

Риго знаеше, че тия маймуни понякога нападат автомобилите, донейде като нахални просяци, донейде като грабители, затова натисна педала за газ.

Едва когато се отдалечи достатъчно, понамали хода. Не само от грижа за здравината на машината си. Повече — да се наслади на рядката гледка, да се наслади и на чудния концерт, който кънтеше

наоколо: ту птиче чуруликане, ту писукане на цикада, ту скрибуцане на щурец и безброй други звуци, от мелодични по-мелодични, чийто произход не можеше да установи.

На ръката му кацна някаква муха, едра като пчела. Той побърза да я чукне с пръст. Бяха му я показали вече — муха цеце, с особено кръстосани крила, като ножички. Дори да не го заразеше със сънна болест, стигаше му да го ужили. А жилото ѝ пробивало не само човешка кожа, ами и брезент. Казват, че се въдели по места, където има вода. Значи наблизо, отвъд бодливия сух храсталак, трябва да се намира я река, я езеро, я благо.

Тогава дочу птичата песен. Гласовита и звънлива. Кой ли пееше? Приличаше донейде на чучулига.

Колекционерската му страст се събуди. Не биваше да изпусне такъв глас, без да си го запише. Би съжалявал много за това. Напоследък все по-рядко му се удаваше да чуе подобно благозвучие, туй, дето го наричат психохигиенен шум.

И той спря колата, извади касетофона и се отправи нататък. Боеше се от едно — да не уплаши птичката и тя да замлъкне.

Оставаше му да премине само няколко крачки през високата слонова трева. Не можа. По стъблата ѝ, подобно на кускута, се бе увило някакво растение с бодливи плодчета. И щом докоснеше игличките им, те се впиваха в кожата му, жилеха хиляда пъти по-непоносимо от всяко насекомо. Сега му стана ясно защо слоновете се чувствуват най-спокойни в такива места.

Риго не издържа, върна се назад.

А песента не пресекваше, кънтеше, примамваше. Както сирените прелъстявали гребците на Одисей. Но Риго не си бе запушил като него ушите с восък.

Избиколи тревата, поемайки през шубраците. И само събирателският му нагон го тласкаше напред, принуждаваше го да се провира през трънака, където на всяка крачка се закачаше в железния шип на акация или друг бодливец, където го полазваша и нахапваша свирепи мравки, които сред тия шипове се пазеха от своите врагове.

Може би там, сред месестите листа на сикомората, се потулваше тоя несравним музикант.

Риго направи още няколко крачки. Беше успял да запише само въведението, а му се искаше да притежава записа на целия концерт.

Тогава с ужас забеляза трите лъвици, които бяха вперили в него златистите си ириси в напрегнато очакване, готови да защитят малките си. Под лъскавата им козина потрепваха опънатите стоманени мускули; лапите им, готови всеки миг да отхвърлят могъщите тела в светкавично нападение, пускаха и прибираха страшните си нокти. Муцуните им, въпреки присъщото им надменно изражение, не можеха да прикрият обзелата ги тревога.

Ала не нападаха. Само го гледаха, стори му се, дори с почуда как е дръзнал да проникне в леговището им.

Естествено, той нямаше никакво намерение да изкушава съдбата. Затова предпазливо заотстъпва надире, толкова бавно, та да не помислят, че бяга. Поне това знаеше, у всеки звяр се събужда инстинктът за преследване при вида на бягащата плячка.

Крачка след крачка. Полека-лека, неуловимо, като едва възпираше нагона си да захвърли донесената апаратура и да хукне презглава към колата.

Не го стори.

Тогава съвсем случайно зърна на пет метра от себе си, залегнал в шубрака, дебнещия лъв. Огромен мъжкар с гъста, почти черна грива.

Това беше прекалено!

Сърцето му биеше вече не в гърдите, а сякаш в гърлото. Краката напиреха, напираше към бягство цялото му тяло. Единствено волята му ги удържаше. За щастие имаше достатъчно воля. Не им се поддаде.

Чел бе, а и доктор Бор му го бе казал — свирепите и кръвожадни лъвове се срещат най-често в романите. Тоя звяр е интелигентен — ако не е ранен или заплашен, предпочита да отклонява конфликтите.

С нечовешки усилия милионерът продължи да се оттегля. А му се струваше, че разстоянието до колата му е колкото до луната.

Крачка след крачка.

А как се отстъпва привидно нехайно, когато в теб са се вторачили четири чифта лъвски зеници!

Някакъв автор споменава, че ако плеснеш с ръце, лъвът ще офейка. Стига да не е ранен. Това може и да е вярно, ала Риго не намери у себе си достатъчна дързост да го провери. Напротив, продължи оттеглянето си още по-тихо, та ако можеше да стане и невидим.

Тъкмо сега на пътя му се изпречиха най-много бодли. Раздърпаха дрехите му, раздраха кожата му, един дори проби подметката му. Но добре, че мина между пръстите, а не прониза ходилото.

Хеле, достигна колата, седна на мястото си, завъртя ключа. Стараеше се да произведе колкото може по-малко шум, да не ги дразни, защото от лекомислие бе тръгнал с открита кола.

И ужас! Моторът не запали. Опита повторно — същият резултат. Потрети.

Ами сега?

Явно акумулаторът не подаваше ток. Или се бе прекъснал някакъв проводник, или бе станало късо съединение, което го бе изтощило. Налагаше се да търси повредата.

Но как да излезе, като й трите лъвици го бяха последвали с малките си и бяха полегнали на десетина метра от него, сякаш без да го забелязват? А лъвчетата се боричкаха като котета, катереха се по гърбовете им, падаха, ставаха. До тях дойде, та се изтегна царствено и самецът. Поне наглед задряма и той.

Тъй прекарва лъвът деня — в пословичното „фар ниенте“. Но защо тъкмо до колата? Само от време на време размахваше опашка да прогони досадните конски мухи, които се бяха прилепили към хълбоците му.

Риго трябваше да прегледа мотора. И се претраши. Отвори вратичката, понечи да слезе. В същия миг лъвът се надигна, все едно, отхвърлен от пружина, изправи се, от устата му излезе нещо средно между изръмжаване и стон.

Човекът тозчас се върна на мястото си. Отпусна се, полегна и звярът, положи косматата си морда върху прострените напред лапи.

Ясно, не можеше да го издебне. Налагаше се, колкото и да му бе неприятно, да иска помощ. Вдигна слушалката на радиотелефона. Пълната тишина в нея го подсети, че и той бездействува. Нали се захранваше от същия акумулатор?

Оставаше му да разчита на собствените сили.

Тогава видя антилопите кана, които приближаваха самоуверено насам. Не забелязваха ли хищниците? Напротив, бяха ги забелязали. Затова бяха тъй дръзки. Присъствието на враговете им, след като са ги открили, не ги тревожи особено. Знаят, че могат да им избягат. Плашат

се, когато подушат миризмата им, а не ги виждат. Боят се от засада. Лъвът ловува обикновено така — като подъл тиранин.

Самецът не ги удостои с поглед. Явно преценил бе, че няма смисъл да се занимава с тях. Лъвът е властелин.

Времето минаваше и милионерът почна да губи търпение. Докога щяха да го държат в тая досадна обсада? Та той имаше работа, тъкмо сега му предстоеше да решава дела, които можеха да му донесат милиони печалба. Нима трябваше да стои така бездеен?

Може би го бяха обградили от любопитство. Твърдят, че лъвът бил много любопитен. Затова и влизал през оградите, та дори през огън — да разузнае какво става във владенията му. Сега никой не прави огради край лагера си в саваната както някога. И не поддържа огън. Царят на животните обикаля покрай палатките, души, разуचाва и ако са добре затворени, си отива.

Чак сега Риго си помисли за пушка. Ако я имаше, би могъл да пропъди зверовете. Но той не носеше нищо подобно. Не бе тръгнал на лов. Пък и поначало отричаше лова — това най-примитивно човешко развлечение, атавизъм, проява на най-дивите инстинкти.

Но в сегашното си положение се разколеба — а когато става дума за собствения ти живот? В законна самоотбрана?

Всъщност беше напълно излишно да прави избор — чисто и просто нямаше оръжие. Безоръжен, по-беззащитен от древните прахора, когато са слезли от дърветата и нагазили в саваната.

Ама наистина докога щяха да го дебнат така, сякаш си го пазеха в запас, като жива консерва. Та да си го поделят, когато поогладнеят.

Стори му се, че в черните зеници наред златните ириси прочете смъртната си присъда. Вторачените им зеници — все едно космични „черни дупки“.

Неволно, пред очите им, се замисли за смъртта. Някога му бе хрумвало, ей тъй, от нагон за оригиналничене, и го бе казал пред познати, когато бе станало дума за колапсарите, продължаващите да се свиват неутронни звезди, където пресованите неутрони преминават в хиперони, а веществото добива фантастична плътност с такава гравитация, че в тях безследно се проваля всяка материя и лъчение и откъдето не може да се отскубне нито една частица, нито един сигнал, нито един фотон дори, откъдето не достига до нас никаква информация — все едно, празно. Не е ли и смъртта такава „черна

дупка“, от която не идва никаква вест? Дали душата не се проваля там и продължава да съществува редом с живите в някакъв антисвят? Слушателите му тогава го бяха нарекли наивен мистик (той и наивност!), който като всички мистици търси да се залови за нещо пред страха си от смъртта.

А смяташе, че не се бои. Само дето не му се умираше преждевременно. Светът все още му предлагаше неописуемото си разнообразие. А тъкмо това е животът — само смъртта е еднообразна. И старостта преди нея.

Хищниците все не си отиваха. Едната лъвица доближи мъжкаря и отърка глава в гъстата му грива. Другите продължиха да си играят с малките.

Франсоа Риго нямаше друг изход, трябваше да стои кротко, да чака дано някому хрумне и дойде да го отървава.

Стоеше съвсем беззащитен пред прайда, който би могъл да разгони, ако носеше със себе си поне една от най-простите пушки, които продаваше.

Животът е безсрамна ирония — той, който търгуваше с толкова оръжия, че с тях можеха да бъдат изтребени не само всички лъвове, ами и всички животни на Земята, сега беше обречен да бездействува пред четири лъва.

И да чака съвсем безоръжен.

ЗАКЛИНАТЕЛЯТ НА КРОКОДИЛИТЕ

Патер Симон Чиганго заплува с най-голяма бързина срещу крокодила, който преследваше Камбомбе. Плуваше и премисляше как тоя път да се справи с него. Племето му от памтивека воюваше с тия противни влечуги: биеше ги с копия, ловеше ги с въдици от кръстосани заострени колове, стреляше ги с пушки.

Сега нямаше нищо — само две голи ръце.

Всъщност съвсем не нищо — имаше знанията на заклинателя и опита му.

Затова не се боеше, вторачил и той поглед в двете студени зеленикави очи, които, едва подадени над водата, следваха ужасения плувец. Камбомбе вече бе разбрал каква опасност го заплашва.

Чиганго съобразяваше бързо. Би могъл да му натисне очите с палци. И да натиска, да натиска, докато оня се откаже от плячката си. Но после? Камбомбе може да се отърве, но как тогава ще се спасява самият спасител?

Разстоянието между зъбатата морда и краката на плувеца намаляваше.

Ето, страшните челюсти се разтвориха, разчекнаха се, готови да щракнат като смъртоносен капан. И така разтворени, продължиха да порят водата, да докопат бясно пляскащите нозе на човека.

В тоя миг доплува Чиганго. И като че ли не той реши какво да стори, като че ли го реши друг, сякаш му го внуши някой грижовен прадядо, все такъв ловец на крокодили.

Никога досега не бе правил това. Подсказа му го подсъзнанието, някаква унаследена памет, запечатана следа от станала може би преди векове битка.

Заклинателят на крокодили протегна напред ръце и дори без да си дава сметка какво върши, хлопна една към друга двете зинали челюсти. Очакващи само тоя сигнал от мозъка, изпълнили го малко по-рано, преди да са достигнали плячката, те се затвориха с трясък.

Хищникът прецени бързо, че е станала грешка, и опита да отвори уста, ала твърде късно. Врагът вече бе обгърнал муцуната му с ръце и не пускаше. Обезвредил я бе напълно.

Мисълта на човека работеше трескаво — с какво да ги върже? С какво?

И се сети — с връвта, която препасваше расото му.

Разбира се.

И докато държеше с една ръка обезвредената морда, с другата измъкна шнура и тозчас я омота. Дори успя да го върже на възел.

После отскочи встрани. Вече нямаше опасност хищникът да го догони.

Скоро четиримата се събраха на брега, почти невредими.

На двадесетина крачки от тях се мятеше сред гейзери от водни пръски и се въргеляше като пумпал побеснялото от безсилието си чудовище, вече осъдено на гладна смърт, ако междувременно не успееше да изхлузи от главата си не особено здравата примка.

От благодарност Чиганго по-напред плю върху амулета си, после чак се сети да се прекръсти. И се кръсти толкова усърдно, че му стана неудобно пред другарите му, които все не можеха да се начудят този ли мокър поп беше храбрецът, победителят на крокодила.

Наоколо се ширеха пространни обраствания, все едно водни гори, от висок няколко човешки боя папирус, а каналите между тях бяха застлани с килим от водни лилии с пурпурни венчелистчета. Другите крокодили се бяха изпокрили на дъното, гмурнали се бяха и хипопотамите. Единствен неудачникът с вързаната уста продължаваше да се премята във водата, над която прелитаха подплашени корморани и ибиси, марабута и сиви чапли, патици и исполински зимородки. От клоните крякаха папагали и маймуни.

Едва сега Чиганго забеляза раната си, получена в борбата. От зъб или от нокът. Повърхностна наистина, но с обилно кръвотечение. Той побърза да я посипе със спорите на узряла пърхутка, после налови няколко мравки, от ония черните, големите, чиито ухапвания най-болят. И доближи главата на едната от тях до порязаната кожа. Челюстите ѝ в миг се вкопчаха, затегнаха среза. Така нареди по раната десет мравки, после откъсна телата, а остави само главите им, все едно шевове при хирургическа операция.

Знаеше добре какво прави. Той беше заклинател и знахар — помагаше на хората, не като злите магьосници, които с черната си магия само пакостят. Изучил бе при каква болест какъв лек се полага. Против обикновена треска — самакитка, против малария — хапчета от паяжината на един паяк. Вместо да вади зъб, го посипва с прах от билки и зъбът сам пада. Паралич се лекува, като болният бъде оставен до блатото, та да се зарази от малария, която пък оправя паралича. При виене на свят или, както казват градските лекари, при високо кръвно налягане, се дава отвара от лианата, наречена от белите рауволфия. Против ревматизъм най-помагат пчелните ужилвания. Освен това знаеше да прави и ваксина, както казват лекарите, против змийска отрова, като драска многократно със змийски зъби по кожата между палеца и показалеца на ръката. И още много, много други лекарства, не по-лоши от ония, дето се продават в градските аптеки.

Мокрите крушенци поеха напред обезверени. Водата бе отнесла сала им, който лежеше заседнал в тинята на отсрещния бряг, докдето никой не би дръзнал да доплува само при мисълта какви опасности се спотайваха на дъното.

А то какъв бряг! Хаос от дървета и лиани, от папрати, коприва и бодливи храсти, който не можеха да прекосят.

Тръгнаха по засъхващата кал на границата между гората и реката. Тук-там се издигаха величествени акации и причудливи на вид палми дум, грамадни тамаринди и диви смокини, заприличали на приказни великани, загърнати в разкошни мантии от лакирани листа, които просветваха като пришити зелени бисери.

Водата течеше бавно, унило, разляла се из плитчината в сложна мрежа от ръкави, които отделяха от сушата множество островчета, малки и големи, обрасли с тополи и висока тръстика.

Спряха да си направят някакви оръжия. Надзирателите бяха изтървали пушките при обръщането на сала, ала ножовете им стояха на поясите. С тях издялкаха няколко кола, подостриха ги и ги превърнаха в нещо като копия — такива, каквито са ползували прадедите им преди векове, преди да се научат да правят остриетата от кремък, от бронз и желязо. И така, с повече самоувереност, продължиха нататък.

Скоро достигнаха проход в бодилака, утъпкан от хипопотами. И така, през гъсти зелени сплитания и оголени пространства между

дънерите на горските исполини най-сетне се добраха до крайнината, където джунглата неусетно прелива в храсталака. Но и сега пътуването им не стана по-леко, напротив, затрудни се. Трънливите шубраци, които препречваха пътя им, не бяха по-проходими.

Местни хора, свикнали с прищевките на природата, и четиримата успяваха да се проврат и през най-мъчните препятствия, успяваха и да намерят вярната посока.

Вече излизаха от гъсталака, когато дочуха човешки вик:

— Ехей, насам!

Свърнаха нататък. Не само да помогнат, ами и те да получат помощ. И видяха Франсоа Риго, изправен върху седалката с размахани ръце.

Още отдалеч той ги предупреди:

— Има лъвов! Внимавайте!

Новодошлите се заозъртаха. Ала въпреки че не забелязаха нищо подозрително, понеже знаеха колко майсторски може да се спотайва царят на зверовете, продължиха да се взират настрани, като в същото време бързаха секунда по-скоро да се озоват в колата. Беше им добре известно, че за лъва човек в автомобил и човек извън него са съвсем различни неща.

Риго заразправя:

— Един лъв и три лъвици! Тук бяха. Изглежда, са си отишли малко преди да дойдете. Чудно!

— Няма нищо чудно — отвърна патер Симон. — Всеки звяр гледа да бъде по-далеч от човека. Отде да знаят, че нямаме пушки?

Камбомбе запита:

— А вие? Какво правите тук?

— Угасна моторът — отвърна милионерът. — Нещо в запалването. Навярно акумулаторът...

Шофьорът се оказа сносен механик. Той вдигна капака, почовърка малко там и тържествено заяви:

— Готово!

Това „готово“ означаваше, че е оправил късото съединение. Но акумулаторът си оставаше празен. Наложиха се да побутат доста колата. И добре, че наблизиха почваше нанадолнището, което улесни бутането, докато моторът запали.

Тогава всички наскочаха вътре, Риго натисна педала за газ и пое по най-краткия път към биологичната станция.

ХРАЛУПАТА НА БАОБАБА

Доктор Патрик Бор очакваше напразно нужната му автоплатформа, напразно подготвяше в мисълта си плана за товаренето на приспания великан.

И когато изгуби търпение, отново хвана микрофона. Ала той пък никой не се отзова на повикването му. Слушалките бяха заглъхнали в тягостно мълчание. Дали имаше повреда в радиовръзката, или пък — той опита да пропъди това подозрение от главата си, — или пък хората на госта му, почувствуваха се хазяи в негово отсъствие и в отсъствието на заместника му, си бяха позволили да завземат станцията, за да го оставят сам, безпомощен, когато бе успял да обезвреди беснеещото чудовище?

Но защо — щом като тъкмо той им беше нужен?

Дали се налагаше да отпрати обратно самолета с пилота, та да изясни положението и ако може, да помогне? Или да чака?

Ученият прегледа пушката си. Имаше още няколко патрона, достатъчни да държат в сън тиранозавъра до вечерта. А след това? Той пристъпи няколко крачки. Време беше да провери дали упойката още действа. Да види клепачите на исполина.

Може би не прояви нужното благоразумие. А в живота всяко неблагоразумие се заплаща. Скъпо.

Не разбра какво стана. Усети само как нещо жилаво като маркуч и тежко като кулокран го шибна по гърба. Той залитна напред, зари лице в праха.

Когато в следната секунда се изправи, доктор Бор видя, че чудовището, което може би се бе преструвало досега на мъртво, се надигаше, след като го бе пернало леко с опашка. Наистина с огъващи се нозе, тромаво, със залитане, но се събуждаше.

На всяка цена трябваше да му направи нова приспивателна инжекция. Трябваше! Но къде ли остана пушката? Допреди малко стоеше в ръцете му. А сега?

Зърна само приклада ѝ под тежката лапа на влечугото. Дори да не бе счупена, засега беше недосегаема. Ученият не разполагаше с никаква защита срещу настъпващия ужасен хищник.

Оставаше едно — хеликоптерът!

За беда тиранозавърът сякаш нарочно бе преградил пътя им за бягство тъкмо нататък. За да стигнат до машината си, хората трябваше да се проврат между краката му. Или да го заобиколят, за което време той щеше преспокойно да ги настигне.

И докато те се суетяха накъде да поемат, исполинът тръгна срещу тях. Една крачка четири метра, втора крачка още четири метра. Синджирът, вързан за лапата му, продрънкваше заплашително. А отгоре, от височина пет метра, ги следяха две огромни очи, безизразни като гледжосани чинии и в същото време просмукали с нечовешка, съвсем неправдоподобна злоба. Дишаше тежко, с полуотворена уста.

Пилотът, по-млад и по-пъргав, не устоя срещу този ужас, а хукна презглава към апарата си, издебнал чудовището, докато то следеше учения и помощника му. Ето, изглежда, щеше да го надхитри, щеше да се измъкне.

Уви! Не успя. Кой знае как го зърнал с крайчеца на окото, динозавърът дори не се обърна, само замахна с опашка. И той подобно на крокодила — опашката му служи като не по-малко опасно оръжие. Докачи го с връхчето ѝ, но какво връхче — по-дебело от стар питон. Повали го на земята.

Добре, че не се обърна да го довърши. Вниманието му бе устремено към другите, тия, правите, които можеха да избягат. Тъй нещастникът успя да пропълзи назад — нямаше друга възможност. Едва свари да се предварди от опънатата верига, която продрънна на педя от главата му.

Това може би не бе най-умното решение. Но в смута Патрик Бор не можа да измисли друго.

— Бягай! — извика той. — В хралупата на баобаба!

Грабна през кръста летеца и хукна нататък.

Между впитите в земята като чудовищни вени коренаци зееше отворът ѝ. Достатъчно широк да влязат хората, твърде тесен за огромното страшилище. Тримата се намъкнаха вътре и се притиснаха към отсрещната стена, по-далеч от напирещата да се провре подир тях

ужасяваща глава. И понеже това не ѝ се удаде, огромните ѝ зъби застъргаха пролуката, дано я разширят.

Дали щяха да постигнат това?

Хората опитаха да се покатерят по вътрешната стена на хралупата, покрита с наядена от червеи, прогнила дървесина. Не успяха. Всеки път, когато понечеха да опрат крак в някоя издатина, тя се превръщаше мигом в прах.

Наоколо лазеха, подплашени от присъствието им, безброй гигантски стоножки и паякоскорпиони, ужасни на вид, все едно смакани от валяк огромни паяци, тънки като хартия и за щастие съвсем безобидни.

Пробяга истински паяк, с тяло колкото кокоше яйце. Този вид обикновено напада, скача повече от метър, хапе. И то твърде болезнено. Ала той имаше само едно желание — да се шмугне час по-скоро в някоя пукнатина.

С привикването към полумрака уплашените самозатворници почнаха да различават и други твари край себе си. Високо над главите им висяха окачени множество прилепи, от тия, дето опрашват цветовете на баобабите, а наоколо се бяха вцепенили, всеки, където бил заварен, хамелеони, сцинкове, гекони. Едра агама поклащаше червената си глава — все едно тюрбан.

Внезапно между краката на хората профуча дълго тънко тяло, про-фуча като зелена стрела.

— Мамба! — извика пилотът, докато още оправяше натъртеното си тяло.

Тя е най-бързата отровна змия, но за щастие той път нямаше никаква охота да напада, ами пропълзя и се изгуби нейде из тревата.

А чудовището не се укротяваше. Блъскаше муцуната си в отвора, гризеше го със зъби, напъваше се да промуши вътре свободната си от веригата лапа.

Доктор Бор сега разчиташе на едно — да ги забрави, ако стоят съвсем неподвижни. Условният рефлекс на гущерите трае само няколко минути, което издава слаба памет, и угасва. Стига нещо друго да отвлече вниманието им.

Догодката му се оказа вярна. Тиранозавърът мерна препускащото из саваната стадо антилопи. И се втурна нататък. Но синджирът не му позволи, спъна крака му и той се отърколи на земята. Не беше право да

се каже „отърколи се“, напротив, сгромоляса се с грохот. Скочи веднага, направи още няколко опита да се освободи, но все безуспешни.

И се отказа. Той се върна назад, надникна в хралупата, видя треперещите хора и отново загриза.

Ако не беше веригата, ако не беше толкова здрава, хищникът да се бе запилял отдавна из полето. Да бе забравил, да бе зарязал сврените в дървената си тъмница хора. Но тя беше яка, държеше, не пускаше, след всеки негов опит да побегне го връщаше обратно, връщаше го все към хралупата.

Не се ли скъсаше — а засега нямаше надежда за това, нарочно за такава цел беше правена, — щеше да го държи, докато умре от глад. А влечугите изтрайват дълго без храна. Повече от хората. В действителност нямаше опасност от гладна смърт. Все някоя спасителна експедиция щеше да открие пленниците му. Но тогава можеше да бъде убит динозавърът, а Патрик Бор не желаше това.

Най-тревожно изглеждаше другото — че събитията се забавяха, а пък Алиса разчиташе на помощ единствено от баща си. От никой друг.

Минаваха минути, минаваха часове, а спасение не се виждаше. Доктор Бор не можеше да откъсне очи от тая неправдоподобна гледка — нагризания отвор и затулилата го исполинска глава с лъснали безизразни очи. Едно допотопно безмозъчно страшилище, върнало се отпреди милиони години, сякаш оживяло от страниците на палеонтологичен справочник. И сякаш не то бе попаднало извън времето си, а самият доктор Патрик Бор се бе върнал назад, в някаква фантастична машина със свръхсветлинна скорост се бе озовал в оная далечна епоха, когато още е нямало хора, нямало е и маймуни, когато бозайниците са били дребни зверчета колкото плъхове. Та как ли биха могли да израснат повече сред гъмжилото от влечуги-колоси, които са властвували над цялата Земя?

Сякаш не се криеше в хралупата на баобаб, сред сухата савана, а се бе заврял между корените на хилядолетен блатен кипарис, в основата си по-дебел от баобаба и бързо стесняващ се към върха, обрасъл с безформена зеленина. Край него блестеше на слънцето плитко блато, позеленяло от водорасли, а наоколо растяха саговници с къси стебла и пищно зелени листа като исполински пера; полюшваха се стилити, гигантските роднини на плауна; всевъзможни папрати-

джуджета и папрати-дървета. На отсрещния бряг, същинска стена от изумруд, се открояваха бенетити, подобни на палми, а зад тях — араукарии, иглолистни дървета с обърнати нагоре клони като чадъри и с шишарки колкото човешки глави. Помежду им се надигаха секвои и магнолии, кедри и евкалипти, лалета-дървета и гинкго, което въртеше листата си като слънчоглед.

В действителност не растителността го смущаваше. Това си беше една истинска екваториална гора.

Внушаваха ужас животните, които населяваха това бласто и тая джунгла. Из водата газеше бавно тромав великан. Само нозете му бяха повече от два човешки ръста. Дългата му шия завършваше с малка главичка в постоянно движение с единствена грижа — яденето. Все едно огромна боа, промушена през гигантски слон. Макар и полупотопен във водата, доктор Бор го позна — бронтозавър. Мозъкът в главата му е колкото орех. Затова има и втори — разширение на гръбначния мозък при холката, а третият, най-големият, е в кръста, да управлява тая свръхтежка машина.

Тиранозавърът го видя. Втурна се към него да го настигне, преди да е навлязъл в дълбокото, където щеше да бъде в безопасност. Ала веригата му го спъна, задържа го. Все поради същата причина не успя да нападне и другия великан, който, полупотопен, го разглеждаше тъпо с малките си очи. Това навярно беше диплодок — „двумозъчен“. Всъщност повечето от тогавашните влечуги са имали малки главни мозъци, огромните им тела били ръководени от удебелявания на гръбначния мозък. Не им е било необходимо много-много да му мислят, стигала им е силата.

Тогава е била ерата на грубата сила за разлика от сегашната ера, когато властвува другата сила, изтънчена и прикрита — хитростта. А за нея е нужен главен мозък. С хитрост ловува и пантерата, и лъвът, и вълкът, с хитрост се налага и човекът. Това е процесът на цефализация — една непрекъсната тенденция в еволюцията.

Какво ли качество ще господствува някога, в бъдеще, след много милиони години, когато хомо сапиенс ще бъде вече палеонтологична находка; когато тогавашните истински разумни същества, може би само мозъчно вещество, няма да се нуждаят нито от сила, нито от хитрост?

Видял наблизо бронтозавъра, диплодокът се придвижи непохватно към него. И го заблъска с набитото си туловище. Заблъска го с такова настървение, каквото никой не би подозирал, че се крие у него. Нямаше друго оръжие. Само го изтласка, избута го към плитчината, където нямаше достатъчно паша и където можеше да стане жертва на бродещите хищници.

В средата на водоема пък се бе намъкнал брахиозавър, най-голямото животно, обитавало някога Земята. Сега се подаваше само главата му над повърхността, но по разредената растителност можеше да се определи с известна приблизителност, че на височина достига четириетажна сграда, а цялата му дължина превишава тридесет метра.

Всъщност оказа се, че това не е блато, а морска лагуна, крайнина на мезозойското море, гъмжащо като сушата с допотопни страшилища. Ето, едно от тях, подобно на крокодил с големина на кит, се втурна срещу брахиозавъра и откъсна с един замах на триметровите си челюсти главата му. Навярно беше плиозавър, най-страшният тогавашен воден хищник.

Не по-малко опасни изглеждаха и другите морски обитатели: делфиноподобните ихтиозаври, дългошиестите плезиозаври, многоръките амонити с черупки колкото малки къщи, гигантските акули. Всичко плуваше, търсеше, убиваше кой когото може — всеки против всеки, с настървение, каквото трудно можем да си представим днес.

А защо ли тогавашните същества са били многократно по-големи от съвременните? Дали защото повечето от тях са водели воден живот както днешните китове? Или пък земната гравитация е била по-слаба, както настояват някои хипотези? И е нараствала с падащите метеорити и космичен прах?

Защо бяха тъй огромни и сухоземните животни? Хищникът няма защо да бъде толкова едър, стигат му бързината и силата. А тиранозавърът и подобните нему са петдесет, сто пъти по-тежки от съвременните месоядци. Защо? Ясно защо — защото пляката им е била също тъй едра. И ето въпросът се измества. Не „защо“, а „как“? Как са могли с тая си маса да гонят жертвите, да ги залавят? Или самите жертви са били невероятно бавни, или пък преследвачите въпреки големината си са били отлични бегачи?

Доктор Бор предполагаше, че е намерил отговора на тоя въпрос. И неговият пленник там, на острова, и този, който затулваше изхода на хралупата му сега, бяха ненадминати спринтьори. Това значи, че не само Земята е била по-малка, това значи, че и техните мускули са имали отлични качества. И ставите, и сухожилията, и конструкцията им. По-голямата част от енергията при бозайниците се разходва за поддържане дейността на главния мозък. При тия немислещи исполини такова „разходно перо“ почти липсва. Техните глави всъщност са само челюсти и зъби, получената от храната им енергия отива главно в мускулите.

В лагуната нагази хадрозавър, по външност като тиранозавъра, само че с муцуна като патешки клюн и сплесната опашка, а на предните лапи — с плавателна ципа. Случайно обърнал поглед насам, той видя заклетия си враг — тиранозавъра, и с плясък се хвърли в дълбоката вода, заплува с опашка и лапи. На сушата тиранозавърът е по-бърз, ала във водата не можеше да се мери с такава жертва.

Между дърветата на отсрещния бряг се подаде друг двуног великан, който примъкваше с език горните им вейки подобно на жирафа. На предните му палци стърчаха остри нокти, все едно костни ками. Те бяха единственото му оръжие за отбрана.

Край него премина със заплашително съскане друго безобразно чудовище, на което не можеше да се различи къде е главата и къде опашката, тъй като истинската му глава беше толкова малка, че едва се забелязваше, а двата чифта рога, предназначени за самоотбрана, бяха поставени на опашката му. За да се пази от главния си враг — тиранозавъра, и по гърба му стърчаха два реда костени плочи, които му придаваха вид на зъберите върху крепостна кула.

Игуанодонът не можа да се овладее. Той беше тревопасно животно, ала стръвта му за убийство не бе по-слаба. И биволът, и слонът, и носорогът не ядат месо, но често убиват.

Игуанодонът връхлетя върху стегозавъра, заудря го с палците ками. Но нали те бяха приспособени за бой с висок противник като тиранозавъра, не му се удаде да се справи бързо с жертвата си. Стегозавърът замахна с опашка и впи в хълбока му четирите си рога. Битката се разгоря — единият ръгаше с палци, другият — с роговете. И така, без да прекъсват сражението, изчезнаха в гората.

Подаде се анкилозавър, нещо като съвременен броненосец, но с гигантски размери, с костни плочи и шипове по гърба и с боздуган на опашката. Но додето се озърне, отгоре му се стовари трицератопс. Намушка го с трите рога на главата си. Анкилозавърът все пак свари да го прасне с боздугана си по главата, да го ослепи. И да го принуди, така ослепен, да продължи борбата, без да вижда къде попадат ударите на врага му, наистина вече умиращ, но все още с достатъчно сили дори в агонията да отмъсти за смъртта си.

Отгоре им пък прелитаха орляци птерозаври, размахали криле като прилепи. Чакаха да свърши боят, та да се нахвърлят като лешояди върху останките на победения. Изпърхваха несръчно да се подема нагоре, след което продължаваха да кръжат над полесражението като живи планери. И всеки гледаше да прогони съперниците си, да се блъсне в тях така, че да осакати крилето им или да ги свали на земята, където ги чакаха земните хищници. Ето, долетяха и два птеранодона, най-съвършените летци, браздили някога небесните простори. Разперили огромни ципести крила, все едно опънат на дългите им пръсти пергамент, без да ги махат, те се рееха из въздуха, както надали съвременен планер би могъл, като използваха и най-слабия полъх на вятъра. Щом се зърнаха, а не можеха да се пропуснат с тия всевиждащи очи, те се устремиха стръвно един срещу друг, зачаткаха беззъбите си човки. Първият сблъсък се оказа неуспешен. Затова налетяха отново...

Не само във въздуха. И в хралупата. Там като че ли не висяха с главите надолу съвременни плодоядни прилепи, а някогашни птеродактили и безопашати рамфоринхуси, омотали се с надиплените си крила, грозни и уродливи.

Какъв жесток свят! — помисли си доктор Бор. Той, който познаваше добре законите на джунглата, беше потресен при вида на първобитната злоба, която властвуваше край него, която насочваше всяко живо същество срещу всяко друго, безразлично дали е враг или случаен безвреден съсед.

И като че ли едва сега започна да проумява в тоя си полусън-полувидение законите на онази далечна ера...

Дали щеше да се спаси от унизителния си плен — той, разумният съвременен човек, сега беззащитен пленник на един безмозъчен звяр?

Обидно, нали?

ХОРМОНЪТ

Още щом самолетът кацна на малкото летище до биологичната станция, пилотът и помощникът на Гомеш откараха двамата си пленници при телохранителя на Франсоа Риго. Него познаваха, него смятаха за „шеф“.

И той по нареждане на милионера заповяда да махнат белезниците на Алиса Бор, а похитителя ѝ да затворят до втора заповед в клетката, където ветеринарният лекар държеше болните животни, докато ги излекува и след това пусне на свобода в саваната.

Тъй персоналът на станцията остана с впечатлението, добре насочено, че важният гост е освободил дъщерята на директора им. А това можеше да означава само едно — че е техен приятел и следва да го подпомагат.

Алиса спря първия срещнат лаборант.

— Къде е баща ми? — запита тя, разтревожена, че той не бе дошъл да я посрещне.

Запитаният отвърна:

— Чух, че е в опасност. Повече подробности можете да получите от господин Риго.

И тя се отправи към неговия апартамент, раздвоена, със смесени чувства — от една страна, неспособна да се освободи от женската си интуиция, че в дъното на много от бедите им напоследък стои именно той, от това странно съвпадение, и от друга — с надеждата, че от него ще научи нещо повече за баща си. И главно, че ще получи съвет и помощ.

От отворения прозорец се носеше виртуозното Перпетуум-мобиле на Паганини. Алиса безсъмнено не можеше да допусне, че в такива напрегнати, рисковани минути той разтоварваше нервното си напрежение с музика.

И въпреки неудобството, че го смуцава, тя почука.

Цигулката не спря на часа, довърши започнатата музикална фраза. Чак тогава се чу:

— Заповядайте!

И тя влезе, посрещната от приветливата усмивка на бащиния си гост — приветлива, доброжелателна и в същото време трогателно загрижена.

— Заповядайте, мис Бор! — повтори той. — Тъкмо за вас си мислех сега.

Улисана в своята тревога, тя не забеляза намека му.

— Къде е баща ми, мосю Риго? Казаха, че вие последен сте разговаряли с него.

— Да! — поклати той съчувствено глава. — Клетият доктор Бор!

— Какво е станало? Кажете!

Милионерът протакаше отговора си. Целта му беше тъкмо тази — да изопне докрай нервите на жертвата си. Под външното си благоразположение криеше похвата на котката, която се забавлява с уловената мишка.

— Моля ви, кажете! — почти извика Алиса. — Защо мълчите?

С дълбока въздишка той отвърна:

— Доктор Бор се намира в голяма опасност, в смъртна опасност. Всяка секунда е решаваща за живота му.

Девојката не можеше да се владее повече:

— Какво се е случило всъщност? И защо не му помогнете?

Франсоа Риго не бързаше. Пълното му тяло, закръгленото му лице, леко подпухналите му кротки очи, вялите му отпуснати движения издаваха, че не бърза.

— Мис Бор — рече той. — Седнете! Да си побъбрем!

Тя се сопна, не можеше да се владее, забравила добрите обноски:

— Защо ще сядам? Кажете какво знаете!

— Седнете де! — той я хвана нежно за ръката и я притегли към креслото. И девојката неволно почувствува под тоя деликатен жест стоманената сила на мускулите му.

Подчини се.

— Сега да си поприказваме като разумни хора! — рече Риго, отпуснат в съседното кресло.

— Да си поприказваме, но по-кратко!

Все тъй отпуснат, той продължи:

— Доктор Патрик Бор отлетя да улови появилия се друг тиранозавър, но по някаква причина не е успял. Аз пратих самолет. И

току-що получих известието, че баща ви е обсаден от чудовището в някаква хралупа. Напълно беззащитен.

Алиса промълви:

— Той познава отлично поведението му. Ако стои неподвижно, гущерът ще го зареже. Рефлексите му са краткотрайни.

— Да, но чудовището няма възможност да го зареже. Защото е вързано с верига за дървото. Лошото е, че никой друг освен мен не знае какво е станало и къде. Никой друг не може да му помогне.

— Ще му помогнете вие! — почти извика девойката. — И като гост, и като човек сте длъжен!

Той се усмихна още по-благородно:

— „Помагай на ближния!“ Колко красиво! И аз, вярвайте ми, ще ви услужа. Нима се съмнявате в желанието ми? Но в светите книги е казано и друго: „С каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери“.

— Какво искате да кажете?

Той намигна фамилиарно:

— Че и вие ще ми помогнете!

— Как? Кажете!

Риго разпери ръце:

— Допускам, че знаете къде е скрито шишенцето с хормона. „Т-норадреналин“, нали такова беше името му? Услуга за услуга. Аз ще спася баща ви, който впрочем е обречен, не забравяйте това, вие ще ми предадете хормона.

— Но това е изнудване! — пошепна тя, зачервена от гняв. Знаеше отлично защо баща ѝ пазеше тъй педантично тия няколко капки скъпоценна течност.

— Не, мис! По-добре да избягваме грубите изрази! Това е чисто и просто нормален договор. Никой не дава, без да получава. И не забравяйте, мога да го взема ей така, съвсем безплатно. А спасението на баща ви струва повече от кое да е шишенце, нали? Но като почтен човек повтарям условието си. Срещу него той ще получи цена, каквато сам определи: в брой, в процент или като съдружник. По-редовна сделка от тая не мога да си представя. Но във всички случаи хормона трябва да го притежавам аз, никой друг. Разбрахме ли се?

Очите му само за миг бяха приели стоманена студенина.

Алиса се надигна:

— Татко не би ми простил!

И тръгна към вратата.

Риго не стана да я спре. Само я догони с кроткия си глас:

— Размислете! Но, предупреждавам ви, колкото повече мислите, толкова по-малки стават изгледите за спасението му. При това, доколкото ми е известно, той не е здрав... Инфаркт и прочие... Такова вълнение...

Нямаше нужда да го подчертава. Тя го мислеше от самото начало, през целия им разговор.

В това време телефонът иззвъня. Риго вдигна слушалката:

— Слушам... Добре... Благодаря...

И я положи обратно.

— Докладват ми, че тиранозавърът се е заел да разшири със зъби хралупата. А ако това му се удаде...

Алиса не можа да устои повече. Споделяще загрижеността на баща си относно бъдещата употреба на хормона. И щеше да мълчи, ако това засягаше само нея. Но то засягаше него. А когато ставаше въпрос за неговия живот, нейната решителност се стопяваше. И друг би могъл да получи Т-норадреналин, но друг не можеше да замени баща ѝ, ако го загубеше.

Съзнаваше, че постъпва безволево, егоистично, нечестно. Въпреки това... С пламнали от срам бузи тя се обърна и каза:

— Приемам!

Франсоа Риго се отправи с едри крачки към нея, усмихнат, доволен. Винаги предпочиташе споразумението пред насилието.

— Къде? — запита той кратко.

С дълбока въздишка, смазана от унижението, от предателството към съвестта си, както го чувствуваше, тя посочи с поглед зазидания в стената сейф.

— В криостата!

— А ключът?

— У баща ми. Ако искате да отворите, трябва да спасите по-напред него.

Допусна за миг, че е получила известно предимство в тая нечестна игра.

Милионерът се поклони галантно:

— Няма нужда, мис!

И посегна да я хване под ръка:

— Сега ние сме излишни тук.

Тя дръпна ръката си, но излезе. Знаеше, че няма смисъл да се противи.

Риго нареди нещо на телохранителя си, който отиде при Антонио Гомеш и го изведе от клетката. После, опрял през джоба си пистолета в ребрата му, го откара при сейфа.

— Отваряй!

С надежда, че така може да посмекчи вината си, Антонио подметна:

— Детска залъгалка!

И се залови за работа.

Скоро ключалката щракна. Щом вратичката на хладилната камера се отвори, Кнут Нилсен отведе обратно касоразбивача в клетката му, а в стаята влезе Франсоа Риго.

Нямаше защо да вика на помощ Алиса Бор. Вътре имаше само едно шишенце, и то с надпис „Т-норадреналин“. Въобще не оставаше място за съмнение.

Сега вече, за пълна сигурност, му се налагаше да провери действието му.

Той всмукна в инжекционния апарат няколко милиграма от хормона, а останалото количество с шишето върна в криостата.

После, облечен с бяла престилка като лекар, се запъти към арестанта. Предпазливостта никога не беше излишна. Антонио Гомеш не го познаваше и не биваше да допусне кой е той и каква е ролята му. Нека го смята обикновен лекар, изпълняващ и той чужди заповеди.

Приближи до решетката, пред която бе застанал на пост телохранителят му. И рече:

— Моля, запретнете ръкава! И ми подайте ръката си!

Гомеш все се надяваше на снизходителност. Затова послушно изпълни нареждането.

Франсоа Риго допря инжекционния пистолет до кожата му, натисна спусъка. Съдържащата се под налягане капчица хормон премина през кожата, просмука се в тъканите и кръвоносните съдове под нея.

Нищо! Никакъв ефект!

Милионерът не бързаше. Имаше още време. Оставил пазача пред клетката, той се прибра в апартамента си. И скоро от прозореца

прозвуча прекъснатият цигулков концерт.

Наистина като че ли нищо не ставаше. Антонио Гомеш продължи да седи на земята, подпрял с длани главата си. На вид напълно отчаян.

Ако пазачът беше по-наблюдателен, ако се вглеждаше по-често в очите му, вместо да проследява как се разсейва димът от цигарата, навярно щеше да забележи променения им израз, присвиването на зениците, злобните огънчета, които се разгоряха вътре.

Всеки е виновен за участието си. Той — също. Прекалено самоуверен се оказа.

Затворникът промърмори:

— Добре де, запряхте ме като звяр! Ами вода поне не ми ли се полага?

Пазачът го сръза:

— Я кротувай! Че...

— Жаден стои ли се? — натърти Гомеш. — При тая жар... Дай поне една глътка да раз квася устни!

Ей това е милостливостта. Кнут Нилсен беше суров човек, такъв му беше занаятът. Но какво му стана сега, какво се размекна?

Донесе му една пълна чаша. И я подаде през решетката.

Пъргав като звяр, Гомеш се метна и хвана ръката му. Хвана я с такава сила, каквато никой не би очаквал в обикновен човек. Навярно от хормона. Придърпа я навътре, докара тялото на Кнут до железните пръчки, протегна другата си ръка и докопа врата му. Натисна със същата свръхестествена сила.

И не пусна, докато удушеният телохранител престана да се съпротивлява, докато омекна като дрипа в ръцете му. Тогава, придържайки го с една ръка, с другата извади ключа от джоба му, постави го в ключалката. Прещрака.

Вратата се отвори.

С ликуващ рев, все едно, див звяр, Гомеш изхвърча навън и грабна автомата на мъртвеца. Озърна се с освирепели като на кобра очи.

В това време Франсоа Риго реши да наминае покрай арестанта, да провери за всеки случай действието на хормона. Наистина не очакваше тъй бърз резултат, но все пак му се щеше да го проследи от самото начало.

Той излезе от къщата самодоволен, уверен в себе си.

И се стъписа.

На земята лежеше мъртвият телохранител, а до него, разкراчен, с насочен автомат — предишният затворник, опитният „екземпляр“.

Додето милионерът съобрази какво става и какво да предприеме, Антонио Гомеш го видя. Не знаеше, че това е истинският му враг, той, който толкова дълго го бе държал в робство, въобще надали бе останало място за размисъл в главата му, изпълнена единствено от невероятна омраза към всичко живо, някаква неправдоподобна стръв за убийство.

Не Антонио Гомеш, отмъстителят, а капчицата Т-норадреналин натисна спусъка. И Франсоа Риго, все още не проумял развоя на събитията, рухна без стон, прострелян на земята.

Без да го погледне повече, убиецът отпрати няколко куршума срещу помощника си, който бе изтичал навън, чул автоматните откоси.

После хукна през двора, като стреляше по всеки, който му се мернеше. Хората в ужас се изпокриха кой където свари.

Откъм острова проехтя ревът на затворения тиранозавър.

Каква ли мисъл, каква ди налудност се зароди в мозъка на Гомеш?

То беше също живо, и това чудовище! Нима щеше да го остави така? Никой, дори такъв исполин, няма право да живее! Трябваше да го убие! Трябваше...

Той притича по моста. Никой не го спря. Всички се бяха спотаили при стрелбата. Достигна оградата. А то каква ограда! Като противотанково заграждение. Със забити в циментови поставки железни колове — същински колони. И препречени стоманени греди.

Вратата пък — като на древна крепост.

Антонио Гомеш отметна тежкото резе, после я натисна с гръб. С тежко посърцване тя се отмести толкова, колкото той да се промуши вътре. Да се изпъди пред тиранозавъра и да отпрати един картечен откос в галавата му.

Все едно, нищо!

Натисна докрай спусъка.

Куршум след куршум, нанизани един подир друг, надупчиха грамадата от мускули и кости. Стори му се, че чуваше тъпите им удари в твърдата кожа, преди да хлътнат в плътта под нея.

Пак — нищо!

С грозно изфучаване чудовището прекрачи. Сякаш при земетръс се отмести каменна колона, мощният му крак, стъпил върху четирите ноктести пръста — все едно, метален четириножник на гигантска машина.

Втора крачка!

Гомеш не успя да види третата. Огромната лапа се стовари отгоре му.

Тиранозавърът повече не го погледна, а излезе навън.

ЗЛОВЕЩИЯТ ПРЕСЛЕДВАЧ

Патер Симон Чиганго, който бе дошъл в биологичната станция с повредения автомобил на Франсоа Риго, побягна към реката, когато чу пукотевицата от автомата на Антонио Гомеш.

И докато се потулваше зад един евкалипт, се чудеше какво да предприеме по-нататък. Беше дал обет да затрие Трипръстия. А даден обет не се престъпва. Сега неочаквано вместо едно чудовище се оказаха две, напълно еднакви. И с двете ли следваше да се разправя? А от служителите в станцията подразбра, че са под строгата закрила на правителството.

Не можеше да се начуди — как това правителство щеше да предпочете никакви страшилища пред своите хора, да остави поданиците си беззащитни. И такива като Трипръстия да рушат селата, да тъпчат нивите, да убиват мъже, жени, деца. И добитък.

Преди да си даде сам отговор на тоя въпрос, видя как гигантският гущер стъпка човека, който стреляше в него. После с едри крачки, всяка по няколко метра, се отправи към брега. Отправи се тъкмо нататък, където се спотайваше Чиганго.

Обезумял от ужас, той се озърна за спасение. И видя привързаната към дървения кей лодка. Отвърза я бързо и скочи вътре. Едва успя да се смести сред натоварените рула бодлив тел, навярно предназначен за някаква ограда. Натисна веслата и се насочи по течението.

Надяваше се, че врагът му ще се спре пред водата. Ала проклетникът не спря. Нагази. За беда, оказа се, че този речен ръкав не е дълбок. Едва стигна до раменете на чудовището, което, кой знае защо, си избра за цел тъкмо отплавалата лодка. И тръгна подир нея.

Чиганго беше добър гребец, при това му помагаше и течението, ала не му се удаде да избяга от преследвача си. Тиранозавърът крачеше по тинестото дъно, тласкаше с гърди водата. Наистина така се предвижваше по-трудно, с по-големи усилия, което забавяше скоростта му, но не се отказваше от гонитбата.

Островът изостана далеч назад, а гребецът все не успяваше да насочи лодката си към дълбочините на реката, където врагът му надали щеше да навлезе. При всеки подобен опит чудовището протягаше към него безобразната си глава и го принуждаваше да продължи все така, в близост до брега.

Той гребеше с всички сили, струваше му се, че лодката лети по повърхността, а кошмарната глава го следваше неотстъпно, поклащаща се при всяка крачка по дъното.

Насреща му се изпречи объл камък, но преди да го заобиколи, камъкът се надигна и две опулени очи се ококориха в него. Оказа се хипопотам. Той изхвърли през ноздрите си две струйки вода като малък кит и опита да се потопи отново.

Не успя.

Тиранозавърът хлопна челюсти и с един замах откъсна главата му. А тая глава беше по-дълга от метър.

Чиганго, скован от ужас, сякаш нищо не видя. Забравил бе обета си, забравил бе, че е човек, превърнал се бе на автомат, който само размахваше веслата.

Друг път би заобиколил. Такова множество! Озовал се бе сред глутница крокодили. И то едри, опасни твари, ако се съдеше по разстоянията между подаващите се над повърхността очи и ноздри.

Тоя път не спря. Врѣхлетя право срещу тях. Слиса ги. Но, види се, не толкова той със своята дързост, колкото оня, другият, който го гонеше.

Динозавърът докопа с уста един крокодил, вдигна го над водата, както щъркел марабу вдига хванатия гуцер. Но гуцер, дълъг повече от пет-шест метра. И го изплю.

Явно не беше гладен. Не от лакомия убиваше, а от злоба, заради самото убийство. Както неговият двойник, Трипрѣстия, когато разруши селото на патер Симон.

Гребецът се убеждаваше все повече, че няма да устои в тая луда гонитба. Усещаше как мускулите му, претоварени, изтрѣпващи, размахваха все по-бавно греблата. Виждаше как зловещата глава, всѣщност тая безжалостна машина за смърт, скѣсяваше разстоянието. Представяше си как зѣбатите челюсти ще щракнат над него, как ще преполовят, ще разкъсат на части тялото му.

Ето, настигаше го! Три метра! Два метра! Един... Той престана да гребе, а се изправи и прасна с все сила чудовището с веслото. Мереше очите. Но не сполучи. Само го строши. И тъй остана съвсем незащитен срещу настъпващата грамада от свирепа ярост.

Що да стори?

Той, заклинателят на крокодилите, да бъде победен, да бъде унищожен от Великия дух на крокодилите! Нима щеше да допусне това?

Мисълта му работеше светкавично. Оставаха секунди до края. В тия секунди, докато лодката се хлъзгаше още по инерция, трябваше да открие начина за спасение.

Когато се появи особено голям крокодил, съплеменниците му пускат въдица — окачена на яко въже кръстачка от подострени колове с примамка. Хищникът я захапва, коловите се впиват в небцето и долната му челюст. От болка то стисва още повече — и не може да се откачи.

Как да си направи подобна въдица?

Озърна се. Друго нямаше. Само навитият бодлив тел.

Без да усеща, че шиповете деряха и неговите ръце, Чиганго грабна едната макара, а тя тежеше много, но в ужаса и неговите сили се бяха удесеторили, замахна и я натика в зиналата паст тъкмо когато посягаше да го налапа.

От болка тиранозавърът затвори уста, опита да изплюе трънливата хапка, която се бе уплела в зъбите му, но при това усилие коловите се зацепиха още по-здраво в челюстите му.

Не можа дори да изреве. Но изостана.

Човекът помисли, че сърцето му ще изхвъркне от радост. Помислил се бе спасен.

Уви, съвсем за малко. Защото в това време чудовището успя да изплюе бодливия тел и сякаш забравило разкъравената си уста, се сети за изтърваната жертва и се спусна подире й.

Беглецът заработи само с едно весло. Но добре, че лодката навлезе в широк вир със стръмни скосени брегове. Тиранозавърът усети, че няма дъно под краката си, и предпочете да излезе на сушата.

После с някаква демонична настойчивост пое по брега редом с носената от течението лодка, кито не отделяше огромните си зли очища от нея и свития вътре човек.

Щеше да я гони, нямаше да я остави, вече нямаше да му се изплъзне.

ПЪТЕВОДНАТА НИШКА

Свечеряваше се. Сенките се удължаваха и уплътняваха. Въздухът над реката, която безшумно влачеше водите си покрай биологичната станция, все още беше топъл и прозрачен. Кормораните продължаваха да се гмуркат. И щом излезеха на повърхността, подхвърляха уловената риба да падне в отворените им човки с главата надолу. Чаплиите се източваха нанякъде в стройни вериги.

В душата на Алиса Бор бушуваше буря. След двете убийства, след стрелбата, след бягството на Доналд всичко се бе объркало. Нямаше кой да ѝ даде съвет, да предложи какъв да е план за действие.

Механикът бе успял да поправи радиопредавателя и тя, прилепнала до микрофона, се бе свързала с полицията и с управлението на резервата.

— Разберете! — почти крещеше девойката в апарата. — Животът на баща ми е в опасност. Трябва да пратите машини и въоръжени хора! Да го спасят!

— Могат да го спасят — отвърна началникът на полицията — само ако убият тиранозавъра.

— Пък нека го убият! — натърти тя.

Беше забравила, че задачата ѝ бе да защитава животните, не да ги унищожава. Сега ставаше дума за живота на баща ѝ. За неговото спасение веднъж бе станала издайник. Наистина тоя, който бе получил от нея страшния хормон, вече го нямаше. И шишенцето бе заело отново мястото си в криостата. Случайността бе заличила следите от безволието ѝ, но съзнанието за извършеното си оставаше. Веднъж прегрешила, тя можеше да си позволи и втори компромис със съвестта.

Тревогата ѝ бе толкова силна, че не забелязваше новата измяна към своите и към бащините си убеждения.

Гласът отсреща възрази сухо. Можеше да си разреши това, участта на Патрик Бор не го засягаше тъй дълбоко:

— Не забравяйте, че самият доктор Бор не разрешава!

Тя се сети и за другото:

— Имайте предвид, че избяга и нашият тиранозавър. И сега на свобода са два...

— Ще направим каквото е по силите ни. Лошото е, че нямаме наркозни куршуми с необходимата доза.

Алиса се сети:

— Аз знам къде са нашите.

Решението се роди изведнъж в главата ѝ:

— Правете каквото знаете! Аз тръгвам сама!

Имаше някаква пътеводна нишка — доктор Бор се бе скрил в хралупа на боабаб. Това ѝ бе казал самият Франсоа Риго. А в околността тя знаеше само две такива дървета с хралупи, в които могат да се поберат няколко души. Значи оставаше ѝ да провери и двете. И да упои тиранозавъра, който при това бил вързан с верига.

Наистина, как не се бе сетила за това по-рано? А си бе губила времето с приказки по радиото.

Алиса грабна една пушка и паласка с упойващи патрони, после се метна на колата и подкара към саваната.

Притъмняваше бързо. Водните птици почваха да отлитат по дърветата за нощувка — готвят се отрано. Кормораните вече бяха накацали по клоните и се пощеха усърдно, а пеликаните все още стояха нагазили в плиткото, само че без да ловуват. Сънливи, дремеха с мушнати глави под крилата. Крокодилите, препичали се досега на последните слънчеви лъчи, пропълзяваха в реката. През нощта там е по-топло. Облак нощни пеперудки премина ниско над водата. Сред тях се стрелна ескадрила прилепи, а високо горе запрелитаха летящи кучета. Из притъмнелите усой заблестяха като сапфири огромни женски светулки, а из въздуха заиграха като фойерверки разкошните им съпрузи. Обади се с треперлив глас кукумявка, изкряка козодой.

Повлякла подире си шлейф от червен прах, колата прекоси гората и се понесе през полето. Но все в близост с реката. Реката сега беше ориентиърът ѝ.

Не след дълго го видя.

Дъхът ѝ неволно пресекна. Кракът ѝ отпусна педала за газ. И колата намали ход.

Огрян от последните лъчи на залеза, наподобил огнен змей от приказките, в далечината препускаше тиранозавър. Навярно Доналд. Защото другият му се полагаше да бъде вързан с верига.

Предстоеше ѝ опасна борба. Дори да настигнеше гигантското влечуго, дори да намереше уязвимото място, все пак, докато подеждуваше упойката, великанът щеше да разполага с предостатъчно време, та да превърне в куп желязо и ламарина колата ѝ.

Въпреки това, въпреки явната угроза, нямаше да се откаже! Всъщност тя вече не размисляше, тя вече бе решила. А щом решише, това значеше, че не ще се върне назад.

Или тя, или чудовището...

Тогава съгледа човека, който тичаше да ѝ пресече пътя. Спря да го изчака. Спомни си, че го бе видяла с надзирателите, които бяха спасили от лъвската обсада безоръжния милионер.

— Какво търсите тук, отче? — запита Алиса.

— Бягах, мис — отвърна той. — Бягах от Върховния дух на крокодилите.

Тя за пръв път чуваше, че туземците бяха кръстили така гигантските им влечуги. Но нямаше време да пита повече.

— Вземете ме със себе си! — помоли се Чиганго.

— Качвайте се!

Той седна до нея.

И тя отново подкара.

— Но защо подир него? — запита патер Симон. — Та той ще ни изяде.

Девојката посочи пушката си, но спътникът ѝ сви пренебрежително устни.

— Аз изпразних в него цяла дузина патрони. И — нищо!

— Тази е друга — обясни, без да изпуска от поглед препускащия динозавър, Алиса. — Тази е с наркоза.

Дали думата „наркоза“ го успокои повече или не, но патер Симон се примири, сви се в седалката. Нямаше друг избор. Не му се ношуваше в саваната.

Слънцето беше опряло до хоризонта. И дългите, разтапящи се в далечината сенки на пръснатите из степта единични дървета вече се сливаха със синкавия полумрак, който настъпваше от изток, откъм гората, полазил като мътен дим.

Колата, неумело насочена, се друсна в някаква дупка, навярно на тръбозъб. Нещо изтрака.

Но не. Не се бе строшила ос. Може би само се бе разхлабил болт. Тракането продължи. Но Алиса нямаше време да дири повредата. Тъкмо сега.

Не спря, ала вече не с предишната скорост.

И през това време тиранозавърът, който не се бреше от термитници и разни дупки, скоро изчезна от погледите им, стопи се в полумрака.

Девојката изви волана, за да се насочи нататък, където смяташе да открие единия боабаб.

Друг път тъй оживена, тая привечер саваната изглеждаше съвсем безлюдна. Но не и небето — небето гъмжеше от лешояди. Сякаш се бяха събрали тук от целия континент. Само няколко хиени пресякоха пътя. И една зебричка, тъжно процвилваща, навярно изостанала от табуна при паническото му бягство.

ТИТАНИЧЕН ДВУБОЙ

Обсадените, сковани от страх, бяха опрели гърбове в надупчената от червеи стена на хралупата, сякаш сраснали с нея, с едно-единствено желание, с един див нагон да се отдръпнат колкото може по-далеч от страхотната глава, която гризеше отвора, изплюваше цели цепеници от разкъртваната дървесина и се намъкваше все по-навътре и по-навътре. А дали беше глава това? Или машина, която методично си проправяше път през изпречилата ѝ се преграда — както въглищният комбайн си изравя подземната галерия.

Никой не усещаше полазилите го паякоскорпиони и стоножки, които като че ли единствени не забелязваха беснеещото навън страшилище.

Тримата: Патрик Бор, заместникът му и пилотът, виждаха само едно, само тая безобразна морда, неестествено приведена, та да достигне ниския отвор, и поддържащото я масивно туловище, стъпило непоклатимо върху разкрачените си птицеподобни нозе-колони. И мятаната се зад тях неправдоподобно дебела опашка.

Забравили бяха, че освен тях тук имаше и паяци, и скорпиони, и змии; забравили бяха какви са, какво са желали, какво са мечтали — сякаш хипнотизирани от огромните изцъклени очища и ослепително белите зъби — толкова големи, че не можеха да ги приемат за зъби.

Като че ли вече не изпитваха и страх, парализирани, обхванати от странно безразличие, невероятно затъпяване, все едно уловена от змията жаба. Изгубили способност да мислят, да преценяват, да търсят изход от безизходицата си. Нямаха време дори да съжаляват за света, който трябваше да напуснат. Изгубили способността си въобще да чувствуват.

Не вярваха в чудеса.

Затова се оказаха тъй изненадани, тъй неподготвени за това, което последва.

А то беше истинско чудо.

Тиранозавърът дръпна назад главата си. Извърна я рязко, по птичи, наляво. После отмести и краката си, метна в противната посока и опашката си.

Доктор Бор се престраши да надникне през опразнения вход. Зад него занадзъртаха и другарите му.

Какво ли беше това чудо — за добро или за още по-голямо зло?

С тежък тропот, като оръдейни изстрели, насам препускаше втори динозавър. С най-голямата си бързина, с най-неудържимата си стръв.

Не можеше да бъде друг освен Доналд! Само два индивида от тоя зловещ вид беше възкресил доктор Бор. И сега двата се бяха събрали, сякаш да му отмъстят за това, което бе сторил, че ги бе измъкнал в един съвсем чужд на тях свят.

Дали щяха да ги обсадят дружно, с общи сили да прегризят хралупата, та да си поделят плячката?

Мимиките им, жестовете им, ако може да се говори за такива, бяха съвсем непознати. Кога се радва и кога се гневи гущер. Защо раззинва уста крокодилът: да захапе или да я разхлаби, или пък да позволи на щипукащите по него птички да почистят зъбите му от останалата храна, а венците — от пиявици.

Трипръстия измуча като прегракнал лъв. Направи няколко крачки към тичащия насреща му динозавър, но веригата, опъната докрай, спъна устрема му. И той взе да се дърпа досущ като вързан петел, който налита да се сбие с пуснатия на свобода свой съперник.

Изглеждаше, че всеки миг щеше да я скъса.

Не му се удаде. От добър материал беше направена, от опитни майстори. Продължи да се тегли, дано я изхлузи от лапата си, разкрачен, почти разчекнат от дърпането, с проточена напред зинала в зловещата си гримаса муцуна и изпружена опашка.

На хората не им остана време да предвидят какво ще се случи, не свариха да разменят и дума. Новодошлият се стовари върху брата си като откъртена скала, блъсна го, събори го на земята, така неустойчив с окования си крак.

Вече беше ясно — търсеха се за бой, не за дружба.

Но дори и паднал, Трипръстия успя да приложи смъртоносната си хватка. По-дълго бе живял на свобода, по-дълго я бе прилагал. С рязко обръщане той докопа врата на противника и стисна челюсти.

Всяка друга глава би отхвъркнала за миг от мощта на тая жива гилотина, не и динозавърската. Твърда беше кожата му, яки — мускулите, нечупливи — костите.

Доналд се превъртя ловко така, че земята потрепера, опитвайки да освободи късия си врат от захапката. И понеже това не му се удаде, протегна предните си недорасли крайничета, та заби ноктите им, подобни на месарски куки, в очите на врага. После сви мощните си задни лапи и точно както постъпва леопардът, понечи да разпори корема на противника. А ноктите на леопарда изглеждат безвредни бодилчета в сравнение с неговите.

Кръвта и от двете тела, рухнала на алени фонтани, превърна полесражението в червено блато, сред което двамата противници продължаваха да се въргалят и да си нанасят нови и нови рани.

Ако бяха други същества, отдавна да бяха прекъснали боя, отдавна да бяха мъртви. А тия? Прекалено жизнени, прекалено ожесточени. Обезобразени, те продължаваха битката. Премятаха се из калта, сплетени така, че да не се отличат един от друг, в една обща грамада, из която понякога се подаваше ту крак, ту изпъната опашка.

Ето, една перна ствола на боабаба, тъкмо пред хралупата, перна го със сила, която би прекършила всяко друго дърво, а хората, надничащи навън, едва успяха да отскочат във вътрешността.

Такава битка, такъв титаничен двубой!

Никое човешко същество не бе присъствувало, не бе виждало нещо подобно — смъртна схватка, една от тия, които навярно са се водили непрекъснато някога, преди шестдесет-седемдесет милиона години.

Всичко има край. Това сражение — също.

Пръв се отпусна Доналд. Вражите зъби бяха успели да прегризят главните артерии, да прекъснат гръбначния му мозък. Омекна, отпусна се безжизнен.

Когато колата на Алиса Бор наближи, вече агонизираше и Трипръстия. Лапите му потръпваха в последни конвулсии.

Доктор Бор излетя от укритието да посрещне дъщеря си, която скочи насреща му да го прегърне още преди да е спрял напълно автомобилът.

— Сърцето? — това беше първата й дума. — Как е?

Той се усмихна неопределено, по обичая си:

— В такава обстановка обикновено аварии не стават.

Приблизиха до тях пастор Симон Чиганго, заместникът на учения и пилотът. Изправиха се редом с тях, загледани със слисани очи в проснатите сред калта мъртви чудовища.

Пръв се окопоти Чиганго.

— Значи мога да се прибера на село — рече той. — Върховния дух на крокодилите умря. Мулумбе, стареят, ще мълчи...

И добави:

— Аз също помогнах, нали? Доведох другия, та да се убият един-друг.

Заети със своите мисли, никой не обърна внимание на езическия израз „Върховния дух на крокодилите“ в устата на християнски свещеник.

Доктор Бор гледаше тъжно:

— С тях загинаха мечтите ми, трудът на живота ми... Но не можеше да бъде друго. Такъв е законът на природата. Пак аз, самонадеяният, опитах да се опълча срещу него. Не бих могъл да ги опазя. Обречени бяха. От самата логика на нещата, от еволюцията. Самообречени...

Какво ли искаше да каже с последната дума?

Той се сети:

— А сега да вървим! Предстои ни много работа. Да бъдат консервирани тъканите им, да бъдат изследвани цитологично, имунологично, генетично. Всестранно. Поне това да остане като полза за науката.

И поклати унило глава:

— И два напълно запазени скелета на тиранозаври.

Когато Алиса му описа събитията, разиграли се в негово отсъствие, ученият се наведе към ухото ѝ и пошепна:

— А хормона, виж, ще унищожа! Ясно за какво може да служи. Навярно ще се намерят хиляди като нашия „гост“, които биха искали да го докопат.

Вече влизаше в колата, когато се доизказа:

— Нима и без това хората не са достатъчно агресивни?

ОПИТ ЗА ОБЯСНЕНИЕ НА ПРИЧИНИТЕ ЗА ИЗЧЕЗВАНЕТО НА МЕЗОЗОЙСКИТЕ ВЛЕЧУГИ

(СТАТИЯ НА ДОКТОР ПАТРИК БОР, ПУБЛИКУВАНА В СПИСАНИЕ „САЙЪНС“)

РЕЗЮМЕ

След като изследвах поведението на отгледания от мен тиранозаурус рекс в продължение на много години и бях свидетел на гибелта му при настървената схватка с получения по клонингов начин друг тиранозавър, се смятам задължен да споделя впечатлението си от тия наблюдения и налагащите се от това изводи.

Известно е, че съществуват предостатъчно хипотези за изчезването на по-голямата част от мезозойските влечуги до края на Креда. Всички — еднакво убедителни и еднакво уязвими в своите доводи.

Толкова са много, че се налага да бъдат систематизирани.

Една група от тях, най-многобройната, обяснява това явление с природни катастрофи. Едни обвиняват изместването на полюсите; други — активната тектонична дейност, изразена в планинообразуване, пресъхване на блата и лагуни; трети — повишеното атмосферно налягане поради голямото количество вулканични газове; четвърти — осоляването на моретата; пети — намалението на облачността и оттам засилване на слънчевата радиация. Освен това — колебания в нивото на океана, метеоритни дъждове, избухване на свръхнова звезда, нарушение в магнитното поле на Земята и много-много други.

Втората група търси обяснението в радикални промени на биосферата. На първо място стои появата на покритосеменните растения, които в естествена самозащита почват да произвеждат танин и алкалоиди. В резултат на това, изтровени, загинали тревопасните

гущери, последвани от хищниците, които останали без месната си храна. Мнозина пък опитват да дадат най-елементарното тълкуване, че бозайниците, които по съвпадение се появяват тогава, са изместили влечугите вследствие на по-съвършеното си устройство, като изпускат предвид, че по това време тия бозайници са незабележими дребосъци, неспособни на каквато и да е конкуренция с властващите тогава исполини. Други приемат, че яйцата на гущерите са били изяджани от бозайниците, че са ги нападали смъртоносни паразити, или че са станали жертва на невиджани панзоотии.

Третата група обхваща вътрешните причини, съдържащи се в анатомията, физиологията, взаимоотношенията им. На първо място се поставя полунаучният термин „биологична умора“, като се приема, че видовете като всеки индивид умират, че има предварително определена, наследствено програмирана продължителност на живота. Но тогава възниква логичният въпрос: защо още не са измрели медузите, сьонгерите, ланцетникът, акулите, латимерията, комодският варан? Не е изключено и допускането, потвърдено от някои палеонтоложки находки, че динозаврите са почнали да снасят яйца с много дебели черупки, от които малките не могли да се измъкнат. Но отново защо? По каква причина? Няма категорични възражения и срещу становището, че са станали жертва на естествена дегенерация. Но и тоя път се натрапва въпросът за причината.

Може да се окаже вярна и хипотезата, че Земята непрекъснато увеличава масата си, като улавя огромни количества космичен прах. Затова, когато е била по-малка, при по-слаба гравитация, животните са могли да достигнат по-големи размери. А с нарастването на тая гравитация съответно почват да измират най-едриите представители на фауната. За пример се посочват диплодоките, с дължина до тридесет метра, които са напуснали сцената най-рано, в Юра; след това — бронтозаврите, дълги до двадесет метра, и към края на Крета — игуанодоните, до десет метра, а сетне — по-дребните от тях.

Едно от най-убедителните предположения е така нареченото „излишно съвършенство“. И наистина всеки тогавашен вид е представлявал връх в своето предназначение. Най-съвършените бегачи — тиранозаврите, най-съвършените плувци — ихтиозаврите, най-съвършените летци — птеранодоните. И при липсата на конкуренция, с такава консервативност в наследствеността (нали съвършеното не е

способно да се изменя!), при липсата на врагове, които да бракуват непълноценните индивиди, когато всеки излюпен гущер е можел да оцелее, те почват да се израждат и да изчезват от само себе си.

Най-вероятно изглежда, че са действували всички тия фактори вкупом. Животът винаги е по-сложен от всяка човешка схема.

Но каквато и да е била тая причина, последицата е била масовата гибел на едни от най-приспособените животни на планетата.

Разгърнем ли геологичните страници на Земята, ние ще установим, че това измиране не е единствено. Имало е и други. Отделни видове излизат на сцената и бързо я напускат без видими причини. Твърде рядко се наблюдава това изключително явление — масовата смърт. В палеонтоложките пластове се откриват истински „ивици на смъртта“, когато огромен брой видове измират почти едновременно, без да се възстановят след това.

Досега са ни известни три такива ивици, три зловещи катастрофи, които накъсват историята на биосферата върху нашата Земя. Първата е през Силур, когато внезапно, в геоложки смисъл, изчезват властващите дотогава в океана трилобити. Втората — през Перм, когато се сгромолясват от трона си морските скорпиони и гигантските водни кончета. И третата — през Креда, когато влечугите отстъпват първенството си на бозайниците. Отстъпват го те самите, без никой да ги е изместил. Приблизителните изчисления показват, че през Перм са загинали двадесет и седем процента от видовете, а през Креда — тридесет и пет процента. Това наистина е катастрофа — напуснали арената на живота повече от една трета от тогавашните животни. И то какви! Ако се изчисляваше в тегло, това би означавало, че Земята се е лишила с повече от четири пети от своята биомаса.

Моето предположение не засяга първите две катастрофи, а само третата. Може би най-грандиозната. Стотици милиони години гущерите властвуват над целия животински свят, без никакви съперници. Никакви! И изведнъж — изведнъж не в прекия смисъл, а при геологическите мащаби, продължили може би също милиони години — се изгубват от лицето на Земята. Не ги измества никой — бозайниците, тогава дребни насекомояди, не са дръзвали да се мернат пред очите им. Отстъпили престола си самоволно. Абдикирали без признаци на израждане. Все същите великани, постигнали съвършенството, всеки в своята екологична ниша. Жертва най-

вероятно тъкмо на злоупотребата с него. Достигнали до абсурда си, както излязлата изпод контрола свръхактивна ракова клетка погубва организма, който я храни. И загива с него.

Повтарям, биологичното съвършенство! В него и аз диря причината.

Със съвършенството си, без конкуренция, те се размножавали все повече и повече — някакъв невидан екологичен взрив. Или, както ги наричат други, „вълни на живота“. И днес се наблюдава подобно явление при морските звезди „трънен венец“, които унищожават коралите. И съвсем естествено при неувеличените източници на храна се засилва вътревидовата борба. А при нея по-големи шансове за успех, равнозначно на оцеляване, и за оставяне на потомство получават по-агресивните индивиди. При свръхразмножаване полските мишки изпадат в стресово състояние. Още няма глад, а вече почват да гинат от „стреса на пренаселеността“. Също и при плъховете — озлобяват се и почват безмилостни боеве. При елените тоя стрес има такава сила, че от просто плясване с ръце животното може да падне мъртво. Нещо подобно на това, което твърдя, се наблюдава сега сред вараните на остров Комодо. Поради строгата им охрана броят им се учетворил. И станали видимо много по-свирепи и нападателни.

Тъй от поколение в поколение се увеличавала секрецията на хормона, обуславящ агресивността. Влечугите — малките и големите; сухоземните, морските и въздушните — ставали все по-настъргвени. Избивали се непрекъснато, винаги, при всяка среща. И подборът по агресивност се засилвал. Такава картина са видели учените в пустинята, където бяха намерени вкаменените яйца — два вчепкани в смъртна схватка тиранозавъра. И забележете, нещо, което днес обикновено не се среща. Сражавали са се мъжки и женски тиранозаври.

Изложеното от мен допускане се потвърждава и от изследванията ми — норадреналинът на отгледаните от мен мезозойски влечуги превишава многократно по сила човешкия.

За подобно увеличение на хормона не изключвам и космически причини, освен естествения отбор. Защо да не приемем, че от Космоса върху ни се сипе непрекъснато дъжд от РНК, ДНК, та и цели вируси, които не само предизвикват пандемии по хората и панзоотиите по животните, но са поселили и първите семена на живота върху планетата

ни, а впоследствие са определяли скокообразната му еволюция чрез прибавяне на нови и нови гени в генофонда на земните обитатели? Защо да не приемем също, че отрязък от ДНК или прост ген е бил пренесен от извънземното пространство посредством някой вирус и този ген, отговорен за свръхпроизводството на „Т-норадреналина“, е предизвикал и свръхагресивността на мезозойските рептилии, като в крайна сметка обусловил и тяхното самоунищожение?

Единият от възстановените от мен тиранозаври, който бе живял на свобода в джунглата, убиваше безразборно всичко живо, което му се мернеше. Убиваше заради самото убийство, без да спре, та да засити глада си. Не от глад, което е в съгласие със законите на природата, а от стръв за унищожение. Това видях със собствените си очи — така, не се съмнявам, трябва да е било и някога, преди шестдесет-седемдесет милиона години. Едно непрекъснато полесражение, без примирия — на всички против всички. И подбор — към все по-неукротима агресивност. Смъртността вече превишавала раждаемостта. Почнал залезът. А откърти ли се веднъж лавината, няма спиране. Достигне ли някой вид минимална численост, той повече не може да се възстанови. Изчезва. Защото загубените в еволюцията гени, характеризиращи видовете, се губят безвъзвратно. Влечугите не са могли да се върнат към предишното равновесно състояние, траяло около сто и шестдесет милиона години.

За тая гибел може да са допринесли и други фактори, които днес не подозираме. Дълга да предупредя, че като учен не изключвам наблюдаваната от мен неукротима свирепост да се дължи на грешки в моята методика при възпроизводството на разшифрованата от вкамененото яйце ДНК. Бъдещите изследвания ще го потвърдят или отхвърлят.

Не смятам да повтарям този опит. Вече го намирам за съвсем излишно, нещо повече — противоестественно. Щом като природата е обрекла на изчезване някой вид, това значи, че решението ѝ е окончателно. Никаква намеса не е в състояние да го отмени. Динозаврите са били пригодени за своето време, не за променените нови условия. Осъдени безапелационно от съдия, който не приема обжалвания.

Били са господари в своя свят. Не биха разбрали, че тяхното царство е залязло, че е дошъл друг властелин, срещу чиято

изобретателност и хитрост тяхната сила, техните мускули и зъби са безпомощни. Че само един добре премерен куршум е достатъчен да сломи цялата им титанична мощ.

Насреща им вече се изправя противник, който може да унищожи всяко живо същество на планетата — не само ония, които му се противопоставят. Защото, откакто се е появил, с негова помощ са изчезнали стотици видове животни и растения, а други, независимо че са вписани в „Червената книга“, са заплашени от пълно унищожение. Освен тези, които, незабелязани, загиват, преди да намерят място, в тая книга.

Вече няма спор, че именно човекът е причинил измирането на мамутите, косматите носорози, пещерните мечки, дивите коне. Защото за разлика от хищниците, които нападат най-слабите, болните, непълноценните, нашите прадеди са избирали за своя жертва най-едрите и най-охранените животни. И така несъзнателно провеждали сред тях един своеобразен обратен отбор.

Това явление е особено ясно установено на Американския континент. До заселването му от човека преди десетина-дванадесет хиляди години там са благоденствували мастодонти, глиптодонти, милодонти, гигантски бобри и саблезъби тигри. Но идва хомо сапиенс и те изчезват. За жалост тоя унищожителен процес се ускорява с всяко ново поколение. Само за един човешки живот през последните години ние нанесохме на природата повече пакости, отколкото всички живели преди нас същества. От четиристотин милиона години насам съотношението на кислорода и въглеродния двуокис в атмосферата е било постоянно. Сега с нашата промишленост, с автомобилите ни, с авиацията то се променя ежедневно, тъй като в същото време унищожаваме и растенията, производителите на кислорода, особено тия от океана.

Човекът се е накичил нескромно с епитета „сапиенс“, докато всичките му прояви дават основание да се съмняваме в това му качество. Сякаш тръгнал по стъпките на някогашните динозаври, той заплашва да погуби не само другите, а и себе си, обзет от някаква мания за самоубийство, готов да отбележи нова ивица на смъртта в геологичната летопис. И може би — последна. Ако не намери средство, с което да обезвреди действието на своя хормон...

Ще ми се така описаната участ на неособено интелигентните динозаври да послужи за урок и на разумното същество, „венеца на природата“...

Да избегне самоунищожението си.

Да предотврати Четвъртата ивица на смъртта в историята на Земята.

За себе си съм убеден, че е било така, както го видях с очите си. И бих бил доволен, ако повече учени се позамислят над моите заключения. Дори и невярна, една нова хипотеза може да даде тласък на проучвания в друга насока, които да ни изведат до истината.

В заключение мога само да повторя: ни земни, ни космични причини са нужни да обяснят тая тайнствена гибел. Достатъчно е моето обяснение: мезозойските влечуги са се самоунищожили.

Декември 1982

ПОЯСНЕНИЯ

Адреналин — хормон на страха и тревогата

Аминокиселини — съставки на белтъци, хормони и др.

Амулет — малък предмет, който според преданието предпазвал от злото

Атавизъм — поява на белези от далечни прадеди

Батати (сладки картофи) — тропически хранителни растения

Биогенен — с органичен произход

Биомаса — всички живи същества

Биосфера — областта от Земята, където съществува живот

Вирус — организъм на границата с неживата материя, най-често причинител на болест

Галерийна гора — тропическа гора покрай река

Ген — частица от ДНК, носител на отделен наследствен белег

Генетика — наука за наследствеността

Дегенерация — израждане

Деминерализация — отстраняване на минералните вещества

Демографски взрив — взривоподобно увеличение на населението

Динозаври — група влечуги в Мезозойската ера

ДНК (дезоксирибонуклеинова киселина) — молекула със сложен спирален строеж, носителка на наследствените качества

Ензим (фермент) — биологично вещество, което ускорява или забавя процесите в организма

Ентелехия — според древните гърци „жизнена сила“

Епизоотия — масово заболяване по животните

Епифити — растения, които живеят по клоните на дърветата, без да паразитират

Етология — наука за поведението на животните

Имунология — наука за невъзприемчивостта на организма спрямо определена болест

Инкрет (хормон) — вещество, отделяно от жлезите с вътрешна секреция направо в кръвта

Информационен взрив — взривоподобно нарастване на сведенията и знанията

Кбага — изчезнал вид зебра

Клонинг — получаване няколко напълно еднакви индивиди от една клетка

Кола — африкански храст, чиито семена имат възбуждащо действие

Колапсар — свиваща се от гравитацията си звезда

Контрагент — лице или организация при договорни отношения

Криостат — апарат за поддържане ниска температура

Маниока — торпический храст, чиито грудки са хранителни

Меандри — дълбоки извивки на река

Мойри — древногръцки богини на човешката съдба

Молекулярна генетика — наука за изследване на наследствеността на молекулно ниво

Неврон — нервна клетка

Невромедиатор — вещество, предаващо нервните импулси

Неутрон — елементарна частица в състава на атомното ядро

Неутронна звезда (пулсар) — свръхплътна малка звезда само от неутрони

Норадреналин — хормон на гнева и яростта

Нуклеинови киселини — сложни органични съединения, участващи при изграждането на белтъците

Олмеки — древно индианско население на Мексико

Панспермия — всемирно разпространение на организми от една планета на друга

Популация — организми от един вид в определена област

Прайд — свързани в семейни връзки група лъвове

Психогенен шум — природен здравословен шум

Птеранодон — най-едрият летящ гущер от Мезозойската ера

Рафия — растение, от което се получава лико

Рентгеноструктурен анализ — установяване структурата на веществата на рентгенов апарат

„Сайънс“ — списание „Знание“

Серотонин — хормон на успокояването

„Сианс е ви“ — списание „Знание и живот“

Сизал — вид столетник, от който се получава влакно за въжета

Спектроскопия — изследване на веществата по техните спектри

Терариум — помещение за отглеждане на влечуги и земноводни

Тотем — растение или животно, смятано за родоначалник на племето

Трансгенозни манипулации — пренасяне на гени в друг организъм

Трансплантация — присаждане

„Фар ниенте“ — безделие

Фотон — най-малката единица електромагнитна енергия (напр. светлина)

Хефест — древногръцки бог на огъня и ковачите

Хидалго — дребен испански благородник

Хиперон — елементарна частица в състава на атома

Хромозома — съставка на клетъчното ядро, съдържаща ДНК

Цитология — наука за изучаване на клетката

„Черна дупка“ — предполагаемо небесно тяло с много малък обем и чудовищна гравитация

Издание:

Петър Бобев. Каменното яйце

Издателство „Народна младеж“, София, 1989

Рецензенти: Георги Струмски, Симеон Янев

Редактор: Методи Бежански

Художник: Ани Бобева

Художествен редактор: Маглена Константинова

Технически редактор: Маргарита Воденичарова

Коректор: Катя Георгиева

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.